

**PROGRAM WYCHOWANIA
PRZEDSZKOLNEGO**

#podobamisię

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

RENATA STAWCZYK-MIZIŃSKA

#podobamisię

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 2025

Wydanie I, 1/2025

ISBN 978-83-02-22812-4

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Agnieszka Kolankowska, Iwona Sośnicka**

Recenzje: **Emilia Raczek, Jolanta Wasilewska**

Redakcja i korekta językowa: **Anna Adamiec**

Redakcja techniczna: **Danuta Hutkowska**

Projekt logotypu i okładki: **Katarzyna Białasiewicz-Jaczevska**

Projekt graficzny: **Marta Staniszevska, Ewa Pawińska**

Skład i łamanie: **Shift_ENTER**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna

00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

KRS: 0000595068

Infolinia: 801 220 555

www.wsip.pl

Wyprodukowano w Polsce

Wstęp	4
1. Dla kogo? O programie	5
2. Na czym bazujemy? Teoretyczne podstawy programu	7
3. Co chcemy osiągnąć? Treści edukacyjne oraz szczegółowe cele kształcenia i wychowania	10
4. Jak chcemy to osiągnąć? Propozycje metod i sposobów realizacji programu	32
5. Co i dlaczego chcemy rozwijać?	40
5.1. Kompetencje kluczowe	40
5.2. Profil absolwenta i absolwentki	41
6. Na co warto zwrócić uwagę?	43
6.1. Edukacja ekonomiczna i preorientacja zawodowa	43
6.2. Rozwijanie czytelnictwa a umiejętność czytania	45
6.3. Sztuka ludowa	49
6.4. Wykorzystywanie narzędzi multimedialnych	50
7. Jak zorganizować pracę w grupie zróżnicowanej wiekowo?	52
8. Jak możemy sprawdzić postępy?	55
8.1. Diagnozowanie osiągnięć rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym. Przykładowe arkusze obserwacji	55
8.2. Ewaluacja programu	56
9. Co jeszcze jest ważne? Współpraca z rodzicami	58
Bibliografia	60
Wniosek o dopuszczenie do użytku programu	61

XXI wiek stawia przed edukacją przedszkolną nowe wyzwania. Współcześnie niemal w każdej dziedzinie życia zachodzą dynamiczne zmiany, za którymi powinna ona podążać. Nadrzędnym celem edukacji przedszkolnej jest stworzenie wszystkim dzieciom optymalnych warunków do wszechstronnego rozwoju – w zgodzie z ich możliwościami, zdolnościami i potrzebami. A te – jak wiadomo – są różne, ponieważ dzieci rozwijają się w różnym tempie.

Wiedza zdobyta poprzez praktyczne doświadczenia we wczesnych latach życia jest bardzo ważna, ponieważ pozostawia trwały ślad – dziecko nabywa wówczas konkretnych umiejętności. Okres edukacji przedszkolnej to czas bardzo dynamicznych zmian rozwojowych, które wywierają ogromny wpływ na późniejszą postawę dziecka wobec samego siebie, innych ludzi i otaczającej rzeczywistości.

Nauczyciel pracujący z dziećmi uczęszczającymi do przedszkola lub oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej powinien przede wszystkim uwzględniać specyfikę rozwojową dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Warto korzystać z atrakcyjnych rozwiązań pozwalających dzieciom w naturalny sposób nabywać i poszerzać wiedzę oraz kształtować niezbędne umiejętności. A wszystko zgodnie z wytycznymi określonymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego¹, która wyznacza kierunek treści edukacyjnych i celów (ogólnych i szczegółowych) w czterech obszarach rozwoju dziecka: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym (patrz: rozdz. 3).

„Miś. Program wychowania przedszkolnego” wspiera nauczyciela w organizacji procesu edukacji przedszkolnej zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Pozwala mu – w trosce o właściwy rozwój dzieci – zrealizować **główne zadania przedszkola**:

- wzmacnianie poczucia wartości, indywidualności dziecka poprzez zapewnienie warunków do zdobywania doświadczeń zgodnego z indywidualnym tempem rozwoju i potrzebami dziecka;
- wspieranie w budowaniu pozytywnego obrazu własnego JA;
- zachęcanie do samodzielnego myślenia, podejmowania decyzji, działań i wytrwałości w dążeniu do celu;
- budowanie systemu wartości, tak żeby dzieci orientowały się w różnicach między dobrem i złem;
- kształtowanie odporności emocjonalnej niezbędnej do racjonalnego radzenia sobie w nowych / trudnych sytuacjach;
- tworzenie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi samodzielności dotyczącej czynności higienicznych, dbałości o zdrowie;
- kształtowanie u dzieci poczucia przynależności np. do rodziny, grupy rówieśniczej, wspólnoty narodowej – wzmacnianie potrzeby tworzenia relacji w grupie;
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności za siebie i innych;
- wzmacnianie poczucia zaspokojenia podstawowych potrzeb, w tym potrzeby zabawy, odpoczynku, bezpieczeństwa i bliskości;
- umożliwianie dostrzegania istotnych zmian w otaczającym świecie;
- rozwijanie poczucia estetyki, kreatywności, ciekawości świata;
- stymulowanie wrażliwości w odniesieniu do środowiska przyrodniczego;
- umożliwienie kontaktu z kulturą i językiem mniejszości narodowej / etnicznej;
- umożliwienie poznania innych kultur i wybranego języka nowożytnego;
- towarzyszenie podczas odkrywania świata poprzez organizację warunków do nabywania doświadczeń w obszarach: fizycznym, emocjonalnym, społecznym, poznawczym.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017, poz. 356 ze zmianami).

Program „Miś” mogą z powodzeniem realizować nauczyciele dzieci w wieku od trzech do sześciu lat uczęszczających do przedszkola lub oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej. W szczególności polecany jest do pracy w **grupach zróżnicowanych wiekowo**. Teoretyczne podstawy programu – konstruktywistyczny model nauczania i koncepcja uniwersalnego projektowania w edukacji – oraz proponowane rozwiązania praktyczne kładą bowiem nacisk na rozwijanie różnych kompetencji dzięki przebywaniu w grupie, zwłaszcza niejednorodnej wiekowo. Tym samym program – na zasadzie równości bez względu na wiek i aktualne możliwości – wpisuje się również w działania realizowane w przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi².

Okres przedszkolny jest uznawany za pierwszy szczebel edukacji, przygotowujący do podjęcia nauki w szkole. Rozwój dziecka przebiega w tym czasie bardzo dynamicznie, choć nie zawsze harmonijnie. Wyróżnia się trzy etapy okresu przedszkolnego:

- I faza (wczesna) – między trzecim a czwartym rokiem życia;
- II faza (średnia) – od czwartego do piątego roku życia;
- III faza (późna) – między piątym a siódmym rokiem życia.

Faza wczesna ma ogromne znaczenie, ponieważ obejmuje czas, kiedy dziecko rozpoczyna swoją drogę do samodzielności, ale wciąż potrzebuje wsparcia osoby dorosłej. W tym okresie dziecko skupia się głównie na zdobywaniu umiejętności samoobsługowych. Jego sposób myślenia wynika z kontekstu sytuacji, w której się znajduje, a zabawa sprowadza się do manipulacji. W tym okresie dziecko zaczyna dośkonalić umiejętność skupienia uwagi, ale nadal niezbyt długo koncentruje się na jednym przedmiocie i szybko zmienia zainteresowania. Warto o tym pamiętać i proponować wychowankom działania krótkie i nieskomplikowane.

W fazie średniej można zaobserwować większą samodzielność dziecka. Szybciej nawiązuje ono relacje z rówieśnikami, w tym przyjaźnie, ale pojawiają się również impulsywność i egocentryzm dziecięcy. Dzieci zaczynają dostrzegać

związki zachodzące pomiędzy różnymi wydarzeniami w ich otoczeniu, podejmują działania zmierzające do odkrywania otaczającego świata, przeprowadzają proste doświadczenia i eksperymenty. Stawiają wiele pytań i poszukują na nie odpowiedzi, dzięki czemu poznają świat zgodnie z ich możliwościami rozwojowymi. Charakteryzują się dużą kreatywnością, ciekawością świata i otwartością.

W fazie późnej dzieci są zwykle na tyle samodzielne, że chętnie podejmują działania zmierzające do odkrywania otaczającej rzeczywistości. Stają się aktywnymi uczestnikami życia społecznego i współpracują z innymi. Potrafią dłużej koncentrować się na wykonywanej czynności i uczestniczyć w życiu grupy w sposób czynny i bierny – jako słuchacze i „działacze”.

Na każdym z trzech etapów okresu przedszkolnego to zabawa jest główną aktywnością dzieci, zmienia się tylko jej charakter – od zabaw prostych, manipulacyjnych przez zabawę proponowaną w relacji z innymi po zabawy wymyślane i kontrolowane przez dzieci. To dzięki zabawie dziecko nabywa i wzbogaca wiedzę oraz kształtuje umiejętności i kompetencje kluczowe, które w przyszłości pomogą mu się odnaleźć w świecie.

Warto w pełni wykorzystać możliwości okresu przedszkolnego, czerpać z proponowanych i sprawdzonych praktyk, a przede wszystkim obserwować postępy dziecka i zachować czujność. Jak bowiem zauważył R.H. Schaffner, *istotą rozwoju jest zmiana zachodząca w czasie – zmiana, która nie jest przypadkowa, tymczasowa albo łatwo odwracalna*³.

Biorąc pod uwagę charakterystykę dziecka w wieku od trzech do sześciu lat oraz umiejętności, jakie ma zdobyć na koniec wychowania przedszkolnego w czterech obszarach rozwoju (fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym)⁴, w programie zaproponowano następujące oddziaływania edukacyjno-wychowawcze i zakresy wiedzy w podziale na rodzaje percepcji dziecka (z zastrzeżeniem i pełną świadomością przenikalności tych procesów):

³ Schaffner, R.H. (2010). *Psychologia rozwojowa. Podstawowe pojęcia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego.

² Z zastrzeżeniem, że każde dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi będzie miało zapewnione zajęcia specjalistyczne wynikające z wydanej opinii.

DZIECKO W CENTRUM PROCESU EDUKACYJNEGO

Na czym bazujemy?

Teoretyczne podstawy programu

2

Biorąc pod uwagę specyfikę rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym, wyzwania współczesnego świata i możliwości organizacyjne polskich przedszkoli, za podstawy programu przyjęto:

- konstruktywistyczną teorię uczenia się (konstruktywizm edukacyjny) wraz z elementami edukacji outdoorowej;
- koncepcję uniwersalnego projektowania w edukacji (ang. *Universal Design for Learning* – UDL).

W myśl **konstruktywizmu** edukacja opiera się na twórczej, poznawczej aktywności dziecka, które w procesie uczenia się wykorzystuje nabytą wcześniej wiedzę i umiejętności. Podstawy teorii konstruktywistycznej zawarto w pracach J. Piageta⁵, L. Wygotskiego⁶ i J.S. Brunera⁷. Akcentuje ona wszelkie działania dziecka skierowane na zdobywanie wiedzy, a uczenie się uznaje za nieustanny proces, który odbywa się niezależnie od otaczającej rzeczywistości i konfrontacji z samym sobą. Odwołując się do teorii konstruktywizmu, należy pamiętać o wielostronnych kontaktach pomiędzy dzieckiem i nauczycielem, które skutkują różnorodnymi aktywnościami opartymi na wzajemnym szacunku i współpracy, a przede wszystkim uwzględniać indywidualne potrzeby dziecka, które prowadzą do zdobywania właściwych kompetencji. Zaplanowane zajęcia – bazujące na wiedzy i umiejętnościach zdobytych podczas swobodnych zabaw – są tylko częścią procesu edukacyjnego. To właśnie dzięki zabawie dzieci rozwijają motorykę małą i dużą, sprawność intelektualną oraz zdolność logicznego myślenia, a także wzbogacają słownictwo czynne i bierne i doskonałą znajomość pojęć matematycznych. Ponadto w relacjach z innymi kształtują się emocje i uczucia, pożądane nawyki społeczne, a także wrażliwość estetyczna. Dzieci uczą się od siebie nawzajem, ponieważ każde z nich rozwija się we własnym tempie (reprezentuje inny repertuar wiedzy i umiejętności). Przebywanie w grupie – zwłaszcza niejednorodnej wiekowo – pozwala na nabywanie i rozwijanie różnych kompetencji.

⁵ Piaget, J. (1966). *Studia z psychologii dziecka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

⁶ Wygotski, L. (2002). *Wybrane prace psychologiczne*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

⁷ Bruner, J.S. (1978). *Poza dostarczone informacje*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Nauczyciel, wykorzystując najbliższe otoczenie dziecka, powinien planować sytuacje, w których dziecko będzie podejmowało aktywności o charakterze otwartym i problemowym. Różnorodne interakcje z otaczającym światem przyczynią się bowiem do zmian rozwojowych we wszystkich sferach życia dziecka. Właściwe zorganizowanie i wykorzystanie przestrzeni edukacyjnej – a więc zarówno sali przedszkolnej oraz ogrodu przedszkolnego, jak i terenu poza placówką – jest zatem bardzo ważne i przynosi długotrwałe efekty. Jest to założenie zgodne z koncepcją edukacji outdoorowej.

Edukacja outdoorowa (ang. *outdoor education*) to podejście do nauczania oparte przede wszystkim na doświadczeniu, które odbywa się poza salą przedszkolną. Dotyczy różnych działań doskonalących umiejętności społeczne, środowiskowe i osobiste z wykorzystaniem naturalnych pomocy dydaktycznych. W najprostszy sposób definiują ją słowa Konfucjusza: *Powiedz mi, a zapomnę, pokaż mi, a zapamiętam, pozwól mi zrobić, a zrozumiem*. W polskich warunkach trudno dostosować całość procesu kształcenia do założeń edukacji outdoorowej, warto jednak korzystać z jej elementów w praktyce – wyjścia do muzeum i biblioteki, zajęcia w plenerze (np. gospodarstwie agroturystycznym) czy wycieczki do lasu umożliwią nabywanie i rozwijanie określonych kompetencji w naturalny sposób. Ważne, aby jasno sprecyzować cel wyjścia i omówić przeżyte zdarzenia.

Podsumowując podejście konstruktywistyczne, warto odwołać się do założeń dydaktycznych przedstawionych przez D. Klus-Stańską⁸:

1. Punktem wyjścia uczenia się jest zawsze aktywność ucznia⁹, zatem zanim nauczyciel wyjaśni dziecku sposób rozwiązania problemu, powinien dać mu czas na samodzielne (nawet nieudolne) próby poradzenia sobie z nową sytuacją.
2. Kwestią kluczową w nauczaniu jest stawianie dziecka w sytuacjach problemowych, wywołujących konflikt poznawczy i umożliwiających szukanie rozwiązań.
3. Dla wsparcia uczenia się istotna jest znajomość przed-

⁸ Klus-Stańska, D. (2010). *Dydaktyka wobec chaosu pojęć i zdarzeń*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

⁹ Autorka stosuje termin „uczeń” w odniesieniu zarówno do dziecka w procesie edukacji wczesnoszkolnej, jak i przedszkolnej (przyj. red.).

2. Na czym bazujemy? Teoretyczne podstawy programu

wiedzy dziecka wynikającej z jego pozaszkolnych i szkolnych¹⁰ doświadczeń poznawczych.

4. Nauczanie polega bardziej na rozpoznawaniu przez nauczyciela, co ma na myśli uczeń, niż na skłanianiu dziecka do odgadywania, co ma na myśli nauczyciel.
5. Uczenie się nie polega na przyswajaniu cudzych pojęć, ale na społecznym negocjowaniu znaczeń. Należy pozwolić dziecku zdobywać wiedzę przez doświadczenie.
6. W pamięci ucznia bardziej pozostają poznawcze procedury dojścia do wyniku niż same wyniki jego aktywności umysłowej. Ważniejsze zatem jest, aby uczeń podejmował samodzielne próby rozwiązania zadania (nawet jeśli nie dojdzie do poprawnego wyniku), niż otrzymywał od nauczyciela gotowe lub sugerowane rozwiązania.
7. Znaczna część procesu uczenia się zachodzi na poziomie nieświadomym, czyli poza możliwą bezpośrednią kontrolą nauczyciela i samokontrolą ucznia.
8. Błędy są naturalnym elementem uczenia się. Nauczyciel powinien pozwalać dziecku je popełniać, ponieważ mogą pełnić funkcję diagnostyczną i stymulować myślenie.
9. Planowanie nauczania jest projektowaniem okazji dydaktycznych bez możliwości percepcyjnego określania cząstkowych efektów. Nauczyciel powinien być otwarty na potrzeby dziecka i pomagać mu znajdować odpowiedzi na nurtujące je pytania.

¹⁰ W znaczeniu placówki edukacyjnej, więc również przedszkolnych (przyp. red.).

Koncepcja uniwersalnego projektowania w edukacji (UDL) zakłada tworzenie optymalnych warunków dla każdego dziecka do uczestnictwa w procesie edukacyjnym – niezależnie od jego możliwości rozwojowych, preferencji i umiejętności. Skupia się na rozwiązaniach dostępnych dla każdego uczestnika sytuacji edukacyjnej. Wprowadzenie uniwersalnego projektowania powoduje, że mimo różnicowania wiekowego i poznawczego każde dziecko może w tym samym czasie osiągnąć sukces. Nawet jeśli dziś wykonanie zadania jest poza jego zasięgiem, to kolejne próby zapoznania się z zagadnieniem prowadzą do zmian rozwojowych, zwiększając szanse na to, że dziecko wykona zadanie w niedalekiej przyszłości. Uniwersalne projektowanie doskonale sprawdza się w pracy z grupą zróżnicowaną wiekowo. Dzięki zastosowaniu tej koncepcji każde dziecko zdobędzie wiedzę w pewnym zakresie i w określony sposób rozwinie swoje umiejętności, ponieważ wykona zadanie na tyle, na ile pozwalają mu jego aktualne możliwości.

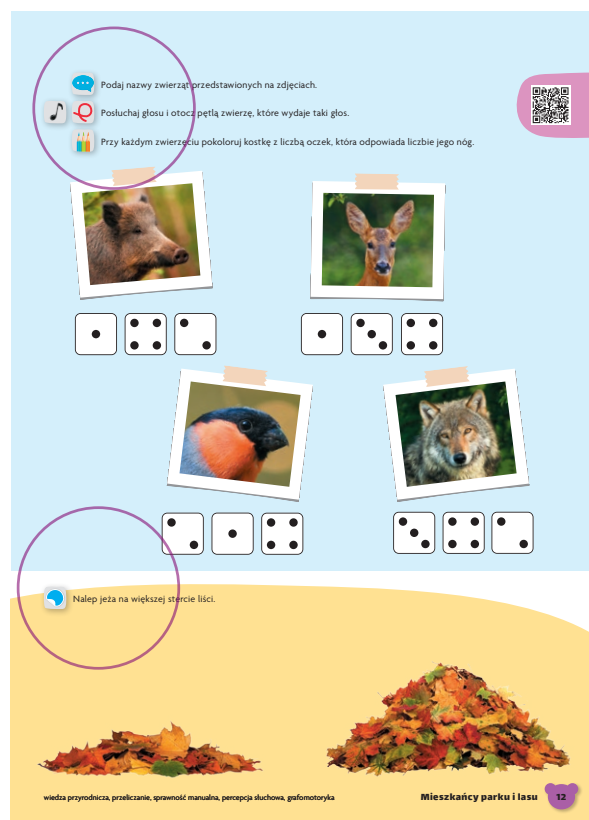
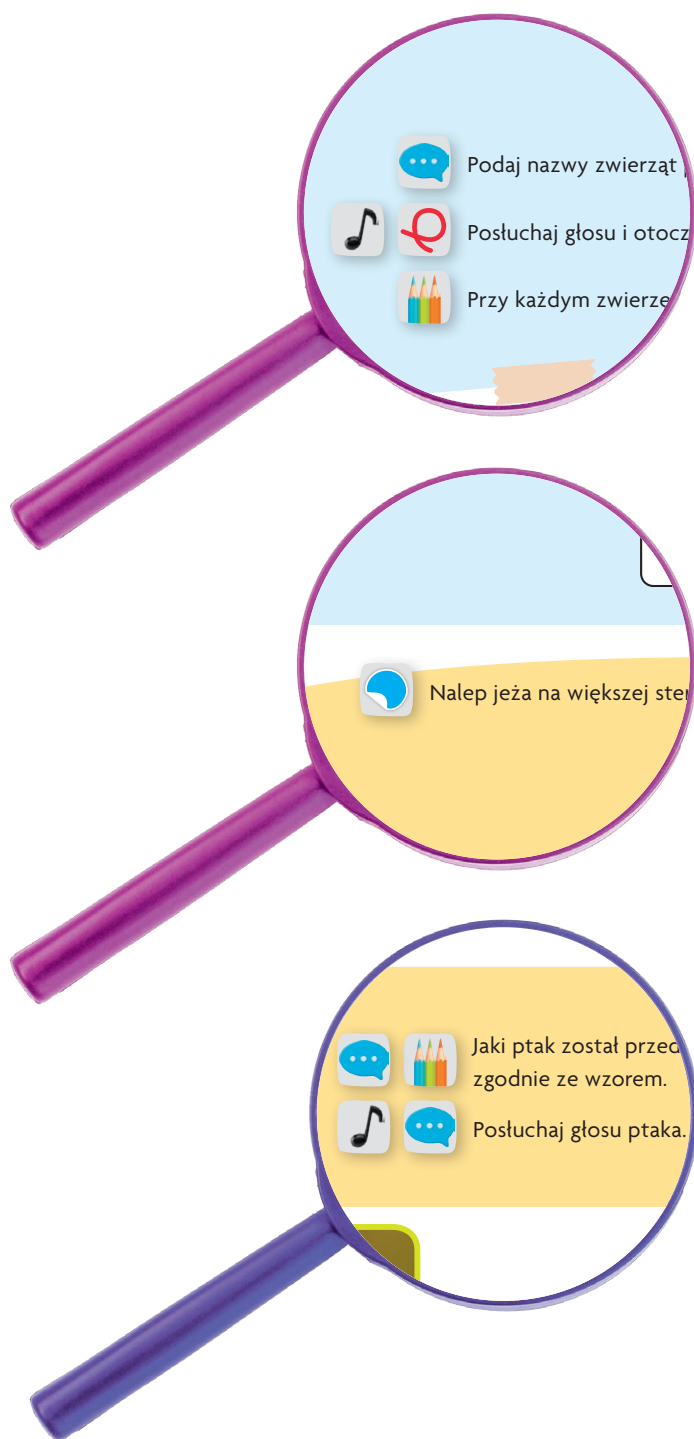
W projektowaniu uniwersalnym wykorzystuje się różne formy przekazu. W edukacji przedszkolnej niewątpliwie najbardziej powszechny jest przekaz obrazkowy, w tym instrukcje obrazkowe, piktogramy. Samo zapoznanie się z nim stanowi wartość, ponieważ symbole są obecne w bliższej i dalszej przestrzeni – również publicznej (np. w komunikacji). Projektowanie uniwersalne dotyczy zarówno miejsca, w którym odbywa się proces edukacyjny (zakłada, że każda przestrzeń może stać się przestrzenią edukacyjną, w której dziecko będzie nabywało wiedzę i umiejętności), jak i materiałów, z których dziecko korzysta (zob. przykładowe karty pracy, s. 9).

PIKTOGRAMY ZASTOSOWANE W CYKLU.

 PRZYJRZY SIĘ/ ZOBACZ	 PODKREŚL/POKOŁO- RUJ NA ZIELONO	 NAPISZ LUB NARYSUJ PO ŚLADZIE	 ZNAJDŹ INNE OD POZOSTAŁYCH
 POWIEDZ/ OPOWIEDZ	 PODKREŚL/POKOŁO- RUJ NA ŻÓŁTO	 NAPISZ LUB NARYSUJ SAMODZIELNIE	 KONTYNUUJ RYTM
 POKOLORUJ	 PODKREŚL/POKOŁO- RUJ NA CZERWONO	 PRZECZYTAJ	 UŻYJ FIGUR GEOMETRYCZNYCH
 ZNAJDŹ	 PODKREŚL/POKOŁO- RUJ NA NIEBIESKO	 POLICZ	 ZABAWY PRZYRODNICZE
 OTOCZ PĘTLĄ	 WYTNIJ	 PODZIEL NA SYLABY Z WYKLASKIWANIEM	 EDUKACJA EKONOMICZNA
 SKREŚL	 PRZYKLEJ	 PONUMERUJ/OZNACZ KOLEJNOŚĆ	 TEKSTY LITERACKIE
 NALEP	 UŻYJ PLASTELINY	 PONUMERUJ/OZNACZ KOLEJNOŚĆ	 JĘZYK ANGIELSKI
 WYBIERZ/ ZAZNACZ	 NAMALUJ	 ZAZNACZ DROGĘ W LABIRYNCIE	
 POŁĄCZ	 POSŁUCHAJ ODGŁO- SÓW, DŹWIĘKÓW, PIOSENKI	 ZNAJDŹ TAKIE SAME	

2. Na czym bazujemy? Teoretyczne podstawy programu

PRZYKŁADY ZASTOSOWANIA PIKTOGRAMÓW W KARTACH AKTYWNOŚCI DLA DZIECI.

Co chcemy osiągnąć? Treści edukacyjne oraz szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Podstawowym celem edukacji przedszkolnej jest wsparcie dziecka w jego wszechstronnym rozwoju. W czasie procesu wychowania przedszkolnego dziecko powinno poznać swoje mocne strony i zdobyć nowe doświadczenia poprzez podejmowanie różnorodnych aktywności dostosowanych do jego potrzeb i potencjału. Celem edukacji przedszkolnej jest przygotowanie dziecka do życia w otaczającej rzeczywistości, we współpracy z innymi i w zgodzie z samym sobą oraz do podjęcia nauki w szkole. Przedszkole powinno być zatem miejscem stwarzającym klimat bezpieczeństwa. Należy pamiętać, że do zadań edukacji przedszkolnej należy wspieranie wszechstronnej aktywności dziecka poprzez stwarzanie warunków do zdobywania nowych doświadczeń we wszystkich obszarach rozwoju: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym.

Do **ogólnych celów kształcenia i wychowania**, które stanowią zarazem warunek wszechstronnego rozwoju osobowości dziecka, należą:

- Kształtowanie rozwoju dziecka jako człowieka świadomego swoich praw i obowiązków oraz potrafiącego wziąć odpowiedzialność za swoje działania.
- Wspieranie dziecka w zdobywaniu wiedzy i umiejętności poprzez doświadczanie, eksperymentowanie i rozwijanie zainteresowań zgodnie z jego potrzebami.
- Stwarzanie sytuacji, w których dziecko samo może wybrać zadanie i sposób jego wykonania.
- Stwarzanie okazji do stawiania pytań i szukania odpowiedzi.
- Budowanie motywacji do podejmowania różnego rodzaju aktywności sprzyjających zdobywaniu nowych kompetencji kluczowych.
- Kształtowanie kultury osobistej poprzez zapoznanie z zasadami dobrego wychowania.
- Rozwijanie samodyscypliny i obiektywnej samooceny.
- Kształtowanie umiejętności rozpoznawania emocji swoich i innych ludzi.

- Umożliwianie dzieciom wzajemnej wymiany doświadczeń.
- Rozwijanie umiejętności współpracy.
- Kształtowanie postawy otwartości na wielokulturowość i odmienność.
- Kształtowanie postawy szacunku wobec siebie i innych.
- Kształtowanie postaw społecznych, obywatelskich i prospołecznych poprzez poznawanie otaczającego świata społecznego i przyrodniczego.
- Budowanie poczucia przynależności do rodziny i narodu.
- Kształtowanie poczucia empatii i otwartości na świat.
- Stwarzanie sytuacji sprzyjających inkluzji społecznej, w ramach której dzieci zagrożone ubóstwem i wykluczeniem zyskują możliwości oraz zasoby niezbędne do pełnego uczestniczenia w życiu społecznym.
- Zapoznanie z różnymi zawodami i środowiskami pracy.
- Kształtowanie przestrzeni edukacyjnej w taki sposób, żeby stawała się źródłem doświadczeń rozwojowych.
- Stwarzanie okazji do swobodnej zabawy sprzyjającej zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności.

W programie nie wprowadzono podziału na grupy wiekowe, ponieważ podstawa programowa tego nie przewiduje, a do zawartych w niej treści i zadań powraca się wielokrotnie – w zależności od potrzeb grupy, zainteresowań dzieci i w celu utrwalenia zdobytej wiedzy i nabytych umiejętności. To ma również znaczenie przy stopniowaniu trudności i dobieraniu zadań w taki sposób, aby każde dziecko mogło osiągnąć sukces.

W poniższej tabeli zawarto – w podziale na cztery obszary rozwoju dziecka – **treści edukacyjne** (środkowa kolumna), których wprowadzenie umożliwi zrealizowanie **szczegółowych celów kształcenia i wychowania** (prawa kolumna). A wszystko to w odniesieniu do **osiągnięć dziecka na koniec edukacji przedszkolnej** (lewa kolumna).

I. FIZYCZNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA		
Osiągnięcia dziecka na koniec edukacji przedszkolnej:	Treści edukacyjne	Szczegółowe cele kształcenia i wychowania
1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;	- Przestrzeganie reguł i instrukcji wynikających z korzystania z łazienki i toalety. - Wykonywanie czynności samoobsługowych w łazience i toalecie. - Właściwa higiena (nosa, buzi, zębów, rąk, włosów). - Dbanie o zdrowie swoje i innych. - Przestrzeganie zaleceń w czasie choroby.	Dziecko: - odczytuje instrukcje obrazkowe umieszczone w łazience i stosuje się do nich - korzysta z toalety: - używa papieru toaletowego - spuszcza wodę - szanuje intymność swoją i innych dzieci - myje ręce: - zabezpiecza ubranie (podwija rękawy) - odkręca i zakręca kran - myje ręce mydłem - splukuje pianę - wyciera ręce swoim ręcznikiem - myje i dokładnie wyciera twarz - myje zęby: - odkręca i zakręca kran - wyciska pastę na szczoteczkę - myje zęby - plucze jamę ustną - czesze włosy szczotką lub grzebieniem - zastania usta podczas kastania, kichania, ziewania - czyści nos chusteczką - dba o schludny wygląd - wyjaśnia, dlaczego i jak należy dbać o swoje zdrowie - wyjaśnia związek między chorobą a leczeniem, w tym przyjmowaniem leków - wyciera buty po powrocie z ogrodu.
2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;	- Rozpoznawanie elementów swojej garderoby. - Dbanie o swoje rzeczy. - Zachowanie porządku na półce. - Dostosowywanie ubioru do pogody, okoliczności i rodzaju aktywności.	Dziecko: - wymienia nazwy części garderoby - wskazuje części swojej garderoby - samodzielnie ubiera się i rozbiera: - samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela zakłada kurtkę - zapina guziki, suwak - zakłada szalik i czapkę - samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela zdejmuję kurtkę - dba o czystość ubrania - odkłada ubranie w wyznaczone miejsce - wkłada i zdejmuje każdy but na odpowiednią nogę - ubiera się adekwatnie do pogody - wyjaśnia, dlaczego należy dobierać strój do okoliczności (np. strój sportowy, strój galowy) - wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>hartować się</i>.

3. Co chcemy osiągnąć?

3) spożywa posiłki z użyciem sztuców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;	● Przestrzeganie zasad kulturalnego zachowania się przy stole. ● Czynności porządkowe związane z nakryciem do stołu, spożywaniem posiłków, sprzątaniem po skończonym posiłku. ● Podstawowe zasady zdrowego odżywiania.	Dziecko: ● wymienia zasady savoir-vivre'u obowiązujące przy stole ● właściwie posługuje się sztucami i wyjaśnia, do czego służą ● nakrywa stół do posiłków ● używa serwetek podczas posiłków ● sprząta po posiłkach, wyciera stół ściereczką ● zmiata pod stołem po posiłku, używając miotłki i szufelki ● wyjaśnia, czym jest piramida zdrowego żywienia / talerz zdrowego żywienia ● wymienia zasady zdrowego odżywiania ● wymienia produkty zdrowego i te, które należy ograniczyć ● myje warzywa i owoce przed spożyciem ● dokładnie gryzie potrawy ● przygotowuje samodzielnie proste posiłki (np. kanapki) ● wyjaśnia, dlaczego należy pić wodę.
4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;	● Samodzielna organizacja zabaw ruchowych i zapraszanie do nich innych dzieci. ● Odpoczynek po obiedzie i po wysiłku fizycznym. ● Zasady odpowiedzialnego zachowania w różnych sytuacjach (np. na wycieczce).	Dziecko: ● samodzielnie organizuje zabawę i zaprasza do niej innych ● wymienia zasady poobiedniego odpoczynku i zgłasza jego potrzebę ● samodzielnie organizuje miejsce do odpoczynku ● korzysta w ciągu dnia z gotowego miejsca odpoczynku w razie potrzeby ● wyjaśnia znaczenie odpoczynku po wysiłku (np. po zabawie, długim spacerze) ● wymienia, co należy zabrać ze sobą w góry lub nad morze ● wymienia zasady bezpiecznego zachowania się w różnych sytuacjach (np. na wycieczce).
5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;	● Udział w zabawach ruchowych: orientacyjno-porządkowych, z elementem rzutu, celowania, toczenia. ● Udział w zabawach rytmicznych, muzycznych, tanecznych, naśladowczych, tematycznych i innych. ● Samodzielne podejmowanie zabaw rytmiczno-ruchowych. ● Właściwe i bezpieczne korzystanie z przyborów i sprzętu sportowego. ● Powtarzanie czynności aż do utrwalenia danej umiejętności. ● Poznawanie różnych dyscyplin sportowych.	Dziecko: ● wymienia zasady bezpieczeństwa w czasie zabaw ruchowych w sali i poza nią ● podaje reguły zabaw ruchowych (rytmicznych, muzycznych, naśladowczych) i innych, w których uczestniczyło ● wykonuje ćwiczenia gimnastyczne z wykorzystaniem przyborów ● wymienia i stosuje zasady zabaw bieżnych ● wymienia i stosuje zasady zabaw skocznych ● wymienia i stosuje zasady zabaw z czworakowaniem ● wymienia i stosuje zasady zabaw orientacyjno-porządkowych ● wymienia i stosuje zasady zabaw z elementem rzutu, celowania, toczenia ● wykonuje proste układy taneczne ● tworzy własne układy teatralno-ruchowe ● gra na prostych instrumentach perkusyjnych w czasie zajęć rytmicznych ● wystukuje proste rytmy na instrumentach perkusyjnych zgodnie z podanym wzorem ● podejmuje samodzielne zabawy rytmiczno-ruchowe ● reaguje na sygnały (dźwiękowe, słowne, gesty) ● czeka na swoją kolej ● wymienia nazwy popularnych dyscyplin sportowych i sprzętów potrzebnych do ich uprawiania.

6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;	● Działalność konstrukcyjna z użyciem różnych rodzajów klocków i materiałów wtórnych. ● Majsterkowanie i budowanie z wykorzystaniem prostych narzędzi. ● Zabawy plastyczne i matematyczne z użyciem materiałów naturalnych. ● Rozwijanie kreatywności. ● Organizowanie sobie miejsca pracy. ● Właściwe i bezpieczne posługiwanie się prostymi urządzeniami technicznymi i podstawowymi narzędziami. ● Podawanie nazw niektórych narzędzi i urządzeń AGD. ● Nawiązywanie rozmowy na temat działania niektórych urządzeń technicznych.	Dziecko: ● wznosi budowle z klocków różnej wielkości i o różnych kształtach ● układa według wzoru kompozycje z mozaiki geometrycznej ● tworzy różne konstrukcje z materiałów wtórnych ● korzysta z materiałów naturalnych (np. patyków, kamyków, szyszek) podczas działań plastycznych i matematycznych ● wkłada przedmioty jedne w drugie ● łączy różnego rodzaju materiały w kreatywny sposób ● szacuje i przygotowuje odpowiednią liczbę materiałów potrzebnych do zabaw konstrukcyjnych ● wyjaśnia, jak przygotować konstrukcję, żeby zapewnić jej stabilność ● omawia etapy przygotowania swoich prac ● sprząta po skończonej pracy ● majsterkuje i buduje proste budowle z wykorzystaniem podstawowych narzędzi ● w bezpieczny sposób korzysta z prostych urządzeń technicznych i narzędzi ● wymienia nazwy wybranych narzędzi (np. śrubokręt, młotek) ● podaje nazwy urządzeń usprawniających pracę w gospodarstwie domowym (np. odkurzacz, mikser) ● dyskutuje na temat działania niektórych urządzeń technicznych.
7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;	● Prawidłowe trzymanie narzędzi pisarskich i nożyczek. ● Obrysowywanie kształtów litero- i cyfropodobnych za pomocą szablonów. ● Lepienie z mas plastycznych. ● Nawlekanie koralików. ● Przewlekanie. ● Sznurowanie. ● Wycinanie. ● Pakowanie. ● Przekładanie przedmiotów z ręki do ręki. ● Zawijanie na kokardkę. ● Wyszukiwanie drobnych przedmiotów w masach. ● Samodzielne dbanie o porządek w miejscu pracy, sali i w szafce indywidualnej.	Dziecko: ● korzysta z materiałów piśmienniczych ● posługuje się kredkami, ołówkami, flamastrami i pędzlami, stosując odpowiedni nacisk ● stosuje chwyt pisarski ● rysuje wzory litero- i cyfropodobne, korzystając z gotowych szablonów ● odpowiednio wypełnia kontury danego wzoru ● lepi z mas plastycznych ● nawleka koraliki na żyłkę, sznurek, tasiemkę ● przewleka tasiemkę, tworząc wzory ● przeciąga sznurówki przez dziurki ● zawiązuje kokardkę samodzielnie lub z pomocą nauczyciela ● wyszukuje drobne przedmioty w masach typu kasza, piasek, ryż itp. ● prawidłowo trzyma nożyczki ● wycina nożyczkami wzory po liniach o różnych kształtach ● pakuje przedmioty; owija je papierem, wkłada do pudełka ● przekłada przedmioty różnej wielkości z jednej ręki do drugiej ● sprząta miejsce pracy, odkłada pomoce dydaktyczne i przybory na miejsce ● porządkuje otoczenie po zabawie, odkłada zabawki na wyznaczone miejsce.

3. Co chcemy osiągnąć?

8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;	● Zachowanie prawidłowej postawy ciała podczas wykonywania określonych czynności i ćwiczeń gimnastycznych. ● Ćwiczenia mięśni posturalnych. ● Chodzenie boso po podłożach o różnych fakturach.	Dziecko: ● przyjmuje właściwą postawę ciała podczas wykonywania ćwiczeń gimnastycznych ● chwytą przedmioty oburącz oraz palcami stóp ● chodzi na palcach i piętach ● stoi na jednej nodze ● chodzi boso po podłożach o różnych fakturach.
9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie	● Zajęcia logopedyczne. ● Zabawy i ćwiczenia równoważne. ● Ćwiczenia usprawniające koordynację wzrokowo-ruchową.	Dziecko: ● utrzymuje poprawny kierunek wydechu ● wydłuża oddech na miarę swoich możliwości ● odbija balon raz lewą, raz prawą ręką ● wykonuje ćwiczenie typu „młynek” ● biega z jednoczesnym klaskaniem ● podrzuca i łapie piłkę ● przerzuca piłkę z ręki do ręki ● przeskakuje przez przeszkody ● skacze na skakance ● bierze udział w ćwiczeniach równowagi ● uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach z elementami rzutu, celowania, toczenia, noszenia, wspinania się.

II. EMOCJONALNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA

Osiągnięcia dziecka na koniec edukacji przedszkolnej:	Treści edukacyjne	Cele szczegółowe kształcenia i wychowania
1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;	- Rozpoznawanie i podawanie nazw emocji. - Dostrzeganie związku między emocjami i określonymi sytuacjami. - Dostrzeganie wpływu emocji na reakcje własnego ciała. - Rozumienie własnych emocji i zachowania. - Ćwiczenia relaksacyjne.	Dziecko: - podaje nazwy pozytywnych i negatywnych uczuć - wymienia nazwy podstawowych emocji takich jak: strach, złość, radość, smutek, zaskoczenie, wstręt - rozpoznaje emocje i uczucia innych - wyjaśnia, dlaczego zachowało się w określony sposób - wymienia reakcje swojego ciała na poszczególne emocje - wyjaśnia, kiedy jest złe i dlaczego - wymienia sposoby rozładowywania złości - spokojnie wyjaśnia, czego się boi - opisuje słowami kilka ćwiczeń relaksacyjnych - potrafi opanować emocje pod wpływem ćwiczeń relaksacyjnych - powstrzymuje się od działania w sposób impulsywny.
2) szanuje emocje swoje i innych osób;	- Rozpoznawanie i podawanie nazw emocji wyrażanych u siebie i innych. - Rozumienie, że odczuwanie różnych emocji jest naturalne. - Szanowanie emocji innych ludzi.	Dziecko: - opowiada innym o swoich emocjach - własnymi słowami wyjaśnia znaczenie wybranych emocji - nie mówi innym przykrych rzeczy - unika reagowania złością na porażki - reaguje pozytywnie na sukcesy - wyjaśnia, że każdy ma prawo do różnych emocji i ich wyrażania - wykazuje zrozumienie dla emocji przeżywanych przez innych (nie ośmiesza zachowania innych, pociesza).
3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;	- Panowanie nad własnymi emocjami, np. tremą, złością, strachem. - Określanie własnych cech i preferencji. - Nawiązywanie kontaktów z innymi ludźmi. - Radzenie sobie z emocjami w sposób niekrzywdzący innych. - Radzenie sobie ze zmianą. - Udział w występach publicznych.	Dziecko: - bawi się zgodnie z kolegami i koleżankami oraz uczestniczy w zajęciach z innymi dziećmi - wyjaśnia, co sprawia mu przyjemność, a co nie - wymienia swoje mocne i słabe strony - nawiązuje kontakty z innymi dziećmi i dorosłymi - samo siebie ocenia pozytywnie - akceptuje zmiany zachodzące w najbliższym otoczeniu - posługuje się formami grzecznościowymi w określonych sytuacjach - nie reaguje złością, gdy inni wyrażają swoje zdanie - panuje nad emocjami podczas występów publicznych.
4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;	- Przedstawianie swojego nastroju za pomocą prac plastyczno-technicznych. - Odgrywanie scenek dramatycznych. - Organizowanie zabaw naśladowczych. - Wykorzystywanie symboli przedstawiających różne uczucia do komunikacji z otoczeniem.	Dziecko: - wyraża swoje emocje i uczucia poprzez sztukę - dzieli się swoimi emocjami w pracach plastycznych - samodzielnie wykonuje prezenty dla najbliższych (w formie prostych prac plastyczno-technicznych) - bierze udział w zajęciach artystyczno-dramatycznych - bierze udział w zabawach naśladowczych - wskazuje symbole odzwierciedlające jego uczucia do komunikowania się z otoczeniem.

3. Co chcemy osiągnąć?

5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;	● Radzenie sobie z uczuciem tęsknoty. ● Zaufanie do innych osób niż rodzice.	Dziecko: ● rozstaje się z rodzicem bez płaczu ● wchodzi w interakcje z dorosłymi i dziećmi po rozstaniu z rodzicem ● rozumie, że rodzic musi iść do pracy ● spokojnie czeka na przyjscie rodzica ● zgłasza dorosłym swoje potrzeby ● wykazuje się zaufaniem w kontaktach z personelem przedszkola.
6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;	● Dostrzeganie, że wszyscy przeżywają podobne emocje. ● Dostrzeganie i odróżnianie emocji przyjemnych i nieprzyjemnych.	Dziecko: ● wymienia nazwy emocji i zauważa je u siebie i innych ● wyjaśnia, dlaczego określone emocje i uczucia towarzyszą zachowaniom i sytuacjom, w których uczestniczy ● wyjaśnia zachowania innych i fakt, że w różnych sytuacjach ludzie różnie się zachowują ● podaje nazwy emocji fikcyjnych bohaterów.
7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;	● Postępowanie w trudnych sytuacjach. ● Zwracanie się o pomoc. ● Poznanie różnych strategii radzenia sobie z emocjami i wybieranie najskuteczniejszych dla siebie.	Dziecko: ● wyjaśnia, że wszystkie zachowania mają określone konsekwencje ● podejmuje samodzielne próby poradenia sobie z różnymi emocjami ● stara się samodzielnie rozwiązywać sytuacje kryzysowe ● zwraca się o pomoc do innych osób ● w miarę możliwości samodzielnie udziela pomocy innym lub prosi o wsparcie osoby dorosłe ● wybiera te sposoby radzenia sobie z trudnymi sytuacjami, o których wie, że będą skuteczne.
8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;	● Ćwiczenie samoregulacji i samodyscypliny. ● Znaczenie konsekwencji w działaniu. ● Podstawowe mechanizmy działania pod wpływem emocji. ● Badania profilaktyczne.	Dziecko: ● próbuje nie kierować się emocjami w relacjach z innymi ● bierze odpowiedzialność za swoje działania ● kontroluje swoje działania ● wyjaśnia potrzebę przestrzegania reguł i zasad ● wyjaśnia, że rozpoczęte działanie należy doprowadzić do końca ● wyjaśnia, że w jego otoczeniu może dochodzić do nieprzyjemnych sytuacji ● wyjaśnia konsekwencje swoich działań ● wykazuje się wewnętrzną motywacją do nauki ● wyjaśnia, dlaczego należy się poddawać niezbędnym, czasem mało przyjemnym, zabiegom medycznym, np. szczepieniom.
9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;	● Niesienie pomocy. ● Rozumienie emocji i uczuć osób z najbliższego otoczenia. ● Okazywanie uczuć innym ludziom. ● Szacunek dla innych.	Dziecko: ● uczestniczy w działaniach na rzecz innych (np. akcjach charytatywnych) ● pomaga innym (np. osobom starszym, młodszym dzieciom, które nie radzą sobie z jakimś zadaniem) ● staje w obronie osób, którym dzieje się krzywda ● wyraża dezaprobatę w stosunku do niewłaściwego zachowania innych osób ● cieszy się sukcesami innych ludzi ● okazuje współczucie ● pociesza inne dzieci lub dorosłych, gdy są smutni ● podejmuje rozmowy na temat problemów innych ludzi.

10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;	● Szacunek dla przyrody. ● Poznawanie zasad pielęgnacji i opieki nad zwierzętami. ● Uczestnictwo w działaniach na rzecz ochrony przyrody. ● Bezpieczeństwo w kontaktach ze zwierzętami.	Dziecko: ● wymienia zasady opieki nad zwierzętami, uwzględniające ich potrzeby i porę roku ● wyjaśnia, że zwierzęta odczuwają ból, głód, chłód ● uczestniczy w działaniach, akcjach społecznych zmierzających do ochrony przyrody ● troszczy się o zwierzęta (np. dokarmia ptaki, wyprowadza psa na spacer) ● zwraca uwagę osobom, które niewłaściwie traktują zwierzęta, lub zgłasza ten fakt osobom dorosłym ● obserwuje zwierzęta hodowane w przedszkolu, np. patyczaki ● wie, jak dbać o zwierzęta hodowane w przedszkolu, bierze czynny udział w ich karmieniu, utrzymaniu czystości miejsc, w których przebywają ● dba o bezpieczeństwo zwierząt hodowlanych w przedszkolu ● wymienia zasady bezpiecznego obcowania ze zwierzętami domowymi i dzikimi.
11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.	● Dostrzeganie wartości natury. ● Przyroda jako miejsce odpoczynku. ● Pory roku. ● Zjawiska przyrodnicze. ● Ochrona przyrody.	Dziecko: ● wyjaśnia potrzebę ochrony przyrody ● opowiada o przyrodzie w swoim najbliższym otoczeniu ● opowiada o pięknie otaczającego świata ● wymienia emocje, jakie wzbudza w nim przyroda ● podaje nazwy wybranych regionów Polski ● wymienia sposoby wypoczyniania na łonie natury, z uwzględnieniem cech charakterystycznych wybranych regionów Polski ● podaje nazwy pór roku i wymienia charakterystyczne cechy każdej z nich ● wymienia nazwy zjawisk przyrodniczych niebezpiecznych dla człowieka i podejmuje próby podania ich definicji ● wyjaśnia, na czym polega obieg wody w przyrodzie ● troszczy się o rośliny (np. podlewa kwiaty, nie depta trawy, nie łamie gałęzi, nie zrywa liści, porusza się po wyznaczonym terenie, np. w górach) ● zwraca uwagę osobom, które np. niszczą zieleń, lub zgłasza ten fakt osobom dorosłym.

III. SPOŁECZNY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA		
Osiągnięcia dziecka na koniec edukacji przedszkolnej:	Treści edukacyjne	Cele szczegółowe kształcenia i wychowania
1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;	- Poznanie swoich słabych i mocnych stron. - Kształtowanie wiary we własne możliwości. - Wdrażanie do odwagi w wyrażaniu poglądów. - Poznanie norm społecznych. - Nawiązywanie relacji z rówieśnikami. - Kształtowanie poczucia sprawczości.*	Dziecko: - wymienia różnice pomiędzy sobą i innymi dziećmi w grupie - wymienia swoje słabe i mocne strony - wyraża swoje zdanie na określony temat z zachowaniem zasad ogólnie przyjętych społecznie - przyznaje się do błędów i prosi o pomoc - prosi o wyjaśnienie, jeśli czegoś nie rozumie lub nie wie - wymienia podstawowe normy społeczne obowiązujące w różnych miejscach (np. na ulicy, w kinie) - wyjaśnia potrzebę przestrzegania określonych zasad w kontaktach z innymi (np. posługuje się zwrotami grzecznościowymi) - bierze udział w zabawach tematycznych i odtwarza różne role społeczne - dokonyuje samodzielnych wyborów i potrafi je uzasadnić - bierze odpowiedzialność za swoje decyzje i działania - wyraża swoją opinię na dany temat - doprowadza do końca rozpoczętą aktywność - tłumaczy, czym się zajmuje, co robi, jaki jest jego ulubiony kolor, jakie jest jego ulubione danie itp. - prezentuje z dumą wytwory własnej pracy na forum grupy.
2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;	- Rodzina – jej skład, stopnie pokrewieństwa. - Celebracja świąt o charakterze rodzinnym, narodowym i kulturowo-religijnym. - Tradycje i zwyczaje. - Poczucie przynależności do różnych grup. - Znajomość nazwy i adresu przedszkola. - Dni wyjątkowe.*	Dziecko: - wymienia imiona członków rodziny: rodziców, rodzeństwa, dziadków - opisuje słowami swoich najbliższych i opowiada, czym się zajmują - uczestniczy w uroczystościach o charakterze narodowym, rodzinnym i kulturowo-religijnym - opowiada o rodzinnych uroczystościach, w których uczestniczyło - wymienia tradycje i zwyczaje związane z członkami danej grupy - podaje nazwę przedszkola i swojej grupy przedszkolnej - wymienia imiona dzieci z grupy przedszkolnej i nauczycieli - opisuje słowami grupę pozaprzedszkolną, której jest członkiem - wymienia nazwę kraju, w którym mieszka - wymienia nazwy wybranych dni wyjątkowych w roku - aktywnie uczestniczy w obchodach tych dni.
3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;	- Znajomość imienia i nazwiska, adresu zamieszkania. - Zasady bezpieczeństwa przy podawaniu adresu.	Dziecko: - podaje swoje imię i nazwisko - podaje swój adres zamieszkania - rozpoznaje nazwę swojej miejscowości wśród wymienionych - wyjaśnia, komu może udzielać informacji na temat swojego miejsca zamieszkania, a komu nie.

* Gwiazdką zaznaczono treści rozszerzone w stosunku do treści nauczania i celów zawartych w podstawie programowej. Szerzej o wybranych treściach rozszerzonych – patrz: rozdz. 6.

4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;	• Używanie zwrotów grzecznościowych adekwatnych do sytuacji. • Konsekwencje niewłaściwego zachowania.	Dziecko: • wymienia zwroty grzecznościowe • wymienia zasady savoir-vivre'u dotyczące stosowania zwrotów grzecznościowych • używa bez przypominania zwrotów grzecznościowych adekwatnie do sytuacji • bierze odpowiedzialność za swoje zachowanie i ponosi jego konsekwencje.
5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;	• Tworzenie i przestrzeganie zasad grupowych. • Zasady bezpieczeństwa w przedszkolu i poza nim. • Kształtowanie samooceny. • Rozwiązywanie konfliktów.	Dziecko: • wymienia zasady bezpieczeństwa w przedszkolu i poza nim • bierze aktywny udział w formułowaniu zasad kodeksu grupy • wymienia zasady przyjęte w grupie • uzasadnia konieczność przestrzegania zasad przyjętych w grupie • nie opuszcza sali bez wiedzy osoby dorosłej • zgłasza przypadki naruszenia zasad bezpieczeństwa przez inne dzieci • wyjaśnia, że do domu może wrócić tylko z osobą, która po nie przyjdzie • nie dotyka nieznanych przedmiotów • nie zbliża się do obcych zwierząt • nie próbuje nieznanych owoców, warzyw, grzybów • podaje numery alarmowe • przestrzega zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym • wymienia podstawowe znaki drogowe, omawia ich znaczenie • podaje zasady udzielania pierwszej pomocy • wymienia zasady ewakuacji • inicjuje zabawy z rówieśnikami • czeka na swoją kolej podczas zajęć i zabaw • dba o wyposażenie placu zabaw i sali przedszkolnej • omawia swoje zachowanie i dokonuje samooceny • wyjaśnia, że z urządzeń elektronicznych należy korzystać pod nadzorem osób dorosłych • nie manipuluje przy gniazdkach i przedmiotach podłączonych do prądu • wskazuje dorosłym przedmioty uszkodzone, które mogą zagrażać bezpieczeństwu dzieci • wyjaśnia konieczność korzystania z telefonu i internetu za zgodą osób dorosłych • pokojowo rozwiązuje konflikty z rówieśnikami.
6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkość, przyjaźń, radość;	• Zasady życia w grupie. • Współpraca z innymi. • Kulturalne zachowanie w miejscach publicznych. • Patriotyzm. • Szacunek do innych ludzi i przyrody. • Znaki w przestrzeni publicznej. • Savoir-vivre w przestrzeni publicznej.	Dziecko: • wymienia zasady kodeksu grupowego i ich przestrzega • wymienia zachowania właściwe i niepożądane • służy innym pomocą • współpracuje z innymi dziećmi i dorosłymi • opisuje otaczającą je rzeczywistość bez oceniania innych • kończy rozpoczęte zadanie • słucha innych bez przerywania ich wypowiedzi • wciela się w różne role społeczne podczas pełnienia dyżurów • współorganizuje zabawy dla innych i w nich uczestniczy

3. Co chcemy osiągnąć?

		- wymienia zasady obowiązujące w czasie wyjść poza teren przedszkola - wyjaśnia, jak należy się zachować się w miejscach publicznych typu muzeum, kino, teatr, biblioteka - stosuje zasady pierwszeństwa podczas wchodzenia, wychodzenia z pomieszczeń - jako pieszy porusza się prawą stroną chodnika, schodów - rozpoznaje symbole narodowe i odnosi się do nich z szacunkiem - odnosi się z szacunkiem do innych ludzi i świata przyrody - odkłada pożyczone rzeczy na wyznaczone miejsce - nie bierze bez pytania rzeczy, które do niego nie należą - nie używa wulgaryzmów - dba o ład i porządek w swoim otoczeniu - zwraca się do dorosłych o pomoc w sytuacjach problemowych - omawia znaczenie wybranych znaków w przestrzeni publicznej i stosuje się do nich (np. sprząta po swoim psie) - wykazuje się poczuciem obowiązku - jest przyjaźnie nastawione do innych - jest pomocne i koleżeńskie w stosunku do innych.
7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;	- Znajomość swoich praw i obowiązków. - Znajomość i szanowanie praw innych ludzi. - Otwartość na kompromis.	Dziecko: - wymienia podstawowe prawa i obowiązki swoje i innych osób - uzasadnia konieczność respektowania praw - wyjaśnia, że każdy musi wykonywać obowiązki dla dobra swojego i innych - przestrzega zasad przyjętych w czasie zabaw i zajęć - uczestniczy w rozwiązywaniu problemów i konfliktów w drodze negocjacji - wykazuje się empatią wobec innych - zwraca się o pomoc w wyjaśnieniu trudnych pojęć dotyczących praw i obowiązków.
8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;	- Aktywne słuchanie. - Okazywanie zainteresowania innym. - Zasady kulturalnej rozmowy. - Pomoc innym.	Dziecko: - uważnie słucha innych - koncentruje uwagę na poleceniach wypowiedzianych przez osobę dorosłą - wyjaśnia zasadę dotyczącą wypowiadania się pojedynczo, bez przerywania innym - stosuje się do zasady zgłaszania się do odpowiedzi przez podniesienie ręki - nie przerywa wypowiedzi innych osób podczas zajęć i zabaw.
9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.	- Jasne wyrażanie swoich potrzeb, oczekiwań, wątpliwości. - Formułowanie dłuższych wypowiedzi. - Zasady komunikowania się. - Komunikaty pozawerbalne – mowa ciała. - Asertywność.	Dziecko: - wypowiada się na forum grupy - stara się wypowiadać stosownie do sytuacji i miejsca, w którym się znajduje - swobodnie wypowiada się na określony temat, dzieląc się własnymi obserwacjami i przeżyciami - wypowiada się na temat utworu literackiego, filmu lub wydarzenia - wchodzi w relacje z innymi dziećmi

		• używa zwrotów grzecznościowych • prosi o zabawki i inne przedmioty, których potrzebuje do zabawy lub zajęć • dopytuje o informacje potrzebne do wyjaśnienia otaczającej rzeczywistości • omawia znaczenie gestów, mimiki • dopasowuje mowę ciała do komunikatów werbalnych • odpowiednio moduluje głos (pytania, oznajmienia, wykrzyknienia) • korzysta z coraz większej liczby słów składających się na coraz bardziej złożone wypowiedzi • potrafi odmawiać, nie obrażając nikogo.
--	--	--

3. Co chcemy osiągnąć?

IV. POZNAWCZY OBSZAR ROZWOJU DZIECKA		
Osiągnięcia dziecka na koniec edukacji przedszkolnej:	Treści edukacyjne	Cele szczegółowe kształcenia i wychowania
1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;	- Sposoby komunikacji pozawerbalnej. - Znaczenie znaków niewerbalnych. - Ilustrowanie ruchem i gestem utworów literackich i innych. - Udział w przedstawieniach. - Twórczość plastyczno-techniczna.	Dziecko: - wyjaśnia znaczenie niewerbalnych znaków służących do komunikacji i pozyskiwania informacji - wymienia proste sposoby porozumiewania się z otoczeniem w sposób pozawerbalny (taniec, prace plastyczno-techniczne, gesty, mimika, konstrukcje i modele z materiału przyrodniczego) - porozumiewa się z innymi, wykorzystując wymienione wyżej niewerbalne środki komunikacji - ilustruje wydarzenie z najbliższego otoczenia, wykorzystując niewerbalne środki przekazu - ruchem, gestem i mimiką twarzy oddaje swój nastrój i emocje - wciela się w określone role społeczne oraz bierze udział w przedstawieniach i inscenizacjach - za pomocą swobodnej ekspresji plastyczno-technicznej przedstawia treść utworu literackiego, muzycznego - wyraża wiedzę o świecie za pomocą prac plastyczno-technicznych z użyciem materiału naturalnego - wykorzystuje materiały naturalne do zaprezentowania swoich obserwacji przyrodniczych.
2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;	- Sposoby komunikacji werbalnej. - Budowanie wypowiedzi. - Prowadzenie konwersacji. - Recytacja wierszy i rymowanek. - Odczytywanie prostych wyrazów. - Dzielenie wyrazów na sylaby. - Ćwiczenia słuchu fonemetycznego. - Ćwiczenia narządów mowy. - Ćwiczenia oddechowe.	Dziecko: - wyjaśnia potrzebę komunikacji werbalnej z innymi - posługuje się językiem jako środkiem komunikacji, świadomie wykorzystując słownictwo czynne i bierne - buduje coraz dłuższe wypowiedzi na określony temat - prowadzi konwersacje z dorosłymi - prosi o wyjaśnienie niezrozumiałych pojęć - wypowiada się prawidłowo pod względem gramatycznym - podaje nazwy przedmiotów z najbliższego otoczenia, środków transportu, roślin, zwierząt, czynności, aktywności, w których bierze udział - opowiada własnymi słowami treść wysłuchanych utworów literackich - wyjaśnia, w sposób zrozumiały dla innych, swoje obserwacje - recytuje rymowanki i wierszyki, które samodzielnie powtarza w czasie zabawy z innymi - proponuje rymy do podanych słów - łączy w pary słowa, które się rymują - dzieli słowa na sylaby z jednoczesnym ich wyklaskiwaniem - rozpoznaje sylaby na początku, w środku i na końcu słowa - dzieli słowa na głoski - prawidłowo artykułuje głoski - określa miejsce głoski w słowie (w nagłosie, śródgłosie, wygłosie) - naśladuje głosy zwierząt, odgłosy urządzeń, środków transportu - wykonuje ćwiczenia narządów mowy - bierze udział w ćwiczeniach oddechowych.

3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;	• Słuchanie różnych utworów literackich. • Rozpoznawanie fikcyjnych bohaterów. • Przygotowywanie przedstawień. • Multimedia. • Promocja czytelnictwa.*	Dziecko: • ogląda książki • słucha utworów literackich i opisów dotyczących różnych wydarzeń, czytanych przez nauczyciela lub za pośrednictwem multimedialnych • podaje imiona bohaterów wysłuchanych utworów literackich • odróżnia historie realistyczne od fikcyjnych w utworach literackich, grach • wyjaśnia, że bohaterowie utworów literackich i gier są nieprawdziwi • wchodzi w rolę bohatera utworu literackiego • opowiada, jak powstaje książka • wymienia tytuły ulubionych książek • podaje imiona ulubionych bohaterów literackich • prezentuje utwory literackie jak własne samorodne przedstawienia • samodzielnie podejmuje zabawy tematyczne na podstawie wysłuchanych utworów literackich • ogląda przedszkolne przedstawienia teatralne z udziałem aktorów lub pacynek, marionetek • wie, czym się różni książka drukowana od audiobooka i e-booka • bierze aktywny udział w spotkaniach promujących czytelnictwo.
4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;	• Rozpoznawanie liter i prostych wyrazów. • Odczytywanie prostych wyrazów. • Wyszukiwanie określonych liter w tekście.	Dziecko: • rozpoznaje litery w miarę swoich możliwości • pokazuje w alfabecie literę wskazaną przez osobę dorosłą • odszukuje wskazane litery w prostym tekście literackim • dobiera w pary litery wielkie i małe • samodzielnie odczytuje proste wyrazy i krótkie zdania i wyjaśnia ich znaczenie • rozpoznaje swoje imię w zbiorze wielu wyrazów.
5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;	• Budowanie wypowiedzi na określony temat. • Opowiadanie historyjek obrazkowych. • Recytacja wierszy. • Układanie / rozwiązywanie zagadek.	Dziecko: • wypowiada się na określony temat • używa zwrotów określających następstwo czasu: <i>najpierw, teraz, potem, później, na końcu</i> • opowiada o minionych wydarzeniach • stara się wyciągać właściwe wnioski • tworzy własne opowiadanie do rysunku • układa historyjki obrazkowe w odpowiedniej kolejności • opowiada treść historyjki obrazkowej • wymyśla kolejny etap historyjki • wymyśla zakończenie historyjki • rozmawia z innymi na temat historyjki obrazkowej lub tekstu literackiego • recytuje wiersz z pamięci • kończy zdanie • wymyśla własne zagadki • podaje rozwiązania prostych rebusów, zagadek słownych, muzycznych i obrazkowych.

3. Co chcemy osiągnąć?

6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;	• Zabawy językowe. • Poznawanie wyrazów o przeciwnym znaczeniu. • Poznawanie wyrazów bliskoznacznych. • Żarty językowe i sytuacyjne. • Neologizmy. • Opowiadanie o swoich doświadczeniach. • Interpretowanie zdarzeń, w których brało się udział.	Dziecko: • wykorzystuje poznane rymowanki i wierszyki w zabawach swobodnych • bawi się rymem i rytmem poznanych wierszy • układa rymy do wskazanych wyrazów • używa przymiotników w swoich wypowiedziach • samodzielnie odnajduje wyrazy przeciwstawne określające dane rzeczy • wymienia wyrazy bliskoznaczne • wyjaśnia znacznie humoru w danym utworze lub sytuacji • samodzielnie tworzy żarty językowe • wymyśla imiona fikcyjnych bohaterów, nazwy fikcyjnych miejsc • wymyśla własne słowa, określenia rzeczy, tworzy neologizmy • opisuje własnymi słowami sytuację, których doświadczyło, nadaje im znaczenie • wyjaśnia sens utworu literackiego i wyciąga właściwe wnioski dotyczące jego treści • własnymi słowami opowiada o treści wysłuchanego utworu.
7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;	• Zabawy rytmiczne i muzyczne. • Śpiewanie piosenek. • Wymyślanie melodii. • Ilustrowanie muzyki ruchem. • Naśladowanie dźwięków. • Poznawanie instrumentów perkusyjnych. • Określanie tempa muzyki. • Poznawanie prostych tańców ludowych.	Dziecko: • wykonuje / odtwarza prosty rytm muzyczny lub ruchowy • śpiewa piosenkę • rozpoznaje piosenki na podstawie melodii • rozróżnia muzykę poważną od rozrywkowej • słucha muzyki i próbuje ją odtwarzać • rozróżnia dźwięki wysokie i niskie • określa, które dźwięki są przyjemne / nieprzyjemne dla ucha • samodzielnie tworzy muzykę, wykorzystując przedmioty z otoczenia lub proste instrumenty muzyczne • naśladuje głosy znanych mu zwierząt lub odgłosy rzeczy, środków transportu • tańczy prosty taniec • bierze udział w swobodnych zabawach dramatycznych • przedstawia muzykę za pomocą ruchu • bawi się różnymi rodzajami muzyki • podaje nazwy instrumentów muzycznych • omawia zasady działania instrumentów perkusyjnych • rozpoznaje tempo muzyki: szybkie, umiarkowane, wolne • wymienia nazwy wybranych polskich tańców ludowych.

8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;	• Wykonywanie różnorodnych prac plastycznych. • Odtwarzanie wzorów i kształtów. • Rysowanie po śladzie. • Mieszanie kolorów. • Kodowanie. • Określanie kierunków na kartce. • Pisanie po śladzie znaków cyfro- i literopodobnych. • Pisanie po śladzie wybranych liter i cyfr. • Zapisywanie imienia i innych prostych wyrazów.	Dziecko: • planuje swoją pracę • pracuje w zespole podczas wykonywania określonych prac plastycznych • wykonuje prace plastyczne z wykorzystaniem różnych materiałów plastycznych i naturalnych • wymienia zasady posługiwania się plasteliną i gliną • rysuje po śladzie wzory • przerysowuje kształty różnych przedmiotów • odtwarza wzory z obserwacji • pisze po śladzie znaki litero- i cyfropodobne • wypełnia kolorem szablon wybranych liter i cyfr • wyjaśnia, jak należy mieszać farby, aby powstał inny kolor • podczas odtwarzania liter i cyfr zachowuje właściwy kierunek: od lewej do prawej, z góry na dół • wykonuje prace na powierzchniach różnej wielkości • wskazuje dół, górę, brzegi kartki • określa kierunki na kartce (lewa strona, prawa strona, lewy dolny róg itp.). • wskazuje drogę w labiryncie (np. kredką od startu do mety) • rysuje po śladzie płataninki • słucha uważnie i odtwarza na kartce w kratkę graficzne dyktando • odtwarza wzór zgodnie z podanym kodem • pisze po śladzie wybrane litery i cyfry • w miarę możliwości zapisuje swoje imię i proste wyrazy.
9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;	• Odczytywanie ilustracji. • Odczytywanie znaczenia wybranych znaków graficznych i symboli. • Odczytywanie mapy.	Dziecko: • odczytuje ilustracje i wymienia szczegóły znajdujące się na danej ilustracji • wyjaśnia znaczenie wybranych znaków graficznych używanych w najbliższym otoczeniu (np. znaczka grupy przedszkolnej lub własnego znaczka w szatni, sali, łazience, znaków drogowych, oznaczeń graficznych na przedmiotach lub wybranych symboli widniejących na mapach) • odczytuje instrukcje obrazkowe i wykonuje podane w nich polecenia • wyjaśnia zasady gier planszowych • tworzy własne gry, wykorzystując symbole graficzne • wyjaśnia innym, co oznaczają piktogramy • wymienia symbole oznaczające miejsca niebezpieczne i zakazane dla dzieci • wymienia znaki określające pogodę • wymienia symbole graficzne widniejące na miejscach użyteczności publicznej w najbliższym otoczeniu • rozpoznaje symbole oznaczające różne instytucje (np. policję, pogotowie, straż pożarną) • wyjaśnia znaczenie symbolu recyklingu i oznaczenia pojemników do segregowania odpadów • w miarę możliwości odczytuje mapy.

3. Co chcemy osiągnąć?

10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłówkach, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;	• Nazwa kraju. • Nazwa miejscowości. • Stolica Polski. • Symbole narodowe. • Najdłuższa rzeka. • Zabytki, charakterystyczne miejsca. • Przynależność Polski do Unii Europejskiej. • Polskie legendy. • Święta i tradycje ludowe. • Odrębność regionalna.	Dziecko: • podaje nazwę swojego kraju • podaje nazwę miejscowości, w której mieszka • wyjaśnia znaczenie pojęć <i>stolica</i>, <i>ojczyzna</i> • wymienia nazwę stolicy swojego kraju i wyjaśnia, co przedstawia herb Warszawy • rozpoznaje polskie symbole narodowe i omawia ich wygląd (godło, hymn, flaga) • wymienia nazwy najdłuższej rzeki w Polsce i niektórych większych miast oraz regionów • wymienia charakterystyczne miejsca, zabytki wybranych miejsc • podaje, że jest mieszkańcem Unii Europejskiej, i wyjaśnia, co to znaczy • wyjaśnia, dlaczego należy przyjmować właściwą postawę podczas śpiewania hymnu państwowego i prezentuje tę postawę • samodzielnie opowiada treść wybranych polskich legend • wyjaśnia, że większość miast w Polsce ma swoje herby • wymienia główne symbole i potrawy związane ze świętami obchodzonymi w naszym kraju • opowiada o niektórych tradycjach ludowych związanych z Polską • wskazuje na mapie stolicę Polski oraz wybrane regiony kraju • rozpoznaje na mapie kształt Polski • podejmuje zabawy swobodne odzwierciedlające tradycje ludowe.
11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;	• Różnorodne prace, kompozycje plastyczno-techniczne. • Dekorowanie sal. • Porównywanie ciężaru przedmiotów. • Porównywanie przedmiotów pod względem wielkości. • Porównywanie przedmiotów pod względem kształtu, ciężaru przedmiotów • Określanie pojemności / objętości naczyń. • Origami.	Dziecko: • samodzielnie wykonuje prace plastyczno-techniczne na dowolny lub określony temat • opowiada o różnych technikach plastycznych • samodzielnie przygotowuje materiały niezbędne do wykonania pracy plastycznej • tworzy kompozycje z różnych materiałów • z własnej inicjatywy tworzy proste ozdoby w sali • manipuluje przedmiotami i wyjaśnia, jaki będzie tego efekt • posługuje się wagą szalkową i określa ciężar przedmiotów (np. klocków) według przyjętej miary • samodzielnie porównuje wielkość przedmiotów, stosuje określenia: <i>duży</i>, <i>mały</i>, <i>większy od...</i>, <i>mniejszy od...</i> • określa liczbę, kształt, wielkość, ciężar przedmiotów • określa pojemność naczyń • wyjaśnia, że objętość jest stała niezależnie od kształtu naczynia • układa wzory z elementów wyciętych z papieru • składa proste figurki, np. zwierząt przedmiotów, z papieru, bez użycia nożyczek i kleju.

12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);	● Puzzle. ● Klasyfikowanie przedmiotów. ● Tworzenie zbiorów. ● Porównywanie przedmiotów. ● Zauważanie rytmów i ich kontynuacja. ● Proste figury geometryczne.	Dziecko: ● podaje zasady układania puzzli ● dobiera obrazki w pary na podstawie podobnych cech ● klasyfikuje przedmioty według określonych cech ● tworzy kolekcje przedmiotów według określonych cech ● uzasadnia swój wybór kolekcji ● porównuje ze sobą różne przedmioty i wskazuje, czym się różnią lub w czym są podobne ● samodzielnie podejmuje różne działania, w czasie których może przedmioty porównywać, klasyfikować lub tworzyć kolekcje ● samodzielnie podejmuje działania na zbiorach ● przelicza powyżej 10 ● wymienia nazwy dni tygodnia i miesięcy oraz pory roku ● odtwarza rytm muzyczny i graficzny ● rozpoznaje figury geometryczne ● podaje nazwy figur geometrycznych i niektórych brył ● odwzorowuje na kartce lub przestrzennie prosty układ z figur geometrycznych.
13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;	● Doświadczenia i eksperymenty. ● Porównywanie długości. ● Wykonywanie pomiarów z wykorzystaniem różnych jednostek miary.	Dziecko: ● przeprowadza proste doświadczenia i eksperymenty ● omawia wyniki przeprowadzonych doświadczeń i eksperymentów ● wyjaśnia, że wiedza matematyczna przydaje się w codziennym życiu ● stosuje zwroty określające długość, szerokość i wysokość: <i>dłuższy, krótszy, taki sam, szerszy, węższy, wyższy, niższy, cięższy, lżejszy</i> ● wyjaśnia, co oznacza pojęcie <i>ciężar</i> dzięki zabawom z wykorzystaniem wspólnie przyjętej miary ● określa długość z wykorzystaniem przyjętej miary ● wymienia sposoby dokonywania pomiaru długości z wykorzystaniem przyjętej miary (np. kroki, sznurek) ● wyjaśnia potrzebę dokonywania pomiarów przedmiotów w codziennym życiu.
14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;	● Orientacja w schemacie własnego ciała. ● Położenie przedmiotów w przestrzeni. ● Określanie położenia przedmiotów względem siebie. ● Określanie położenia przedmiotów względem innych przedmiotów. ● Rozróżnianie strony lewej i prawej.	Dziecko: ● wymienia nazwy części swojego ciała i wskazuje te części ciała u siebie i innych ● określa położenie przedmiotów względem siebie ● wyjaśnia znaczenie pojęć określających położenie przedmiotów względem innych przedmiotów: <i>na, nad, pod, obok, pomiędzy, z przodu, z tyłu, z boku, wysoko, nisko, daleko, blisko</i> ● określa prawą i lewą stronę w odniesieniu do innej osoby ● rozpoznaje strony swojego ciała po komunikacie werbalnym: <i>po prawej stronie, po lewej stronie</i>.

3. Co chcemy osiągnąć?

15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;	● Porównywanie liczebności zbiorów. ● Posługiwanie się liczebnikami głównymi i porządkowymi. ● Rozpoznawanie cyfr oznaczających liczby od 0 do 10. ● Dodawanie i odejmowanie na konkretach w zakresie co najmniej 10. ● Odróżnianie liczenia błędnego od poprawnego. ● Układanie prostych zadań matematycznych. ● Rozpoznawanie znaków matematycznych: +, -, =. *	Dziecko: ● przelicza elementy zbioru ● wykorzystuje w zabawie i w czasie zajęć znajomość liczebników głównych i porządkowych ● posługuje się pojęciem <i>para</i> w odniesieniu do 2 osób lub przedmiotów ● wie, że liczebnik określa liczbę elementów, które da się policzyć ● wymienia nazwy cyfr podczas liczenia we właściwej kolejności ● dodaje i odejmuje na konkretach w zakresie 10 oraz zgodnie ze swoimi możliwościami ● liczy na konkretach i odzwierciedla wynik działań za pomocą liczmanów ● sprawdza wynik działania ● wyjaśnia, że ostatni liczebnik w danym zbiorze określa wynik działania ● porównuje liczebność 2 zbiorów i określa, gdzie jest więcej elementów, gdzie mniej, a gdzie tyle samo ● układa proste zadania matematyczne ● podaje wynik zadania matematycznego ● uczestniczy w zabawach matematycznych z wykorzystaniem przedmiotów znajdujących się w sali lub poza nią ● posługuje się zapisem cyfrowym zbiorów od 1 do 10 ● posługuje się znakami matematycznymi: +, -, =.
16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu, np. <i>wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem</i>, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;	● Stosowanie wyrażen służących do określania czasu. ● Następstwo czasu. ● Znajomość nazw dni tygodnia, miesięcy i pór roku. ● Cechy pór roku.	Dziecko: ● posługuje się w życiu codziennym określeniami związanymi z czasem: <i>wczoraj, dzisiaj, jutro</i> ● określa porę dnia: <i>ranek, popołudnie, wieczór, noc</i> ● wyjaśnia następstwo czasu na przykładzie rytmu dnia w przedszkolu: schodzenie się dzieci, śniadanie itp. ● wyjaśnia, kiedy nadchodzi weekend ● wymienia nazwy dni tygodnia, miesięcy, pór roku ● podaje nazwę bieżącego dnia tygodnia, miesiąca i aktualnej pory roku ● wymienia charakterystyczne cechy poszczególnych pór roku.
17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominatach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;	● Rozpoznawanie polskiej waluty. ● Rozpoznawanie polskich monet i banknotów o niskich nominatach. ● Znaczenie pieniędzy w życiu człowieka. ● Edukacja ekonomiczna. *	Dziecko: ● podaje nazwę polskiej waluty ● rozróżnia banknoty od monet ● podaje wartość monet i banknotów o niskich nominatach ● wyjaśnia znaczenie pieniędzy w codziennym życiu człowieka ● wyjaśnia różnicę między potrzebami a pragnieniami ● wyjaśnia, co to znaczy, że przedmiot ma określoną wartość (konkretną cenę) ● bierze udział w zabawach typu „sklep”, dzięki którym realizuje w zabawie pojęcie <i>handel, negocjacja</i> ● wyjaśnia, czym są pieniądze, skąd się biorą w bankomacie ● wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>akcja charytatywna, recykling</i> ● potrafi zaplanować proste wydatki, wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>budżet</i>

		• wyjaśnia znaczenie pojęć typu <i>bankomat</i> • wyjaśnia, co to jest reklama i jak wpływa ona na decyzje zakupowe • omawia różnice między kupowaniem a pożyczaniem – pomaga w przygotowaniu przedszkolnych kiermaszów, podaje pomysły dotyczące sprzedawanych rzeczy.
18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;	• Obserwacja przyrody we wszystkich porach roku. • Doświadczenia i eksperymenty dotyczące zjawisk atmosferycznych. • Zwierzęta występujące w Polsce, zwierzęta domowe, hodowlane, dzikie. • Ochrona zagrożonych gatunków i zasobów naturalnych. • Dokarmianie zwierząt. • Zasady bezpieczeństwa w kontaktach ze zwierzętami. • Drzewa, owoce i warzywa – cykle rozwojowe. • Zioła. • Zasady zdrowego odżywiania. • Zasady spożywania grzybów. • Kącik przyrody.	Dziecko: • wymienia podstawowe zjawiska atmosferyczne • omawia wybrane zjawiska atmosferyczne i wyjaśnia, kiedy mogą występować w przyrodzie • wyjaśnia zmienność zjawisk atmosferycznych związanych z porami roku • wykonuje proste doświadczenia i eksperymenty dotyczące zjawisk atmosferycznych • wymienia nazwy najbardziej popularnych zwierząt domowych, gospodarskich i leśnych występujących w Polsce • wymienia charakterystyczne cechy i opisuje środowisko życia zwierząt występujących w naszym kraju • wyjaśnia konieczność ochrony wybranych gatunków zwierząt • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>sezonowa wędrówka ptaków</i> • wymienia nazwy ptaków odlatujących z Polski na zimę i przylatujących do naszego kraju • wyjaśnia konieczność dokarmiania zimą zwierząt, w tym ptaków • wymienia etapy rozwoju niektórych zwierząt • wymienia nazwy zwierząt, w tym ptaków egzotycznych, i wyjaśnia, gdzie można je spotkać i dlaczego • opisuje budowę wybranych zwierząt • wymienia zasady bezpieczeństwa w kontaktach ze zwierzętami • wyjaśnia, dlaczego warto uczestniczyć w akcjach charytatywnych na rzecz ochrony środowiska naturalnego i niektórych gatunków zwierząt • podaje nazwy wybranych drzew występujących w środowisku naturalnym • wymienia nazwy części drzew (w tym owocowych) i ich owoców • opisuje sposoby wykorzystania owoców w życiu codziennym • podaje nazwy wybranych warzyw oraz ich części podziemnych i nadziemnych • wymienia zasady zdrowego odżywiania i opisuje piramidę żywienia / talerz zdrowego żywienia • wymienia zdrowe produkty żywnościowe i te, które szkodzą zdrowiu • wymienia nazwy owoców egzotycznych dostępnych w Polsce • wymienia nazwy grzybów • wskazuje na ilustracjach wybrane grzyby jadalne i niejadalne • wyjaśnia, że dzieci nie powinny jeść grzybów, ponieważ są ciężko strawne • wymienia nazwy niektórych jadalnych ziół występujących w środowisku naturalnym • prowadzi hodowlę wybranych roślin w kąciku przyrody

3. Co chcemy osiągnąć?

		- wymienia zasady zachowania bezpieczeństwa w kontaktach z roślinami - wyjaśnia, że nie wolno spożywać nieznanych roślin - uzasadnia konieczność prowadzenia działań ekologicznych - wyjaśnia potrzebę ochrony zasobów naturalnych, takich jak woda, gleba, powietrze.
19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą, np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;	- Poznanie różnych źródeł wiedzy. - Organizowanie przestrzeni podczas zabaw dowolnych. - Korzystanie z urządzeń multimedialnych. - Prowadzenie obserwacji społecznych i przyrodniczych. - Stawianie hipotez i poszukiwanie odpowiedzi na pytania. - Przeprowadzanie eksperymentów i doświadczeń.	Dziecko: - wykorzystuje różne źródła wiedzy do samodzielnego uczenia się i zdobywania nowych umiejętności - przegląda książki i czerpie z nich pomysły dotyczące własnych aktywności - urządza przestrzeń wokół siebie podczas zabawy, ustawia przedmioty, nadaje im znaczenie zgodnie z pomysłem na zabawę - odtworza znane sobie miejsca z dostępnych materiałów plastyczno-technicznych i przedmiotów codziennego użytku, którym nadaje nowe znaczenie (np. sklep, gabinet lekarski) - obsługuje urządzenia multimedialne w obecności dorosłych - opisuje zasady korzystania z urządzeń multimedialnych w celu zdobywania nowej wiedzy na ściśle określony temat - przeprowadza proste doświadczenia i eksperymenty mające na celu wyjaśnienie zjawisk i określenie właściwości różnych materiałów - wymienia zasady bezpieczeństwa obowiązujące podczas wykonywania doświadczeń i eksperymentów - proceedzi obserwacje zjawisk przyrodniczych i zmian zachodzących w otoczeniu - samodzielnie stawia hipotezy i próbuje je weryfikować - wspólnie z innymi dziećmi tworzy kąciki zainteresowań.
20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;	- Praca ludzi różnych zawodów. - Atrybuty osób wykonujących określony zawód. - Sens wykonywania różnych zawodów. - Rozpoznawanie własnych predyspozycji zawodowych. - Preorientacja zawodowa.*	Dziecko: - wymienia nazwy zawodów wykonywanych przez rodziców i członków najbliższej rodziny - opisuje pracę wykonywaną przez najbliższych - wymienia nazwy niektórych atrybutów związanych z wykonywaniem określonych zawodów - wyjaśnia konieczność wykonywania różnych zawodów, które ułatwiają życie innym - dostrzega zależność pomiędzy wykonywanymi zawodami - opowiada o swoich upodobaniach, o swoich mocnych stronach - opowiada, kim chciałoby być w przyszłości - uzasadnia wybór swojego przyszłego zawodu.

21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;	• Używanie w zabawie prostych słów i zwrotów w języku obcym i reagowanie na nie. • Śpiewanie piosenek i recytowanie prostych wierszyków w języku obcym. • Reagowanie na polecenia wydawane w języku obcym.	Dziecko: • uzasadnia potrzebę posługiwania się językiem obcym • wypowiada proste zwroty i słowa w języku obcym • wykorzystuje w codziennych zabawach elementy dwujęzyczności • recytuje wiersze i śpiewa piosenki w języku obcym • wypowiada rymowanki w języku obcym i wykorzystuje je w czasie zabaw swobodnych • posługuje się zwrotami grzecznościowymi i liczebnikami w języku obcym • prawidłowo reaguje na polecenia wydawane w języku obcym w czasie zabaw rytmiczno-ruchowych • pod nadzorem osoby dorosłej wykorzystuje urządzenia multimedialne do utrwalania słownictwa i zwrotów w języku obcym • podaje nazwę przedmiotu w języku polskim i obcym.
22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;	• Reagowanie na polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej. • Śpiewanie prostych piosenek, wypowiadanie rymowanek i recytowanie wierszyków w języku mniejszości. • Używanie w zabawie prostych słów i zwrotów w języku mniejszości. • Świadomość własnego pochodzenia.	Dziecko: • właściwie reaguje na proste polecenia wydawane w języku mniejszości etnicznej lub narodowej • śpiewa piosenki, wypowiada rymowanki i recytuje wiersze w języku mniejszości etnicznej lub narodowej • wypowiada proste słowa i zwroty w języku mniejszości etnicznej lub narodowej • chętnie uczestniczy w zabawach rytmiczno-ruchowych prowadzonych w języku mniejszości etnicznej lub narodowej z wykorzystaniem np. instrumentów • wypowiada się na temat swojego pochodzenia narodowego, etnicznego lub regionalnego, zachowując swoją odmienność.
23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.	• Używanie w zabawie prostych słów i zwrotów w języku kaszubskim. • Reagowanie na polecenia wydawane w języku kaszubskim. • Świadomość potrzeby posługiwania się językiem kaszubskim w codziennym życiu.	Dziecko: • wypowiada proste słowa, zwroty i polecenia w języku kaszubskim • właściwie reaguje na polecenia wydawane w języku kaszubskim • przestrzega zasad zabaw rytmiczno-muzycznych prowadzonych w języku kaszubskim • posługuje się zwrotami grzecznościowymi w języku kaszubskim • uzasadnia potrzebę posługiwania się językiem kaszubskim w codziennym życiu.

Nauczyciel pragnący pracować z wychowankami w sposób nowatorski, najczęściej czerpie z idei, które pozostają aktualne mimo upływu lat. Innowacyjność programu „Miś” polega natomiast na ukazaniu możliwości organizowania przestrzeni edukacyjnej w sposób uniwersalny, umożliwiając wszystkim dzieciom zdobywanie wiedzy i umiejętności w przyjaznej atmosferze. Konstruktivistyczny model uczenia się od siebie nawzajem tego, co na daną chwilę jest możliwe do przyswojenia, w połączeniu z elementami opartej na doświadczaniu edukacji outdoorowej, a także z uniwersalnym projektowaniem środowiska edukacyjnego powinny przynieść najlepsze efekty podczas pracy z dziećmi.

Poniżej przedstawiono metody, których elementy wpisują się w założenia programu. Warto je zastosować, aby:

- wywiązać się z zapisanych w programie zadań nauczyciela (zob. s. 4);
- zapewnić dzieciom warunki do wszechstronnego rozwoju osobowości (ogólne cele kształcenia i wychowania – zob. s. 10);
- zrealizować treści edukacyjne (zob. s. 11);
- na koniec edukacji przedszkolnej dzieci osiągnęły wskazane cele (cele szczegółowe kształcenia i wychowania – zob. s. 11).

PLAN DALTOŃSKI

Twórczynią tej koncepcji jest amerykańska nauczycielka Helen Parkhurst (1887–1973), autorka pracy *Wychowanie według planu daltońskiego*. W 1905 r., kiedy rozpoczynała drogę zawodową, opiekowała się jednocześnie dużą liczbą dzieci w różnym wieku. Wpadła wówczas na pomysł, żeby każde dziecko pracowało indywidualnie, a starsze dzieci pomagały młodszemu. Przeorganizowała przestrzeń edukacyjną, przygotowując stanowiska z różnymi przedmiotami pogrupowanymi w różnych kąciach sali. Największą popularność planowi daltońskiemu przyniosło dostosowanie tempa nauczania do wrodzonych możliwości dziecka oraz rozwijanie umiejętności współdziałania i brania odpowiedzialności za wykonane zadanie.

Plan daltoński opiera się właśnie na nauce samodzielności, odpowiedzialności i współpracy. Stwarza możliwość ciągłego doświadczania świata i eksperymentowania w poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytania. Zakłada, że dzieci potrafią być samodzielne, obowiązkowe i pomocne – jeśli tylko stworzy się im odpowiednie warunki. Co istotne, dzieci powinny pracować w swoim tempie, nie powinno się ich poddawać presji czasu. Samodzielność jest w planie daltońskim postrzegana jako możliwość podejmowania działań z własnej woli, jednak w poczuciu odpowiedzialności za siebie i innych. To kształtuje kompetencje społeczne, ponieważ dziecko uczy się empatii. Daje także dziecku poczucie autonomii, a nauczyciel – jako mentor – określa granice, obdarza dzieci dużym zaufaniem i powierza im odpowiedzialność za pracę i jej wyniki. Taka postawa sprzyja przeprowadzaniu przez dziecko własnych doświadczeń i eksperymentów, dzięki którym zdobywa wiedzę, umiejętności i jest zmotywowane do podejmowania kolejnych wyzwań. Podnosi także samoocenę dziecka oraz uczy je otwartości i podejmowania próby pokonywania własnych ograniczeń. W planie daltońskim istotna jest współpraca, która w zasadzie całkowicie wyklucza rywalizację. Takie podejście do nauczania będzie miało duże znaczenie podczas realizacji tematów z zakresu edukacji ekonomicznej czy preorientacji zawodowej.

Jednym z najważniejszych elementów planu daltońskiego jest wizualizacja, czyli graficzne ujęcie organizacji życia przedszkola. W formie graficznej można przedstawić np. elementy potrzebne dzieciom do wykonania zadań, dni tygodnia, plan dnia i przedszkolne obowiązki. W planie daltońskim kolory są ściśle przyporządkowane do poszczególnych dni. Jednak z samego faktu graficznego przedstawienia pożądanej treści lub konkretnej informacji czerpie koncepcja projektowania uniwersalnego.

Jako inspirację rozwiązaniami planu daltońskiego w programie zaproponowano materiały odzwierciedlające zasadę jeden kolor – jeden dzień tygodnia (a jednocześnie określony rodzaj aktywności, patrz: s. 34) i piktogramy, czyli schematyczne obrazki zastępujące polecenia (patrz: s. 8–9).

PLANER TYGODNIOWY: PRZYKŁAD GRAFICZNEGO UJĘCIA ORGANIZACJI ZAJĘĆ W DANYM TYGODNIU
W MATERIAŁACH DLA NAUCZYCIELA.

numer i temat tygodnia

powitanka tygodnia

wtorek

aktywność językowa (kształtowanie słuchu fonemowego, prezentacja liter w starszych grupach wiekowych)

środa

aktywność matematyczna (logiczne myślenie, kodowanie, prezentacja figur geometrycznych w młodszych grupach wiekowych oraz liczb w starszych grupach wiekowych, edukacja ekonomiczna)

v. Mieszkańcy parku i lasu

„Leśne portrety”
Monika Kluzka

O retę, o retę, spójrzcie na zwierzęce portrety.
O retę, o retę, spójrzcie na zwierzęce portrety.
Sowa mądra głowa, w dziupli się chowa.
Jeżyk przystupuje, z listeczkiem pozuje.
Sarna podskakuje, na polanie króluje.
Wilki biegną z lasu, robią dużo hałasu.
A niedźwiedź szuka miodu tu i tam.
Taki to wesoly, leśny kram.
A niedźwiedź szuka miodu tu i tam.
Taki to wesoly, leśny kram.

z wokałem bez wokału

dzieci stoją w kręgu, trzymają dłońmi swoją buzią, udają odwrócenie /m/ pokazują na głowę, o następnym łączą palce dłoni w dziuplę, tupać i machać ręką jak listkiem, podskakują i się obracają, biegają i udają straszenie innych dzieci, idą z podniesionymi rękami jak niedźwiedzie, udają, że szukają miodu, klaszczą, idą z podniesionymi rękami jak niedźwiedzie, udają, że szukają miodu, klaszczą.

1. W parku i w lesie

Dzieci poznają opowiadania:
Młodsze przedszkolaki:
• Spotkanie W. Wiciłaka z cyklu Pan Kuleczka, Media Rodzina
Starsze przedszkolaki:
• Bogarty las! T. Samojlik z serii Zuber Pompik, Wyprawy, Media Rodzina

Polecane lektury

• Rok w lesie, Emilia Dziubak
• Rok w lesie, Borsuk, Emilia Dziubak
• Seria Zuber Pompik, Tomasz Samojlik
• Seria Mała Tormosia, Tomasz Samojlik
• Co kryje las, Aina Bestard
• Opowieści z Parku Perczego, Nick Butterworth
• Mru Mru i leśny wiewiór, Happonen
• Lisek, Edward Vand de Vendel

Wykorzystaj pomoce dydaktyczne

Album Narracja-Kreacja (wersję drukowaną lub elektroniczną w e-Miś)
Karty obrazkowe cz. 1 i 2
Zestaw aktywizujący

2. Jesień w obiektywie

Młodsze dzieci rozmawiają o jesieni, uczą się dzielenia słów na sylaby
Starsze przedszkolaki poznają głoskę i literę A. a.

monografia
czytanka
kolorowanka
animacja

3. Kto zwierzęta wszystkie zliczy

Młodsze dzieci poznają zawód leśniczego, uczą się klasyfikacji i przeliczania.
Starsze przedszkolaki poznają liczbę i cyfrę 1.

monografia
kolorowanka
animacja

4. Czyje to głosy?

Dzieci poznają ciekawostki o zwierzętach żyjących w parku i lesie, rozwiązują zagadki dotyczące zwyczajów, wyglądu oraz wydawanych odgłosów.

5. O retę! Zwierzęce portrety!

Dzieci bawią się przy muzyce ludowej, poznają polkę (młodsze przedszkolaki), osłuchują się ze zmiennym rytmem (starsze przedszkolaki)

Wykonują prace plastyczne z materiałów przyrodniczych oraz z szablonów zamieszczonych w wyprawkach.

poniedziałek

aktywność kulturowa (społeczna, emocjonalna, muzyka, taniec, promocja czytelnictwa)

czwartek

aktywność przyrodnicza (eksperymenty, doświadczenia, obserwacje)

pomoce dydaktyczne

piątek

aktywność artystyczna (prace plastyczne z wykorzystaniem kart z Wyprawk i ogólnodostępnych materiałów)

4. Jak chcemy to osiągnąć?

SCENARIUSZE ZAJĘĆ TYGODNIOWYCH, W KTÓRYCH ZASTOSOWANO GRAFICZNE PRZYPORZĄDKOWANIE KOLORÓW DO KONKRETNYCH DNI.

1. W parku i w lesie

Wiodąca aktywność: kulturalna

PONIEDZIAŁEK

CELE OGÓLNE: poznawanie zwierząt żyjących w parkach miejskich i w lasach, wzbogacanie wiadomości na temat lasa, poznanie zasad zachowania się w parkach narodowych, rozwijanie umiejętności słuchania ze zrozumieniem treści opowiadania i umiejętności wypowiadania się na podany temat, doskonalenie sprawności fizycznej, wdrażanie do odpowiedzialności za przyrodę, rozwijanie umiejętności współpracy

PROPOZYCJA ZAPISU W DZIENNIKU

Podstawa programowa

I CZĘŚĆ DNIA

1. Zabawy dowolne w kąciakach tematycznych. „Leśne portrety” – powitanka.
2. „Zwierzęta w parku miejskim i w lesie” – zabawa językowo-przyrodnicza.

I.6, I.7, III.1, III.5, III.7, IV.7, IV.18, IV.19
IV.2, IV.5, IV.12, IV.18

2. Jesień w obiektywie

Wiodąca aktywność: językowa

WTOREK

CELE OGÓLNE: zapoznanie z literą a, A, rozwijanie świadomości fonologicznej i słuchu fonemowego, wprowadzenie do czytania i pisania, kształtowanie sprawności manualnej, wdrażanie do dzielenia się przyborami i zabawkami

PROPOZYCJA ZAPISU W DZIENNIKU

Podstawa programowa

I CZĘŚĆ DNIA

1. Zabawy dowolne w kąciakach tematycznych. „Leśne portrety” – powitanka.
2. „Tańcowała jesień” – zabawa taneczna do piosenki.
3. Zestaw ćwiczeń porannych nr 5. Kształtowanie codziennych nawyków higienicznych

I.6, I.7, III.1, III.5, III.7, IV.7, IV.18, IV.19
I.5, IV.1, IV.7
I.1, I.3, I.5, I.7, I.8

3. Kto zwierzęta wszystkie zliczy?

Wiodąca aktywność: matematyczna

ŚRODA

CELE OGÓLNE: zapoznanie z liczbą 1, poznanie zawodu leśniczego, doskonalenie umiejętności przeliczania i różnicowania kierunków (po prawej, po lewej), kształtowanie logicznego myślenia, rozwijanie spostrzegawczości, uprzedzanie dużej i małej motoryki, wdrażanie do współpracy, wzbudzanie szacunku dla pracy ludzi (leśniczego)

PROPOZYCJA ZAPISU W DZIENNIKU

Podstawa programowa

I CZĘŚĆ DNIA

1. Zabawy dowolne w kąciakach tematycznych. „Leśne portrety” – powitanka.
2. „Wielka laurka dla leśniczego” – zabawa językowa i praca plastyczna. „Poznajemy za-wód leśniczego” – spotkanie z leśniczymi.

I.6, I.7, III.1, III.5, III.7, IV.7, IV.18, IV.19
III.5, III.6, IV.1, IV.2, IV.5, IV.6, IV.8, IV.20

4. Czyje to odgłosy?

Wiodąca aktywność: przyrodnicza

CZWARTEK

CELE OGÓLNE: poznawanie ciekawostek na temat sikorki bogatki, wdrażanie do uważnego słuchania, rozwijanie percepcji słuchowej, doskonalenie sprawności fizycznej, wdrażanie do odpowiedzialności za przyrodę, integrowanie grupy

PROPOZYCJA ZAPISU W DZIENNIKU

Podstawa programowa

I CZĘŚĆ DNIA

1. Zabawy dowolne w kąciakach tematycznych. „Leśne portrety” – powitanka.
2. „Jajo w gnieździe” – integracyjna zabawa ruchowa.

I.6, I.7, III.1, III.5, III.7, IV.7, IV.18, IV.19
I.7, I.9, II.8, III.5

5. O rety! Zwierzęce portrety!

Wiodąca aktywność: artystyczna

PIĄTEK

CELE OGÓLNE: utrwalanie wiedzy na temat zwierząt, wzbogacanie informacji na temat wilka, zapoznanie z muzyką ludową, doskonalenie sprawności artykulacyjnej, kształtowanie poczucia rytmu (osłuchiwanie się ze zmiennym metrum 3/4 i 2/4), rozwijanie kreatywności, doskonalenie sprawności manualnej, stwarzanie okazji do wyrażania siebie w tańcu i ruchu, czerpanie satysfakcji z tworzenia

PROPOZYCJA ZAPISU W DZIENNIKU

Podstawa programowa

I CZĘŚĆ DNIA

1. Zabawy dowolne w kąciakach tematycznych. „Leśne portrety” – powitanka.
2. „Dzień Zwierząt” – zabawa w skojarzenia i rozmowa.
3. Zestaw ćwiczeń porannych nr 5. Kształtowanie codziennych nawyków higienicznych po zabawie i przed posiłkiem.

I.6, I.7, III.1, III.5, III.7, IV.7, IV.18, IV.19
II.10, IV.2, IV.6, IV.18
I.1, I.3, I.5, I.7, I.8

II CZĘŚĆ DNIA

4. „Kawa żołędziowa” – zabawy z muzyką ludową.
5. „Zwierzęta z figur geometrycznych” – zabawa kreatywna. „Taniec jesieni” – zabawa muzyczno-ruchowa. „Naśladowujemy zwierzęta” – zabawa ruchowa. „Wilk” – zabawa przyrodnicza.

I.5, III.2, IV.7, IV.18
I.5, IV.1, IV.2, IV.3, IV.5, IV.7, IV.12, IV.18

Dzieci mogą pełnić w grupie przedszkolnej różne odpowiedzialne funkcje przypisane im na określony czas, np. opiekować się kącikiem przyrody, nakrywać do stołu lub dbać o porządek na półkach. Nazwy funkcji i obowiązki z nimi związane warto ustalić wspólnie z dziećmi. Należy pamiętać, że zwłaszcza małym dzieciom potrzebne jest ściśle określenie granic odpowiedzialności za wyznaczone zadania.

METODA DOBREGO STARTU

Metodę dobrego startu opracowała prof. Martę Bogdanowicz z Uniwersytetu Gdańskiego w czasie bezpośredniej pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (pierwowzorem metody jest francuska koncepcja Le Bon Depart). Doskonale sprawdza się ona podczas pracy z dziećmi na każdym etapie okresu przedszkolnego, zwłaszcza młodszymi. Warto jednak podkreślić, że metoda zaproponowana przez prof. Bogdanowicz ma bardzo szerokie zastosowanie i przynosi wymierne efekty także w pracy z dziećmi w szkołach, poradniach zdrowia psychicznego oraz ośrodkach dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną i autyzmem.

Głównym celem metody dobrego startu jest wspomaganie wszechstronnego rozwoju dziecka w zakresie psychomotorycznym poprzez organizowanie zabaw, w czasie których dziecko uczy się symboli graficznych niezbędnych do podjęcia nauki czytania i pisania. Metoda wykorzystuje proste wzory litero- i cyfropodobne, litery i cyfry oraz znaki matematyczne. Nie do przecenienia jest fakt, że metoda dobrego startu ma znaczący wpływ na kształtowanie lateralizacji i świadomości schematu własnego ciała, jego części oraz stronności prawo-lewo.

Na charakterystyczne dla tej metody polisensoryczne, aktywne podejście do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym składają się trzy elementy:

- element motoryczny – ćwiczenia ruchowe powiązane z percepcją słuchową i wzrokową zharmonizowane z rytmem piosenki, wykonywane w czasie odtwarzania znaków graficznych;
- element słuchowy – ćwiczenia rytmiczne związane z piosenkami, prostymi wierszykami i zdaniami lub pojedynczymi wyrazami;
- element wzrokowy – kreślenie wzorów literopodobnych, liter, cyfr i znaków matematycznych.

A zatem metoda wykorzystuje tak bliskie dziecku ruch, muzykę, rytm i obraz, angażuje wszystkie zmysły, w istotny sposób wpływając na harmonizowanie koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej.

EDUKACJA MATEMATYCZNA METODĄ PROF. EDYTY GRUSZCZYK-KOLCZYŃSKIEJ

Profesor Gruszczyk-Kolczyńska przez wiele lat pracowała jako kierownik Katedry Wspomagania Rozwoju i Edukacji Dzieci Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Jest autorką szeregu publikacji naukowych, w tym podręczników, artykułów i skryptów akademickich. „Dziecięca matematyka”, pozycja opisująca metodę nauczania dzieci w wieku przedszkolnym matematyki, była wielokrotnie wznawiana i rozszerzana¹¹.

Głównymi celami metody prof. Gruszczyk-Kolczyńskiej są utrwalenie wiedzy matematycznej, wpieranie rozwoju myślenia operacyjnego oraz tworzenie warunków do wykorzystania wiedzy i umiejętności matematycznych w praktyce, ale najważniejszy przekaz, jaki wybrzmiewa w „Dziecięcej matematyce”, to zdobywanie osobistych doświadczeń przez dziecko w zgodzie z intensywnym rozwojem intelektualnym, odpornością emocjonalną i ćwiczeniami kształtującymi pojęcia matematyczne. Metoda prof. Gruszczyk-Kolczyńskiej ma umożliwić dziecku osiągnięcie sukcesu na miarę jego możliwości, z zaznaczeniem, że każde dziecko ma prawo do popełniania błędów. Dostarcza wiedzy matematycznej poprzez: trening liczenia i przeliczania, poznawanie schematu własnego ciała, orientacji przestrzennej i względem własnego ciała lub konstruowanie gier (tzw. ściganek).

Zabawy matematyczne stanowią podstawową aktywność w czasie pracy bieżącej, którą dzieci podejmują samodzielnie, często nie mając świadomości przyswajania pojęć matematycznych, dlatego w tej metodzie kluczowa jest rozmowa z nauczycielem (mentorem). To ona wpływa na rozwijanie myślenia logicznego i przyczynowo-skutkowego.

KODOWANIE

Z kodami spotykamy się w życiu codziennym. Wprowadzane w przedszkolu zabawy z kodowaniem przygotowują dzieci do dobrego funkcjonowania w otaczającej je rzeczywistości i nauki programowania. Podstawowym celem kodowania jest dokonywanie analizy, czyli stawianie pytań i planowanie.

Wyróżniamy kody:

- symboliczne – umożliwiają kształtowanie umiejętności czytania poprzez łączenie symboli liter, tworzenie wyrazów, a następnie całych zdań, a także odczytywanie treści widzianego obrazu;
- pisane – umożliwiają kształtowanie umiejętności pisania i tworzenia treści pisanych;

¹¹ Zob. Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (2015). *Dziecięca matematyka 20 lat później*. Kraków: Wydawnictwo Bliżej Przedszkola.

4. Jak chcemy to osiągnąć?

PRZYKŁADY KART AKTYWNOŚCI Z ZAKRESU KODOWANIA.

MAŁ misie

Narysuj kwadrat najpierw palcem, a później kredką.
Połącz z kwadratem zdjęcia tych przedmiotów, które mają kształt podobny do niego.

Pokoloruj kwadraty na drugiej planszy według wzoru.

figury geometryczne, grafomotoryka, percepcja wzrokowa, orientacja przestrzenna, odwzorowywanie

Rodzinne fotografie 21

MAŁ misie

Umieść nalepki z robotami w odpowiednich miejscach zgodnie z zauważoną zasadą.

kodowanie, logiczne myślenie, percepcja wzrokowa, sprawność manualna

Cuda techniki 18

MAŁ misie

Pomóż leśniczemu wytropić zwierzęta. Narysuj drogę zgodnie z kodem.
Policz, ile zwierząt wytropił leśniczy.
Narysuj w ramce tyle samo kropek.

deloidowanie, koordynacja wzrokowo-ruchowa, grafomotoryka, przeliczanie, odzwierciedlenie liczby za pomocą symboli

Mieszkańcy parku i lasu 37

MAŁ misie

Powiedz, jakie elementy widzisz na planszy. Odczytaj kod zapisany obok chłopca.
Poruszaj się po planszy zgodnie z kodem – narysuj drogę chłopca czerwoną kredką.
Policz, przez ile kałuż przeszedł chłopiec. Przyklej w ramce tyle samo kałuż.
• Spróbuj odszukać inną drogę, na której będą dwie kałuże. Narysuj ją niebieską kredką.

START

META

deloidowanie, orientacja w przestrzeni, koordynacja wzrokowo-ruchowa, przeliczanie, odzwierciedlenie liczby za pomocą symboli

Pogoda to nie przeszkoda! 45

- cyfrowe – umożliwiają nabywanie umiejętności matematycznych;
- audio – umożliwiają kształtowanie umiejętności rozpoznawania różnych dźwięków;
- gestów – najwcześniej poznawane przez dzieci, opierające się na obserwacji innych ludzi;
- techniczne – umożliwiają zapamiętywanie obrazów i przypisywanie im odpowiednich funkcji.

Kodowanie to proces, podczas którego przekształca się określone dane z jednego rodzaju na inny – z wykorzystaniem umownych znaków. Jest to zatem, najogólniej mówiąc, zamiana jednej formy informacji w drugą – symboliczną; zapisywanie tej informacji w postaci kodów.

Dzieci w wieku przedszkolnym bardzo często bawią się w kodowanie, nie zdając sobie z tego sprawy. W przedszkolu dziecko ćwiczy myślenie analityczne poprzez stawianie pytań, planowanie działań zmierzających do uzyskania właściwej odpowiedzi – ta umiejętność okaże się przydatna podczas nauki w szkole. Kodowanie na etapie edukacji przedszkolnej wpływa na wszechstronny rozwój dziecka poprzez rozwijanie procesów poznawczych: pamięci, koncentracji uwagi, spostrzegawczości i myślenia, umożliwiając zdobywanie wiedzy o otaczającym świecie oraz nabywanie umiejętności komunikowania się z innymi. Dzieci w wieku przedszkolnym uczą się kodowania przez zabawę i codzienne czynności takie jak: porządkowanie, segregowanie, klasyfikowanie, odtwarzanie, uzupełnianie i samodzielne tworzenie wzorów.

Wszystkie wymienione czynności pomagają dzieciom opanować umiejętności rozpoznawania, rozumienia i stosowania różnego rodzaju kodów z otoczenia. Uczą również samodzielnego tworzenia poleceń zrozumiałych dla innych. Dzieci zaczynają rozumieć, że aby wykonać jakieś zadanie, należy zachować właściwą kolejność następujących po sobie czynności, np.: jeśli chcemy umyć ręce, najpierw idziemy do łazienki, podwijamy rękawy (jeśli zachodzi taka konieczność), mydlimy ręce, myjemy je, pocierając dłonią o dłoń, dokładnie splukujemy pianę i wycieramy ręce ręcznikiem.

METODA PROJEKTÓW

Jest to metoda interdyscyplinarna, która zakłada znaczną samodzielność i odpowiedzialność dzieci. Projekty o wybranej tematyce mogą być wykonywane grupowo lub indywidualnie, a dzieci podczas pracy powinny mieć zapewniony swobodny dostęp do różnych pomocy. Nauczyciel pełni w tym przypadku rolę mentora i przewodnika – zachęca do aktywności, ukierunkowuje ciekawość dzieci i w razie potrzeby wspiera je podczas opracowywania wniosków.

Stosowanie metody projektów przynosi szereg korzyści – rozbudza ciekawość, uczy stawiania pytań i poszuki-

wania odpowiedzi, kształtując kompetencje poznawcze. Wszystkie te działania sprzyjają rozwijaniu kreatywności i myślenia przyczynowo-skutkowego. Metoda projektów ma być drogą dziecka do poznawania świata w sposób spontaniczny, nieodtwórczy, a jednocześnie naukowy. Dzieci czerpią radość z samodzielnego doświadczania / eksperymentowania, podglądania, obserwowania i wchodzenia w interakcje z innymi ludźmi. Omawiana metoda daje im poczucie sprawstwa, ponieważ zakłada, że proces dochodzenia do wiedzy jest procesem naturalnym i samodzielnym, związanym z możliwościami rozwojowymi dziecka.

Metoda projektów składa się z trzech etapów:

- Etap I: wybór tematu projektu, zgodnego z otoczeniem lub zainteresowaniami dzieci i możliwego do zbadania, a następnie omówienie wspólnie z nauczycielem planowanych działań i postawienie hipotez badawczych;
- Etap II: weryfikacja hipotez, czyli gromadzenie informacji, spotkania z ekspertami, tworzenie modeli. Dzieci prowadzą na tym etapie różnego rodzaju działania oparte głównie na zabawie, doświadczaniu i eksperymentowaniu we wszystkich obszarach rozwojowych, aby uzyskać odpowiedzi na postawione pytania;
- Etap III: podsumowanie zdobytej wiedzy i prezentacja wyników projektu.

Na zakończenie często organizowane są wystawy dla rodziców. Realizacja projektów daje dzieciom możliwość zaprezentowania swoich zainteresowań i zdolności, wymiany poglądów oraz podzielenia się wiedzą i umiejętnościami.

KONCEPCJA CARLA ORFFA

Carl Orff (1895–1982) to niemiecki kompozytor, pedagog i dyrygent. Głównym założeniem stworzonej przez niego metody jest wykorzystanie podczas pracy z wychowankami piosenek dziecięcych i ludowych lub fragmentów muzyki poważnej przy akompaniamencie, często z wykorzystaniem prostych instrumentów perkusyjnych. Orff uważał, że każdy wymieniony rodzaj muzyki jest bliski dzieciom, ponieważ słuchanie muzyki, śpiewanie i gra na instrumentach sprawiają im ogromną radość i wszystkim dają możliwość osiągnięcia sukcesu. Duży nacisk kładł na swobodną improwizację i rozwijanie ekspresji artystycznej. Najważniejszym elementem wspólnego muzykowania jest według Orffa rytm – on daje dzieciom poczucie sprawstwa i uczy współpracy w dążeniu do celu.

Metoda Orffa doskonale sprawdza się podczas pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Ta forma obcowania z muzyką (śpiew, ruch, swobodna improwizacja) jest bardzo cenna, ponieważ pobudza wyobraźnię i wyzwala emocje. Metodę Carla Orffa mogą wykorzystywać w swojej pracy również nauczyciele bez przygotowania muzycznego.

METODA INTEGRACJI SENSORYCZNEJ

Twórczynią metody integracji sensorycznej (ang. *Sensory Integration* – SI) jest dr Jean Ayres, psycholożka, terapeutka i pracownica naukowa Uniwersytetu Kalifornijskiego w Stanach Zjednoczonych. Koncepcja została opracowana w latach 70. XX wieku. Integracja sensoryczna to zdolność do odbierania zarówno bodźców zewnętrznych (z otoczenia), jak i wewnętrznych (z własnego ciała), rozpoznawanie ich przez umysł i porządkowanie. Metoda ta pomaga dziecku zrozumieć świat zewnętrzny, czyli docierające do niego różnego rodzaju bodźce: wzrokowe, słuchowe, dotykowe, węchowe i smakowe.

Najbardziej intensywny rozwój procesu integracji sensorycznej przypada na okres od urodzenia do siódmego roku życia – w znacznej mierze jest to zatem czas edukacji przedszkolnej. U części dzieci proces kształtowania integracji sensorycznej nie przebiega prawidłowo, co powoduje różne problemy związane z ich funkcjonowaniem i zachowaniem, np. zaburzenia sfery ruchowej, nadpobudliwość, nadwrażliwość, trudności z koncentracją.

Rozwijanie integracji sensorycznej na poziomie przedszkolnym odbywa się w formie zabawy, w związku z tym jej elementy mogą być wykorzystywane w codziennej pracy z dziećmi – indywidualnie, w małych grupach, a nawet z całą grupą. Warto jednak podkreślić, że chodzi tu tylko o elementy integracji sensorycznej, ponieważ terapia konkretnego dziecka musi być poprzedzona rzetelną diagnozą i prowadzana przez certyfikowanego specjalistę.

W codziennej pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym rekomendowane są następujące aktywności: lepienie, przelewanie, gnienie, zabawy z różnymi masami, malowanie palcami, całymi dłońmi i stopami. Doskonałym pomysłem jest przygotowanie ścieżki sensorycznej, którą nauczyciel wspólnie z dziećmi może stworzyć z elementów dostępnych w sali przedszkolnej, gimnastycznej lub ogrodzie przedszkolnym.

KONCEPCJA PEDAGOGICZNA CELESTYNA FREINETA

Celestyn Freinet (1896–1966) to pedagog, twórca francuskiej szkoły nowoczesnej. Urodził się w rodzinie chłopskiej, a jego droga życiowa nie była łatwa. Po I wojnie światowej, w czasie której został ranny, powrócił do domu i objął posadę nauczyciela. Stworzył szkołę dla ubogich dzieci.

Za podstawowy warunek zdobywania wiedzy i umiejętności przez dziecko uważał organizowanie nauczania i wychowania w ścisłym kontakcie z naturą, z wykorzystaniem naturalnych pomocy dydaktycznych, czyli outdoorowo. W koncepcji Freineta podkreśla się przede wszystkim potrzebę rozwijania samodzielnej aktywności dziecka poprzez „doświadczenia poszukujące” rozumiane jako przy-

padkowe natrafienie przez dziecko, w trakcie samodzielnych doświadczeń i samodzielnego działania na różne przedmioty i zjawiska, a także na odkrycia cech ludzi, zwierząt, roślin i przedmiotów za pomocą zmysłów wspieranych intuicją i przeżyciami emocjonalnymi (szczególnie zainteresowanie i motywacja). Wyższą formą jest „doświadczenie poszukujące”, w którym po wielokrotnym powtórzeniu prób uwieńczonych sukcesem pojawia się, jako element wtórny, świadomość doznanych wrażeń zmysłowych i posługiwanie się nimi w sposób celowy i zamierzony, zamiast działania spontanicznego¹². Stawia się także na wykorzystywanie zainteresowań dziecka i zaspokajanie jego potrzeb. Według Freineta nauczyciel powinien podążać za dzieckiem, uwzględniając jego możliwości rozwojowe, sposób życia rodziny, z której pochodzi, i jego indywidualność, aby zapewnić mu osiągnięcie sukcesu.

Wykorzystując w pracy elementy koncepcji Freinetowskiej, warto zaproponować dzieciom następujące techniki:

- swobodna ekspresja artystyczna (plastyczna, ruchowa, słuchowa, muzyczna i teatralna) – tak naturalna i bliska dzieciom na tym etapie rozwoju;
- swobodny tekst inspirowany przez dziecko lub nauczyciela, dotyczący wybranego zjawiska, problemu lub obserwacji – tworzony wspólnie i zapisany przez nauczyciela za pomocą obrazów, symboli lub wyrazów;
- doświadczenia poszukujące, które kształtują wrażliwość polisensoryczną;
- fiszki inspirujące (problemowe) – dziecko ma najczęściej do wykonania jedno zadanie. Do jego odczytania potrzebuje pomocy osoby dorosłej, jednak w myśl koncepcji projektowania uniwersalnego zadania można przedstawić w umowny sposób graficzny;
- fiszki dywanowe – ten typ fiszki wykorzystywany jest najczęściej do zadań wykonywanych z całą grupą; powinna być ona widoczna dla wszystkich i zawierać stałe elementy: „Kto pracuje?”, „Co robimy?”, „Czego potrzebujemy?” i „Miłej pracy” – w przedszkolu przedstawiane za pomocą symboli;
- fiszki autokorektywne – służą sprawdzaniu i utrwalaniu wiadomości. W pracy z tym typem fiszki najczęściej towarzyszy dziecku nauczyciel, który czuwa nad wykonaniem zadania i weryfikuje jego poprawność. Ważne, aby dziecko samodzielnie sprawdziło, czy odpowiedź na wcześniej postawione pytanie jest właściwa. Współcześnie rolę fiszek autokorektywnych pełnią karty aktywności stworzone zgodnie z koncepcją projektowania uniwersalnego (piktogramy przy poleceniach do różnych typów zadań);
- korespondencja międzyprzedszkolna – technika polegająca na przygotowaniu listu do dzieci z innej grupy lub innego przedszkola. List może mieć formę graficzną lub

¹² Semenowicz H. (1980). *Freinet w Polsce. Próby realizacji koncepcji pedagogicznej C. Freineta w szkole polskiej*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

pisemną (dzieci wyjaśniają, co chcą przekazać innym, a nauczyciel to zapisuje);

- gazetka przedszkolna – zadaniem dzieci w wieku przedszkolnym jest tworzenie szaty graficznej i w miarę możliwości tekstu, który nauczyciel zapisuje w dowolnej formie;
- planowanie pracy wspólnej – wspólne planowanie prowadzi do rozdzielenia ról i zadań do wykonania, motywuje do podejmowania działań, a przede wszystkim integruje grupę. W przedszkolu (np. na zakończenie tygodnia tematycznego) dzieci mogą wspólnie wykonać pracę plastyczną lub techniczną stanowiącą podsumowanie wiadomości, a jednocześnie pozwalającą na twórczą ekspresję grupy;
- księga grupy (księga życia) – rodzaj kroniki tworzonej przez dzieci w określonym czasie, najlepiej przez cały czas edukacji przedszkolnej; w księdze można gromadzić zdjęcia, rysunki przedstawiające ważne wydarzenia, pocztówki z wakacji, życzenia świąteczne, zapiski;
- zdobywanie sprawności (dyplomy sprawności) – specjalne odznaki, które dzieci zdobywają indywidualnie lub grupowo za wykonanie określonych zadań ze wszystkich obszarów rozwojowych.

METODA FRIEDRICHA FRÖBLA

Friedrich Fröbel (1782–1852) jest uznawany za prekursora nowożytnego wychowania przedszkolnego. Był niemieckim architektem, miłośnikiem przyrody, a przede wszystkim pedagogiem i teoretykiem wychowania przedszkolnego.

Jego koncepcja opierała się na wykorzystywaniu pomocy dydaktycznych do dziś nazywanych darami, czyli przedmiotami, które pozytywnie wpływają na rozwój dziecka i kształtują jego umiejętności.

Fröbel twierdził, że największy wpływ na wszechstronny rozwój dziecka i jego późniejsze sukcesy mają pierwsze doświadczenia edukacyjne związane z eksplorowaniem świata. Podkreślał, że najważniejszą działalnością dziecka jest zabawa, zwłaszcza swobodna, ale dużą wagę przywiązywał również do zabawy zorganizowanej, ukierunkowanej przez dorosłego. W całym okresie przedszkolnym to właśnie zabawie powinno się poświęcać jak najwięcej czasu.

Założenia koncepcji Fröbela opierają się na materiałach, które można pozyskać w najbliższym środowisku. Oprócz materiałów, które dziecko może pozyskać z otoczenia, zostały opracowane zabawki do wszelkiego rodzaju zabaw swobodnych, tematycznych i konstrukcyjnych, wspomniane wyżej dary. Są to zestawy drewnianych klocków o różnych kolorach i kształtach, kolorowe patyczki i wełniane piłeczki. Dary stanowią podstawę tworzenia opowiadań i swobodnych tekstów. Doskonale sprawdzają w zabawach percepcyjno-manualnych, konstrukcyjnych, badawczych, matematycznych i aktywnościach artystycznych z wykorzystaniem literatury, muzyki lub ruchu. Niewątpliwie najważniejszą zaletą darów jest możliwość wykorzystania ich we wszelkiego rodzaju zabawach swobodnych, co ma niebagatelny wpływ na rozwój dziecka we wszystkich obszarach realizacji podstawy programowej. W trakcie procesu edukacyjnego dzieci wykonują również działania, korzystając z instrukcji graficznych na kartach aktywności dostosowanych do darów.

5.1. KOMPETENCJE KLUCZOWE

Głównym zadaniem edukacji przedszkolnej jest zapewnienie dziecku wszechstronnego rozwoju, tak aby mogło dobrze funkcjonować w przyszłości. W pierwszych dekadach XXI w. zmiany społeczne, polityczne i gospodarcze zachodzą bardzo dynamicznie, dzieci powinny zatem rozwijać kompetencje, które pozwolą im się odnaleźć w zmieniającym się świecie. Najogólniej mówiąc, kompetencja to zdolność do wykorzystania zdobytej wiedzy i umiejętności w celu podejmowania określonych działań.

Kompetencje kluczowe zostały określone przez Radę Unii Europejskiej w 2018 r.¹³ Wyszczególniono następujące kompetencje kluczowe:

1. w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
2. językowe (porozumiewanie się w językach obcych);
3. matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
4. cyfrowe;
5. osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się;
6. obywatelskie;
7. w zakresie przedsiębiorczości;
8. w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Kompetencje kluczowe doskonale wpisują się w cztery obszary rozwoju dziecka uwzględnione w podstawie programowej: fizyczny, emocjonalny, społeczny i poznawczy. Posiadanie określonych kompetencji pozwala na poszerzanie wiedzy oraz zdobywanie i doskonalenie umiejętności poprzez samodzielne eksplorowanie świata – dzieci uczą się uczyć. Rozwijanie kompetencji kluczowych znajduje również odzwierciedlenie w dokumentacji przedszkolnej (np. planach pracy wychowawczo-dydaktycznej).

¹³ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. UE z dnia 4 czerwca 2018 r.).

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji odnoszą się przede wszystkim do zdolności poznawczych, takich jak: wzbogacanie słownika czynnego i biernego, tworzenie i rozumienie pojęć, uczenie się, kojarzenie faktów, wyrażanie opinii, uważne słuchanie ze zrozumieniem, rozpoznawanie obrazów i dźwięków, odpowiadanie adekwatnie na pytania. Dotyczą nie tylko mowy, lecz także pozyskiwania informacji z innych źródeł, np. piosenek, obrazów, dźwięków, zapisów cyfrowych, zapisów literowych lub wrażeń dotykowych.

2. Kompetencje językowe odnoszą się do biegłego korzystania z języków obcych w celu komunikowania się z innymi i poznawania obcych kultur. W przedszkolu, czyli na pierwszym etapie nauki języka obcego, dzieci mają kontakt z językiem poprzez zabawę, ruch, piosenki, wierszyki i rymowanki. Wszystkie elementy dotyczące wielojęzyczności wbrew pozorom są dzieciom bardzo bliskie i korzystają one z nich, nawet o tym nie wiedząc. Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie sytuacji, w których dziecko będzie mogło obcować z językiem obcym na co dzień (wplatanie do codziennej pracy elementów dwujęzyczności, np. liczb, nazw kolorów, zwierząt i pór roku).

3. Obszar kompetencji matematycznych oraz kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii dotyczy ściśle zagadnień matematyczno-przyrodniczych, ale również kwestii związanych ze środowiskiem naturalnym oraz tematów etnicznych i obywatelsko-społecznych. Wszystko, co dotyczy zagadnień matematyczno-przyrodniczych, jest dziecku w wieku przedszkolnym bardzo bliskie, ponieważ znajduje się w otaczającej je rzeczywistości. Natomiast kwestia dotycząca rozwijania kompetencji technologicznych i inżynierskich wymaga wzbudzenia u dziecka zaciekawienia światem techniki, ale również zwrócenia uwagi na potrzebę ochrony środowiska. Rolą nauczyciela jest – poprzez doświadczanie i eksperymentowanie, wycieczki, poznawanie życia na Ziemi – kształtowanie u wychowanków postawy proekologicznej, a tym samym rozwijanie wymienionych wyżej kompetencji.

4. Może się wydawać, że kształtowanie kompetencji **cyfrowych** na etapie edukacji przedszkolnej nie jest łatwe. Dzieci coraz częściej mają co prawda swobodny dostęp do telefonu, laptopa, komputera i internetu, ale traktują je jak zabawki. Ważnym zadaniem nauczyciela jest zatem nauczyć dzieci korzystania z urządzeń multimedialnych w sposób rozsądny i odpowiedzialny. Należy dzieciom pokazać, że komputer to doskonałe narzędzie do zdobywania wiedzy i umiejętności, np. programowania, kodowania i dekodowania, nauki czytania – właśnie przez zabawę. W proponowanych materiałach dla dziecka i nauczyciela znajdują się multibooki z aplikacjami do rysowania i układania oraz z grami – służące do utrwalania wiedzy i rozwijania umiejętności (zob. rozdz. s. 51). Innym sposobem na doskonalenie kompetencji cyfrowych bez wykorzystania narzędzi multimedialnych będą wszelkiego rodzaju zabawy z kodowaniem, w tym zabawy wymagające użycia instrukcji graficznych (symbolicznych).

5. Myśląc o kompetencjach **osobistych, społecznych i w zakresie uczenia się**, należy brać pod uwagę kształtowanie umiejętności zarządzania czasem własnym i innych, współpracę w zespole oraz zdrowie psychiczne i fizyczne. Nauczyciel, kształtując te kompetencje, powinien również pamiętać o rozwijaniu inteligencji emocjonalnej dzieci i zdolności do empatii, a także ćwiczeniu koncentracji uwagi i pamięci. Podążając za dzieckiem, powinien pomagać mu opanować umiejętność uczenia się, stwarzając tym samym możliwości samodzielnego zdobywania wiedzy, poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania i brania odpowiedzialności za swoje działania.

6. Kształtowanie kompetencji **obywatelskich** u dzieci w wieku przedszkolnym to przede wszystkim znajomość najbliższej okolicy – małej ojczyzny – i takich pojęć, jak: *godło, flaga państwowa, hymn*. Nabywanie kompetencji obywatelskich wiąże się ściśle z uczestnictwem dziecka w życiu rodzinnym, społecznym i państwowym, w tym braniem udziału w różnych wydarzeniach i uroczystościach.

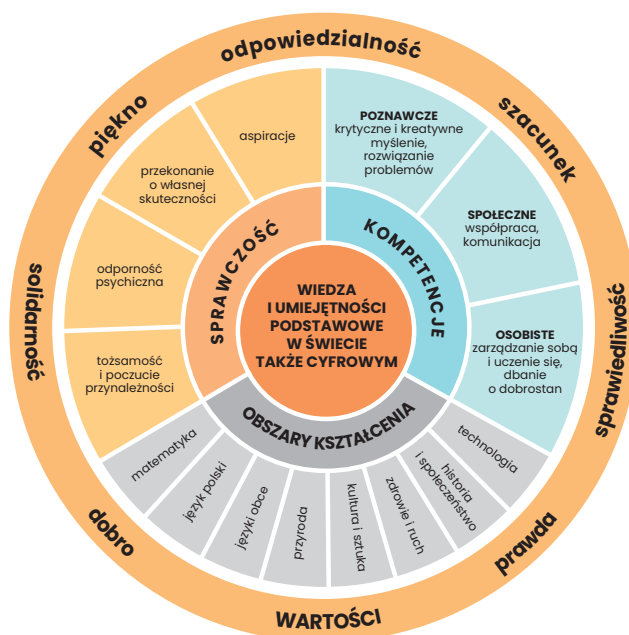
7. Źródłem kształtowania kompetencji w zakresie **przedsiębiorczości** u dzieci w wieku przedszkolnym będą wszelkie działania związane z rozwijaniem twórczego myślenia i kreatywności, samodzielnym zdobywaniem doświadczeń dzięki eksplorowaniu otaczającej rzeczywistości, prowadzeniem projektów i pracą w zespołach zadaniowych w przedszkolu i poza nim.

8. Kształtowanie kompetencji w zakresie **świadomości i ekspresji kulturalnej** na etapie przedszkolnym wiąże się przede wszystkim z działalnością artystyczną dzieci. Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie sytuacji edukacyjnych, w których dziecko będzie miało szansę zamienić się w artystę, tworzyć własne dzieła. Na tym etapie edukacji należy uczyć dzieci szacunku do twórczości własnej i innych. To też czas pierwszych spotkań ze sztuką w muzeum, galerii, kinie, teatrze lub bibliotece oraz tworzenia przedstawień i scenografii.

5.2. PROFIL ABSOLWENTA I ABSOLWENTKI

Chęć sprostania wyzwaniom i wymaganiom stawianym placówkom edukacyjnym w nowej, dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości sprawia, że wiele krajów – w tym Polska – decyduje się na przeprowadzenie reform systemów oświaty. We wrześniu 2024 r. odbyło się spotkanie online inaugurujące ogólnopolski proces konsultacji społecznych pod hasłem „Tym razem twórzmy to wspólnie – zaczynamy konsultacje profilu absolwenta i absolwentki”, przygotowane przez Instytut Badań Edukacyjnych i Ministerstwo Edukacji Narodowej. Zaprezentowano wówczas profil absolwenta i absolwentki, rozpoczynając tym samym ogólnopolską debatę na temat kształtu polskiej szkoły. Dyskusja dotyczyła kompetencji niezbędnych we współczesnym świecie, w jakie placówka edukacyjna powinna wyposażać dzieci kończące poszczególne etapy edukacji. Zaproszono do niej ekspertów w dziedzinie edukacji, nauczycieli oraz rodziców i uczniów.

PROFIL ABSOLWENTA I ABSOLWENTKI.

Profil absolwenta i absolwentki zdefiniowano jako (...) opis kompetencji każdego ucznia i każdej uczennicy kończących placówkę edukacyjną – szkołę lub przedszkole, niezbędnych do dalszego rozwoju osobistego i edukacyjnego dziecka. Ich nabycie powinno stanowić cel procesu edukacyjnego osiągnięty we współpracy szkoły/przedszkola ze środowiskiem domowym przy poszanowaniu indywidualizmu każdego dziecka. To wspólny fundament dalszego uczenia się i funkcjonowania we współczesnym świecie¹⁴.

¹⁴ Szymczak, A., Strzemieczna, E. (red.). (2024). *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Etap I: przedszkole i szkoły podstawowe*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, s. 6.

5. Co i dlaczego chcemy rozwijać

Trzon przedstawionego na pierwszym spotkaniu profilu absolwenta i absolwentki tworzą WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI PODSTAWOWE. Wokół niego zaproponowano trzy obszary:

KOMPETENCJE:

- poznawcze (krytyczne i kreatywne myślenie, rozwiązywanie problemów);
- społeczne (współpraca, komunikacja);
- osobiste (zarządzanie sobą i uczenie się, dbanie o dobrostan).

OBSZARY KSZTAŁCENIA, na które składają się:

- technologia;
- historia i społeczeństwo;
- zdrowie i ruch;
- kultura i sztuka;
- przyroda;
- języki obce;
- język polski;
- matematyka;

SPRAWCZOŚĆ, na którą składają się:

- tożsamość i poczucie przynależności;
- odporność psychiczna;
- przekonanie o własnej skuteczności;
- aspiracje;

Całość łączą WARTOŚCI: szacunek, sprawiedliwość, prawda, odpowiedzialność, dobro, solidarność, piękno.

Kompetencje wyróżnione w profilu absolwenta zawierają się w kompetencjach kluczowych kształtowanych przez całą edukację przedszkolną. **Obszary kształcenia** odnoszą się do ucznia szkoły podstawowej, w przedszkolu natomiast dziecko nabywa podstawy wiedzy przedmiotowej w sposób naturalny i niejako przy okazji zajęć i zabaw. Nauczyciel realizując podstawę programową (zwłaszcza punkty z obszaru poznawczego) wprowadza dzieci w zagadnienia, które na dalszym etapie edukacji będą rozwijane i utrwalane z podziałem na przedmioty. Czynniki składające się na **sprawczość** są nabywane przez dziecko i kształtowane niemal od pierwszego dnia pobytu w przedszkolu (np. tożsamość i poczucie przynależności, odporność psychiczna). Edukacja przedszkolna, realizowana zgodnie z podstawą programową i programem wychowania przedszkolnego, daje dziecku przestrzeń do kształtowania przekonania o własnej skuteczności oraz do krystalizowania się aspiracji (indywidualnych celów). **Wartości** wymienione w profilu absolwenta, są obecne w przedszkolu już od pierwszych tygodni, choćby przy okazji omawiania zasad funkcjonowania w grupie (kodeks przedszkolaka). Bardzo duże pole do dyskusji na temat wartości daje słuchanie i analiza tekstów literackich.

W oparciu o zaproponowany profil absolwenta i absolwentki sformułowano propozycje konkretnych i mierzalnych celów systemu oświaty:

1. **skuteczne funkcjonowanie w różnych rolach społecznych** – przygotowanie uczennic i uczniów do światowego, skutecznego i satysfakcjonującego funkcjonowania w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i obywatelskim;
2. **tożsamość i wartości** – wprowadzenie uczennic i uczniów w świat wartości określonych w Konstytucji RP, wzmocnienie ich patriotyzmu, więzi ze wspólnotą lokalną, europejską i ogólnoludzką oraz troski o dobro wspólne;
3. **rozwój aspiracji** – rozwijanie aspiracji uczennic i uczniów i wsparcie ich w pełnej realizacji indywidualnego potencjału w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej;
4. **wiedza** – budowanie wiedzy pozwalającej uczennicom i uczniom zrozumieć otaczający ich świat oraz umiejętności fundamentalnych pozwalających go poznawać;
5. **kompetencje** – rozwijanie kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych pozwalających uczennicom i uczniom sprawnie działać z korzyścią dla siebie, dla innych oraz dla wspólnoty;
6. **sprawczość** – budowanie sprawczości uczennic i uczniów w realizacji własnych potrzeb oraz realizacji zamierzonych celów;
7. **wyrównywanie szans** – wyrównywanie szans edukacyjnych wszystkich uczniów, w tym uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi;
8. **wsparcie rodzin w wychowaniu i funkcji opiekuńczej** – wsparcie wychowawczej i opiekuńczej funkcji rodziny.¹⁵

W dniu oddawania programu do druku eksperci Instytutu Badań Edukacyjnych podsumowali wyniki pierwszego etapu konsultacji społecznych profilu absolwenta i absolwentki, trwających od września 2024. Poza wnioskami z konsultacji, w których udział wzięło blisko 3 tys. osób, zaprezentowano zaktualizowaną wersję profilu absolwenta oraz przedstawiono kolejne kroki w kierunku planowanej programowej reformy edukacji.

Nowa wersja pokazuje umiejętności uczniów w sposób holistyczny. Umożliwia bardziej świadome planowanie ścieżek edukacyjnych i zawodowych. Szczególny nacisk został położony na rozwijanie kompetencji miękkich, takich jak współpraca, krytyczne myślenie i adaptacyjność, które są kluczowe w dzisiejszym środowisku pracy.¹⁶

Podsumowaniem prac nad profilem absolwenta i absolwentki będzie zaprezentowanie projektu nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego – zostanie ona przekazana do konsultacji społecznych pod koniec roku szkolnego 2024/2025.

¹⁵ Szymczak, A., Strzemięczna, E. (red.), op. cit., s. 38.

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/edukacja/wspolczesna-szkola-i-absolwent-przyszlosci-efekty-konsultacji-spoecznych-profilu-absolwenta-i-absolwentki> (dostęp na dzień 12.12.2024).

6.1. EDUKACJA EKONOMICZNA I PREORIENTACJA ZAWODOWA

Głównym zadaniem edukacji przedszkolnej jest umożliwienie dzieciom zdobycia wiedzy i umiejętności zapewniających jak najlepsze przygotowanie do rozpoczęcia edukacji szkolnej i – patrząc dalej – dorosłego życia. Aby móc zrealizować ten cel, należy wziąć pod uwagę potrzeby i wyzwania współczesności i przyszłości, oczywiście w duchu demokracji i równości. Podczas rozwijania kompetencji kluczowych u dzieci w wieku przedszkolnym, zwłaszcza kompetencji w zakresie **przedsiębiorczości**, nie sposób nie natknąć się na zagadnienia z zakresu **ekonomii**.

Dzieci są żywo zainteresowane światem dorosłych w kontekście ich działań i możliwości związanych z pracą zawodową i obowiązkami domowymi. Warto to wykorzystać i już na etapie edukacji przedszkolnej wprowadzać zagadnienia ekonomiczne i rozwijać ich znajomość. Poniżej przedstawiono przykłady tego typu zagadnień – można je omawiać w nawiązaniu do głównego tematu dnia lub tygodnia:

- **wartość przedmiotów:** uświadomienie dzieciom, że różne przedmioty mają różną wartość i można negocjować warunki wymiany, np. na podstawie prostych zabaw typu wymiana zabawek, kart na przedmioty itp.;
- **pieniądz:** rozmowa z dziećmi na temat tego, czym są pieniądze, gdzie się je produkuje, jak można je zdobyć, jaką pełnią funkcję, gdzie się je przechowuje i do czego służą;
- **metody płatności:** od wymiany towarów przez monety i banknoty po płatności kartą i blikiem;
- **określanie budżetu i planowanie wydatków:** wprowadzenie pojęć *tańszy*, *droższy*, proste zabawy, podczas których dzieci uświadamiają sobie, że mogą kupić jedną drogą zabawkę lub dwie tańsze;
- **oszczędzanie:** pieniędzy, energii i wody (wpływ na budżet domowy), robienie zapasów na zimę, segregowanie śmieci i recykling (zachowania proekologiczne), oddawanie niepotrzebnych rzeczy, które mogą się komuś przydać (działalność charytatywna) i wspomniane wyżej planowanie wydatków;

- **świadomość konsumencka:** rola reklamy, różnica między potrzebami a zachciankami (podział przedmiotów na te, które są potrzebne, niezbędne do życia, i te, których posiadanie jest przyjemne, ale nie jest konieczne).

Zdobycie podstawowej wiedzy i umiejętności z zakresu ekonomii powoduje wzmocnienie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości. Warto zwrócić uwagę na to, że przedsiębiorczości uczą się już najmłodsze przedszkolaki w trakcie swojej podstawowej aktywności, czyli zabawy. Zabawa kształtuje umiejętność zarządzania stanowiącą cechą dobrego przedsiębiorcy, którym w przyszłości może stać się dziecko. Zabawa swobodna – podstawowa działalność dziecka w wieku przedszkolnym – kształtuje kreatywność i pomysłowość, zachęca do szukania i sprawdzania nowych rozwiązań. Zarówno podczas zabaw swobodnych, kiedy dziecko samodzielnie eksploruje otoczenie, jak i bardziej ustrukturyzowanych (językowych, matematycznych, plastyczno-technicznych, muzyczno-ruchowych), ukierunkowanych na zapoznanie z pojęciami ekonomicznymi – dzieci zdobywają wiedzę i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości.

Elementem edukacji ekonomicznej w przedszkolu jest wprowadzanie zagadnień związanych z **preorientacją zawodową**, którą uwzględniają Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe¹⁷ i Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego¹⁸. O ile treści, które obejmuje preorientacja zawodowa w przedszkolu, są zawarte w podstawie programowej wychowania przedszkolnego¹⁹, o tyle wymienione wyżej zagadnienia ekonomiczne są wyraźnym roz-

¹⁷ Art. 1 pkt 19) System oświaty zapewnia w szczególności przygotowywanie uczniów do zawodu i kierunku kształcenia.

¹⁸ § 2.2. Działania w zakresie doradztwa zawodowego w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego obejmują preorientację zawodową, która ma na celu wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami oraz pobudzanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień.

¹⁹ IV.20) Poznawczy obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole: wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód.

6. Na co warto zwrócić uwagę?

szerzeniem punktu IV.17)²⁰ podstawy programowej, a nawet wykraczają poza jej treść. Wydaje się to naturalne ze względu na nienasyconą ciekawość dzieci, ich wszechstronne zainteresowania i chęć poznawania, szybki rozwój i powszechność technologii oraz poziom i charakter współczesnej wiedzy.

Przykładowe formy realizacji edukacji ekonomicznej w przedszkolu:

- Zabawy dydaktyczne (językowe i matematyczne), w czasie których dzieci poznają terminologię związaną ze środkami płatniczymi (np. *pieniądz, monety, banknoty, karta bankomatowa*) oraz modele monet i banknotów o różnych nominatach.
- Zabawy tematyczne dotyczące kupowania (np. zabawa w sklep, zakupy na targu) i przechowywania pieniędzy (np. zabawa w bank, wypłacanie pieniędzy z bankomatu).
- Historyjki obrazkowe przedstawiające różne sytuacje

z życia człowieka w kontekście ekonomicznym, poznanie historii pieniądza i charakteru handlu (wymiana towarów, dawne środki płatnicze, współczesne formy płatności).

- Zabawy z zakresu ekologii ukazujące zasady oszczędzania zasobów naturalnych i segregacji odpadów.
- Kąci tematyczne (sklep, bank, poczta itp.) pozwalające na grupowanie obiektów według określonych cech fizycznych lub wykorzystania, nadawanie nazw sklepom i miejscom zabawy w odniesieniu do rzeczywistości.
- Planowanie wydatków i wyjścia do sklepu po drobne zakupy (np. materiały plastyczne, artykuły spożywcze, warzywa i owoce).
- Tworzenie grupowo i indywidualnie swobodnych tekstów o tematyce ekonomicznej (np. „Wyprawa do sklepu”, „Wycieczka do zoo”).
- Wspólna organizacja akcji charytatywnych, kiermaszów – od tematu do przeliczenia środków finansowych pozyskanych na określony cel.
- Konkursy i quizy międzygrupowe dotyczące ekonomii.

²⁰ IV.17) Poznawczy obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole: rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominatach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym.

PPRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZABAW O TEMATYCE EKONOMICZNEJ.

● **„Co to są monety?” – zabawy z zakresu edukacji ekonomicznej.** Przypomnij dzieciom omówione dotychczas zagadnienia: handel wymienny przed wprowadzeniem pieniędzy, jego wady i zalety, wymyślenie jednolitej formy płatności – pieniędzy. ● **tekturowe pudełko, monety 1 złoty, monety 1 grosz, tacka, WK (modele monet: 1 złoty, 1 grosz), napisy do czytania globalnego (1 ZŁOTY, 1 GROSZ), cienki papier, kredki, klej i nożyczki, portmonetka, portfel** – „Cenne pudełko” – w tekturowym pudełku ukryj monety o wartości: 1 złoty i 1 grosz. Uwaga: monety muszą być umyte i zdezynfekowane. Każde dziecko po kolei wkłada rękę do pudełka i losuje monetę. Wyrzyp pozostałe monety na tackę. Wspólnie podajcie określenia, wskazując na pojedynczą monetę i na zbiór monet: *To moneta. To monety.*

– „1 złoty, 1 grosz” – wytłumacz, że monety to metalowe pieniądze. Dzieci oglądają swoje monety. Kiedy stwierdzą, że nie wszyscy mają takie same monety, dopytaj: *Czym się różnią? Jak myślicie, dlaczego są różne?* Jedne to są monety 1 złoty, inne – 1 grosz. Zaprezentuj większą wersję papierowych modeli monet: 1 złoty i 1 grosz. Dzieci oglądają i opisują wygląd monet. *Po czym poznaliście, że ta moneta to 1 złoty, a ta to 1 grosz?* Dzieci wypowiadają się. Wspólnie odczytajcie napisy do czytania globalnego: *1 ZŁOTY, 1 GROSZ*. Dzieci układają swoje monety pod odpowiednimi modelami monet i podpisami. *Których monet jest więcej?* Dzieci przeliczają.

– „Awers i rewers” – wytłumacz, że każda moneta ma dwie strony. Pokaż je na modelu monety i podaj nazwy stron: *Ta strona to „awers” (pokaż na modelu stronę z godłem). Ta strona to „rewers” (pokaż na modelu stronę z nominałem).* Dzieci oglądają swoje monety. *Jak wygląda awers? Jak wygląda rewers? Dlaczego na awersie jest orzeł i napis „Rzeczpospolita Polska”?* Zachęć dzieci do utworzenia papierowych kopii monet. Dzieci podkładają pod cienki papier monetę i kredką pocierają po jej powierzchni. Moneta zostaje „przekalkowana” techniką frotazu. Dzieci wycinają odbitą monetę wzdłuż brzegów. Tak samo tworzą odbitkę rewersu i sklejają ze sobą obie strony.

– „Portmonetka i portfel” – połóż przed dziećmi te dwa przedmioty. Zapytaj: *Jak myślicie, co to jest? A to? Do czego służą te przedmioty?* To przedmioty, w których przechowuje się monety i banknoty do robienia codziennych zakupów. Dzieci kolejno wkładają monety do portmonetki i wyjmują z niej monety. Chętne dzieci w czasie wolnym mogą wykonać portfelik poprzez składanie papieru w kopertę.

– „Krąży grosik wkoło” – zabawa ruchowa do melodii tradycyjnego piosenki „Talarek”. Dzieci stoją w kręgu. Śpiewają i rytmicznie poruszają rękami, podając sobie monetę. Starają się jej nie upuścić.

*Jak to miło i wesoło,
kiedy grosik krąży wkoło,
grosik tu, grosik tam,
grosik krąży, tu i tam.*

● **Praca indywidualna z dzieckiem:**

– **potrzebującym wsparcia w zakresie doskonalenia umiejętności przeliczania „Orzeszki wiewiórki”.** Przygotuj 10 orzechów włoskich oraz czarny lub brązowy woreczek, który będzie symbolizował dziuplę. Poproś dziecko, żeby wrzuciło do woreczka 5 orzechów. Później ty dołóż 2. Zadaniem dziecka jest policzenie orzechów wiewiórki w dziupli. Baw się z dzieckiem dalej – wkładajcie, wyjmujcie i przeliczajcie orzechy w worku. ● **brązowy lub czarny woreczek, 10 orzechów włoskich**

- Zagadki słowne lub typu „Prawda czy fałsz?” systematyzujące wiedzę na temat przedsiębiorczości i pojęć dotyczących ekonomii.
- Przygotowywanie teatrzyków i inscenizacji o tematyce ekonomicznej przez rodziców lub innych członów społeczności przedszkolnej.
- Zabawy matematyczne polegające na przeliczaniu monet i banknotów, podawaniu ich wartości.
- Wykonywanie prac plastycznych, np. projektowanie własnej waluty, plakatów na akcje charytatywne, torby na zakupy.
- Spotkania z rodzicami w ramach preorientacji zawodowej i poznawanie nowych zawodów, w tym wyjścia do miejsc pracy rodziców.
- Zabawa w kalambury umożliwiającą prezentację różnych zawodów.
- Autoprezentacja – opowiadanie o wymarzonym zawodzie, uzasadnianie wyboru.

Działania dzieci w ramach zabaw związanych z rozwijaniem wiedzy i umiejętności z zakresu ekonomii dotyczą zdobywania wiedzy finansowej, marketingowej, umiejętności przywódczych i negocjacyjnych oraz myślenia strategicznego, umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów. Po zakończeniu edukacji przedszkolnej dziecko powinno posiadać podstawą umiejętność radzenia sobie w otaczającym świecie, także w aspekcie ekonomicznym.

6.2. ROZWIJANIE CZYTELNICTWA A UMIEJĘTNOŚĆ CZYTANIA

Czym jest czytelnictwo dla dzieci w wieku przedszkolnym? Aby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba wyjaśnić pojęcie **czytelnictwo**. To proces, w którym zaspakajane są naukowe, kulturowe lub rozrywkowe potrzeby człowieka. Proces ten odbywa się przez przekazane na piśmie myśli i emocje ludzi.

Zainteresowanie czytaniem warto rozwijać już w przedszkolu. Nie jest to trudne zadanie, ponieważ dzieci lubią książki, oglądają je, tworzą własne, chętnie słuchają czytanego tekstu i próbują czytać samodzielnie. Można powiedzieć, że wręcz chłoną czytany tekst, przejmują zawarte w literaturze pozytywne wzorce zachowania. W przedszkolu należy czytać dzieciom jak najczęściej, warto również włączyć rodziców do współpracy. Czytanie to doskonały sposób na kształtowanie kompetencji kluczowych, zwłaszcza w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. Propagowaniu czytania sprzyjają organizowane w salach kąkiki książki, na których zawartość przedszkolaki mogą mieć realny wpływ.

Oto co daje dzieciom w wieku przedszkolnym czytanie książek:

- rozwija słownictwo czynne i bierne, doskonalą mowę, styl wypowiedzi i jej poprawność;

- kształtuje wrażliwość estetyczną i emocjonalną, podkreśla rangę wartości w życiu;
- rozwija zdolność empatii;
- przyczynia się do rozwoju procesów poznawczych, dając możliwość szerszego eksplorowania świata i otaczającej rzeczywistości;
- pomaga zrozumieć świat i samego siebie;
- wpływa na rozwój inteligencji i wydolność mózgu;
- wspiera rozwój psychiczny;
- rozwija poczucie humoru;
- kształtuje wrażliwość i postawę twórczą, uruchamia postawy kreacyjne oraz interpersonalne;
- rozwija postawy społeczne i moralne, buduje poczucie więzi społecznych oraz rodzinnych;
- wpływa na rozwój osobowości;
- ćwiczy pamięć i uwagę;
- wyrabia cierpliwość;
- uczy myślenia i uruchamia związane z nim procesy porównywania, analizy i syntezy, dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych;
- relaksuje i wycisza stres.

Im wcześniej dorośli zaczną czytać dzieciom, tym szybciej dzieci zaczną rozumieć treść książek. Im bliższe dzieciom są treści przeczytanych tekstów, tym łatwiej będą trafiły do najmłodszych i wpływały na ich wszechstronny rozwój. Wartością dodaną czytelnictwa w wieku przedszkolnym jest to, że pozwala ono na zdobywanie doświadczeń niemożliwych do zdobycia samodzielnie i spełnia niewątpliwie rolę wychowawczą. Rozwijanie czytelnictwa w przedszkolu ma ogromny wpływ na późniejszą naukę szkolną. Trzeba pamiętać, że wiek przedszkolny to czas, kiedy dzieci mają bardzo chłonny umysł, co wynika z właściwości rozwojowych i skłonności do naśladownictwa. Im więcej zatem dorośli będą czytać dzieciom, tym literatura będzie miała większy wpływ na ich wszechstronny rozwój.

Czytanie książek dzieciom w wieku przedszkolnym to przede wszystkim wspianąły sposób na wspólne spędzanie czasu oraz kształtowanie rozwoju emocjonalnego i intelektualnego. Należy zatem wprowadzić czytanie do codziennego życia przedszkolnego – jest ono fundamentem edukacji i przyszłego sukcesu dzieci w nauce.

W wyborze wartościowej literatury dla dzieci z pewnością pomogą różnego rodzaju akcje organizowane przez fundacje promujące czytelnictwo (np. Cała Polska Czyta Dzieciom). Wskazówki, praktyczne narzędzia i inspiracje związane z rozbudzeniem u dzieci zainteresowań czytelniczych zawarła w swoim programie Fundacja Powszechnego Czytania, angażująca się w propagowanie czytania również przez ogólnopolskie projekty, np. „Tata też czyta”. Poszukując inspiracji czytelniczych, warto również sięgać po czasopisma o książkach (np. „Ryms”), odwiedzać targi książki organizowane cyklicznie w wybranych miastach i śledzić strony internetowe poświęcone książkom dla dzieci (np. czasdzieci.pl). Nowości wydawnicze poruszające

6. Na co warto zwrócić uwagę?

tematy, które nas interesują, można znaleźć na stronach internetowych wydawnictw książkowych.

Wszystkie tego typu działania powinny zmierzać do rozbudzenia w dzieciach potrzeby obcowania z książką. Jak wykazały badania PISA, jeśli dziecko (uczeń) lubi czytać, czyli czyta dla przyjemności, to wywiera to większy wpływ na jego sukcesy edukacyjne niż pochodzenie socjoekonomiczne²¹.

Program „Miś” proponuje wprowadzenie prozatorskiego tekstu literackiego jako początku omawiania danego zagadnienia, rozwijanego w ciągu kolejnych dni. Bogata i różnorodna oferta książek dla dzieci pozwala na takie założenie. Warto też podtrzymywać zainteresowanie dzieci poznaniem historii i czytać kolejne książki z danej serii. Nie należy zapominać o tekstach wierszowanych. To z nimi dziecko spotkało się na początku swojej drogi – jako niemowlę osłuchało się z kołysankami, później, jako starsze, chętnie powtarzało rymowanki i pierwsze proste piosenki. Ta forma jest mu najbliższa, dlatego nauczyciele tak chętnie stosują komunikaty rymowane (również śpiewane). Przedszkolną przygodę z wierszem dzieci będą kontynuowały w szkole. Jeśli zakładać zależność między czytaniem wierszy dzieciom a sięganiem po poezję w dorosłym życiu – czytamy jak najwięcej.

Czytanie książek dzieciom niewątpliwie pobudzi je do samodzielnego zainteresowania się tekstem pisanym. Dzieci zapragną poznać kod, który pozwala na odczytywanie wyrazów – czyli będą chciały się dowiedzieć, co się kryje za ciągiem znaków. Zadaniem nauczyciela jest rozbudzenie tych zainteresowań. A niesłuchanie ważne jest, żeby dzieci odczuwały przyjemność czytania, a w niedalekiej przyszłości samodzielnie czytały dla przyjemności²².

Wybrane metody nauki czytania i pisania stosowane w przedszkolu:

Metoda analityczno-syntetyczna o charakterze funkcjonalnym Ewy i Feliksa Przyłubskich

Twórcy metody przyjęli, że nauka czytania nie powinna się opierać na rutynowym rozpoznawaniu i składaniu liter, dlatego też zaproponowali ogniwo pośrednie, czyli sylaby i elementy metody globalnej. Punktem wyjścia opisywanej metody jest wyraz, który dziecko zna, a nie litera, ponieważ wyraz określa to, co jest dziecku bliskie, znane (np. osoba, przedmioty, zjawiska z jego najbliższego otoczenia).

²¹ PISA, *Reading for change*, 2011 r. [za:] Deskur, M. (2021). *Supermoc książek. Poradnik upowszechniania czytania*. Warszawa: Fundacja Powszechnego Czytania. https://fpc.org.pl/wp-content/uploads/2024/01/Supermoc_Ksiazek_Poradnik-P.pdf [dostęp: 14.11.2024].

²² Tematowi przyjemności z czytania i jego znaczeniu zostało poświęcone seminarium „Od przyjemności czytania do zmiany programowej w szkołach” zorganizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych we współpracy z Fundacją Powszechnego Czytania w ramach projektu „Kształtowanie kompetencji – od profilu do praktyki – opracowanie profilu absolwenta z uwzględnieniem założeń i koncepcji koniecznych zmian w kształceniu ogólnym” w listopadzie 2024 r.

Dziecko zapamiętuje obraz graficzny wyrazu i odczytuje go w całości.

W praktyce polega to na tym, że nauczyciel prezentuje obrazek i zapoznaje dziecko z wyrazami związanymi z tym obrazkiem. Dziecko wyszukuje i rozpoznaje te wyrazy wśród innych. Sylaby to element pośredni w analizie i syntezie, rozszerzający tzw. pole czytania.

Różne formy aktywności (dzięki którym dziecko rozwija spostrzegawczość wzrokową i słuchową, słuch fonemacyjny, umiejętność analizy słuchowej) wyrabiają u dzieci gotowość do podjęcia nauki czytania, dlatego podczas zabaw i ćwiczeń z dziećmi nauczyciel utrzuca umiejętności i kładzie nacisk na:

- wyodrębnienie pierwszej i ostatniej głoski w wyrazie, głoski w środku wyrazu;
- liczenie głosek i budowanie schematu wyrazu (tzw. cegiełek);
- różnicowanie głosek na samogłoski i spółgłoski;
- modele wyrazów (ich odczytywanie jest zakończeniem okresu przedliterowego).

Kolejny etap metody Przyłubskich – wprowadzanie liter metodą analityczno-syntetyczną – przebiega według określonego schematu:

- Omówienie odpowiednio dobranej ilustracji. Główny element obrazka (później wyodrębniony wyraz) nosi nazwę, która rozpoczyna się od głoski odpowiadającej wprowadzanej literze.
- Zwrócenie uwagi na wyraz podstawowy, z którego następnie wydziela się pierwszą głoskę, aby później utożsamić ją z wprowadzaną literą.
- Analiza i synteza słuchowa wyrazu podstawowego oraz wprowadzanie schematu i modelu.
- Wyodrębnienie z wyrazu podstawowego pierwszej głoski, a później poszukiwanie jej w innych znanych dzieciom wyrazach.
- Prezentacja litery (wielkiej i małej) będącej podstawą zapisu wyodrębnionej z wyrazu pierwszej głoski. Analiza poszczególnych elementów litery – zwrócenie uwagi na cechy dystynktywne litery.
- Wycięcie nowej litery z alfabetu ruchomego.
- Rozpoznawanie nowej litery wśród innych liter, nie zawsze znanych dzieciom²³.

Podsumowując, analiza metodą Przyłubskich przebiega od wyrazu poprzez sylabę do głoski, a w przypadku syntezy kolejność jest zgoła odwrotna: głoska – sylaba – wyraz. Podstawą sukcesu podczas stosowania tej metody jest prawidłowy rozwój percepcji, myślenia, mowy, a także rozwój narządów artykulacyjnych, bogaty zasób słownictwa i poprawność stosowanych form gramatycznych.

²³ Przyłubscy, E.F. (1988). *Mam 6 lat. Przewodnik dla nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

PRZYKŁADY PREZENTACJI LITERY ORAZ TEKSTÓW Z POZNANYCH LITER I 24 LITER
W KARTACH AKTYWNOŚCI DLA DZIECI 5- I 6-LETNICH.

a A

aparat Alek

Podaj nazwy obrazków.
Podziel nazwy na sylaby.
Otocz pętlą obrazki, których nazwy rozpoczynają się głoską a.

34 Mieszkańcy parku i lasu prezentacja litery, wiedza ogólna, grafomotoryka, dzielenie na sylaby, słuch fonemowy

Rozwiąż rebus.
Pokoloruj ramkę zdjęcia dziecka, które może mieć tak na imię.

A

Przeczytaj samodzielnie czytanie lub jej posłuchaj, śledząc tekst wzrokiem.
Podkreśl czerwoną kredką litery a, A.
Otocz pętlą zdjęcie, które zrobił Alek.

Jaki ogromny las!
O, a tam jaka ładna sarna!
Aparat Alka robi – pstryk.
I fotka do albumu gotowa!

35 Mieszkańcy parku i lasu słuch fonemowy, grafomotoryka, ćwiczenia w czytaniu, percepcja wzrokowa, wiedza przyrodnicza

d D

dom Darek

Podaj nazwy obrazków.
Pokoloruj obrazki, których nazwy rozpoczynają się głoską d.

74 Nasz kraj, nasza okolica prezentacja litery, słuch fonemowy, wiedza ogólna, grafomotoryka

Przeczytaj tekst.
Skreśl obrazki, które nie pasują do treści czytania.

Oto Adam. A tam dom Adama.
Dom Adama ma i .

Przeczytaj samodzielnie czytanie lub jej posłuchaj, śledząc tekst wzrokiem.
Podkreśl niebieską kredką litery d, D.
Wykonaj ilustrację zgodną z treścią czytania.

Darek rysuje kwadrat i dwie kreski.
To jego dom. Dom ma dwa okna.
A obok domu stoi buda dla psa Dropsa.

75 Nasz kraj, nasza okolica ćwiczenia w czytaniu, percepcja wzrokowa, grafomotoryka, kreatywność

Odimienna metoda nauki czytania dr Ireny Majchrzak

Według tej koncepcji rozumienie słowa powinno nastąpić przed umiejętnością jego odczytania. Nowością metody jest fakt, że kluczem otwierającym dziecku drzwi do świata pisma jest jego imię, ponieważ według dr Majchrzak każde dziecko utożsamia się właśnie ze swoim imieniem. Dzięki temu zaczyna się interesować czytaniem i pisanem. Zadaniem nauczyciela jest więc zapoznanie dziecka z literami wchodzącymi w skład jego imienia – te litery tworzą swego rodzaju rysunek. Pozwala to dziecku odkryć alfabetyczną strukturę pisma, relację między wyrazem i słowem, literą i fonemem.

Metoda nauki czytania dr Majchrzak składa się z kilku etapów:

- **Akt inicjacji.** Jest to wprowadzenie dziecka w świat pisma za pomocą jego imienia, w tym wypadku – wizytówki z imieniem dziecka. Ten etap zakłada pracę indywidualną z dzieckiem. Nauczyciel w obecności dziecka zapisuje na wizytówce jego imię, zgodnie z jego propozycją (np. może to być zdrobnienie). Podczas pisania objaśnia każdą literę, dzięki temu dziecko ma szansę zapoznać się z kształtem poszczególnych liter i rysunkiem całego imienia, zaobserwować pracę dłoni podczas zapisywania liter. Gotową wizytówkę nauczyciel wiesza we wskazanym przez dziecko miejscu sali (np. na szafce, szufladzie).
- **Ściana pełna liter.** Nauczyciel wiesza w łatwo dostępnym miejscu alfabet (z literami pisanymi i drukowanymi, dużymi i małymi, zmiękczeniami) oraz wizytówki z imionami, dzięki czemu dzieci mają możliwość zorientowania się, że wszystkie imiona – chociaż brzmią różnie – zostały zapisane za pomocą ograniczonej liczby znaków; poszczególne litery różnią się od siebie kształtem, rozmiarem; litery są obrazkami głosek; małe i wielkie litery wyglądają inaczej, ale brzmią tak samo. Dzieci spontanicznie będą wyszukiwały litery składające się na ich imię.
- **Prezentacja alfabetu.** Nauczyciel prezentuje poszczególne litery alfabetu – duże i małe – według zasady „jedna litera dziennie”. Odwołuje się do imion dzieci. Zwraca uwagę na kształt liter i odpowiadające im dźwięki. Dzieci sprawdzają, czy wskazana litera znajduje się w ich imieniu.
- **Gra w loteryjkę.** Stały element zabaw w czytanie. Nauczyciel prezentuje wyraz, a dzieci szukają w swoim imieniu takich samych liter, jakie znajdują się w wyrazie. Zaznaczają te litery kulkami z plasteliny na swojej wizytówce.
- **Targ liter.** To okres różnych zabaw i gier z wykorzystaniem liter, sylab i wyrazów o prostej budowie. Ma na celu zwrócenie uwagi dziecka na litery, których nie ma w jego imieniu. Dzieci otrzymują pasek z literami – w górnym rzędzie znajduje się alfabet, a w dolnym – tylko te litery, które tworzą ich imiona. Zadaniem dziecka

jest powiększyć zbiór swoich liter. Może je otrzymać od nauczyciela (są to litery, które występują w innych wersjach imienia dziecka) lub wymienić się z kolegami. W miarę możliwości może także samodzielnie pisać litery potrzebne do wymiany.

W czasie tego typu zabaw dziecko powinno kojarzyć dźwięk (głoskę) z zapisem graficznym (literą).

- **Gry w sylaby.** Nauczyciel zapisuje najprostsze sylaby na kartkach i rozdaje je dzieciom, które starają się ułożyć z nich słowa.
- **Nazywanie świata.** Zabawa odbywa się w ruchu, tzn. dziecko czyta napis z kartki i krąży po sali, najbliższym otoczeniu w poszukiwaniu danego przedmiotu; dopasowuje nazwę do desygnatu. Im więcej liter poznało dziecko, tym łatwiej mu rozszyfrować znaczenie danego słowa.

Symultaniczno-sekwencyjna nauka czytania prof. Jagody Cieszyńskiej

Metoda jest oparta na badaniach neuropsychologicznych oraz wieloletnich doświadczeniach terapeutycznych i logopedycznych jej autorki. Zgodnie z koncepcją Cieszyńskiej, sylaba jest podstawową jednostką w procesie percepcji słuchowej i to właśnie naukę odczytywania sylab w ich różnych konfiguracjach autorka stawia na pierwszym miejscu w procesie nauki czytania. Dziecko poznaje sylaby, które pełnią funkcję swego rodzaju wzorca służącego do odczytywania wyrazów. Głoski są wprowadzane w sylabach, a nie w izolacji, ponieważ dziecko nie słyszy głosek w izolacji. Nie jest więc zasadne czytanie dźwięków, których w rzeczywistości nigdy nie odbiera drogą słuchową. Istotne w tej metodzie jest konsekwentne stosowanie wielkich liter drukowanych. Według prof. Cieszyńskiej są one łatwiejsze do odróżnienia dla dziecka. Dodatkowo brak połączeń między nimi umożliwia przeprowadzenie analizy i syntezy wzrokowej. Dzieci samodzielnie odkrywają relację między małą a wielką literą. Autorka opracowała serię 18 zeszytów „Kocham czytać” przeznaczonych dla nauczycieli, terapeutów i rodziców.

Materiały zawierają ćwiczenia odpowiednie dla danego etapu nauki:

- **Etap I.** Od samogłosek prymarnych do sylaby otwartej: to etap poznania samogłosek ustnych. Prezentowanej samogłosce przypisuje się określony ruch, przez co u dziecka następuje integracja obrazu, ruchu i dźwięku związana z artykulacją danej samogłoski, np. uniesienie rąk obrazuje kształt litery Y. Kiedy dziecko pozna samogłoski, wprowadza się sylaby otwarte (wyrazy dźwiękonaśladowcze typu: *mu*, *be*) oraz stopniowo spółgłoski (zawsze w sylabach, nigdy w izolacji).
- **Etap II.** Od sylaby otwartej do pierwszych wyrazów. Zwiększa się liczba sylab otwartych, wykorzystuje się nowe spółgłoski, zestawia się samogłoskę i sylabę otwartą, wykorzystuje się znane dziecku (i nowe) wyrazy globalne.

- **Etap III.** Czytanie sylab zamkniętych. Praca na sylabach otwartych i zamkniętych z poznanymi dotychczas spółgłoskami: p, m, b, l, t, d, f, w, s, z, k, g, j, n. Nowością na tym etapie są sylaby zamknięte, np. lol. Na tym etapie poleca się trening nauki czytania na pseudowyrzaczach, np. inom.
- **Etap IV.** Czytanie nowych sylab otwartych i zamkniętych. Zapoznanie z dwuznakami oraz spółgłoską ł.
- **Etap V.** Samodzielne czytanie tekstów.

Każdy z pięciu etapów opiera się ćwiczenia na zasadzie: powtarzanie za nauczycielem (wraz z pokazem zapisu graficznego) ➔ rozumienie (wskazywanie głoski przez dziecko) ➔ nazywanie (samodzielne czytanie).

Metoda glottodydaktyczna prof. dra hab. Bronisława Ročławskiego

Glottodydaktyka to nauczanie i uczenie się języka. Według Ročławskiego powinno się łączyć technikę płynnego czytania ze zrozumieniem z nauką pisania, ponieważ nie należy oddzielać czytania od pisania i na odwrót. Celem metody jest więc rozwój językowy w zakresie: wymowy, czytania i pisania. Stosuje się tu czytanie techniką „ślizgania się” z liter na literę oraz pismo pętelkowe²⁴. Glottodydaktyka jest stosowana już w przypadku dzieci trzyletnich. Przedszkolaki otrzymują do zabawy glottodywaniki literowe, zestaw klocków LOGO z literami w 4 wariantach: duże i małe pisane oraz duże i małe drukowane, a zatem dzieci od pierwszych dni w przedszkolu obcuja z wzorami liter, oswajają się z ich kształtami, przez co szybciej je zapamiętują. Co ważne, dziecko w czasie zajęć obcuje z całym alfabetem (44 litery, ze zmiękczeniami i dwuznakami). W glottodydaktyce wyróżnia się litery podstawowe – czarne (które zawsze odpowiadają tej samej głosce, czyli zapisane są tak, jak je słycać np. „nos”) oraz niepodstawowe – czerwone, gdzie kolor czerwony informuje o trudności ortofonicznej (np. w wyrazie „kwadrat” piszemy „w”, ale słyszymy „f”; litera „w” będzie czerwona), oraz trudności ortograficznej. Dzieci, pracując z tak oznaczonymi literami, wykazują większą wrażliwość na trudności w pisowni.

Etapy pracy metodą prof. Ročławskiego to dokonywanie syntezy:

- sylabowej: do – mek;
- morfemowej: dom – ek;
- logotomowej: dom – ek;
- logotomowo-fonemowej: dome – k;
- fonemowo-logotomowej: d – omek;
- fonemowej: d – o – m – e – k.

Sprawdź także: **Metoda dobrego startu prof. Marty Bogdanowicz** (patrz: s. 35).

Podsumowanie

W każdej z powyższych metod można doszukać się zarówno zalet, jak i wad, np. pracując tylko zgodnie z metodą analityczno-syntetyczną, ze względu na ograniczony zasób poznanych liter, trudno będzie zaoferować dzieciom ciekawe teksty literackie.

Wiele zależy jednak od gotowości do podjęcia nauki czytania, która będzie inna u każdego dziecka, ponieważ dzieci pracują w różnym tempie – co jest szczególnie zauważalne w grupach zróżnicowanych wiekowo. Nauczyciele powinni zatem zapewnić optymalne warunki do nauki poprzez zabawę dzięki zindywidualizowaniu procesu edukacyjnego.

Program „Miś” zakłada wykorzystanie elementów wszystkich powyższych metod, uznając, że takie podejście zapewni każdemu dziecku w grupie sukces edukacyjny i poczucie sprawczości. Zaproponowano taki dobór tekstów podczas każdej prezentacji litery, aby wszystkie dzieci miały szansę przeczytać dany tekst (litery, sylaby, wyrazy, zdania) z poznanych znaków (liter). Dzieci, które już znają litery i czytają, mają do dyspozycji dłuższy tekst opracowany na bazie 24 liter. Oba rodzaje tekstów zaproponowano w kolorystycznym podziale na sylaby. Teksty zawsze nawiązują do tematu dnia, wprowadzają nowe, atrakcyjne treści. Polecenia znajdujące się pod tekstami pozwolą sprawdzić, czy dziecko zrozumiało przeczytany tekst.

6.3. MUZYKA LUDOWA

Na etapie edukacji przedszkolnej sztuka ludowa stanowi jeden z elementów wychowania patriotycznego i wpisuje się w kształtowanie kompetencji kluczowych. Wprowadzenie do przedszkola sztuki ludowej i tradycji wiąże się w dużej mierze z najbliższym środowiskiem dziecka. Podstawowym źródłem wychowania regionalnego jest dom rodzinny, kultura domowa, lokalna, regionalna i narodowa, w której dziecko uczestniczy – nie zawsze do końca świadomie. Dzięki edukacji określanej mianem regionalno-patriotycznej dziecko wykorzystuje swoje przeżycia emocjonalne do nabywania nowych doświadczeń związanych z bliższym i dalszym otoczeniem. Te doświadczenia znajdują odzwierciedlenie w postawach przyjmowanych w dorosłym życiu. Nauczyciel powinien zatem stwarzać dzieciom możliwości obcowania ze sztuką ludową: muzyką, tańcem, legendami, bajkami, literaturą, rękodziełem, zwyczajami i obrzędami.

Program „Miś” tymczasem zachęca do szerszego spojrzenia na ludowość, a dokładniej na muzykę ludową jako formę rozrywki – ciekawego spędzenia czasu z piosenką zagrana i zaśpiewana w stylu folkowym. Proponuje zabawy ruchowe, w tym kroki taneczne, inspirowane znanymi tańcami ludowymi. Wprowadzenie tego typu muzyki w przedszkolu wywołuje radość, chęć wspólnej zabawy, oswaja z typowymi instrumentami ludowymi, a tym samym otwiera dziecko na wielokulturowość i tradycję ludową. Ludowość w edukacji uczy tolerancji, zachęca do poznawania innych

²⁴ Pismo pętelkowe, czyli technika pisania umożliwiająca płynne zapisywanie liter, a szczególnie dwuznaków.

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZABAW Z MUZYKĄ LUDOWĄ

II CZĘŚĆ DNIA

ZABAWY NA DYWANIE

• „Kawa żołędziowa” – zabawy z muzyką ludową. Zaprosz dzieci do koła i zachęć do słuchania. Odtwórz nagranie. • CD1.7

Kawa żołędziowa

śl. i muz. Patrycja Kuczyńska, Dominika Oczepa

<p>1. A tam w lesie na dębie.
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
Siedziały dwa gołębie. (x 2)</p> <p>2. Chciały sobie plotkować.
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
I kawy nagotować. (x 2)</p> <p>3. Wiewiórka podskoczyła.
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
Żołędzi nanosiła. (x 2)</p> <p>4. Dzik swej siły udzielił.
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
I żołędzie przemielił. (x 2)</p> | <p>5. Wtem zjawiły się mrówki.
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
Nanosily deszczówki. (x 2)</p> <p>6. Tak długo gotowali...
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
Aż się wszyscy pospali. (x 2)</p> <p>7. Żołędziówka pachnąca...
Kawcium, pawcium,
fircum, rymcum,
cziki, tiki, bum!
zwabiła nam zabiła,
wypił kawę, gul, gul, gul...
do końca.</p> |
|--|--|

– „Jak to zwierzęta kawę robiły?”. • CD1.7, ilustracja dębu (najlepiej jesienią), liście dębu, żołędzie

Wprowadź dzieci w temat: *Jesienią natura powoli szykuje się do snu. Liście zmieniają kolor i opadają z drzew, kasztany spadają z kasztanowców, orzechy laskowe z leszczyn, a żołędzie... z dębów. Dla zwierząt jest to czas, kiedy mogą się najeść do syta i zrobić zapasy na zimę.*

Usiądźcie w kręgu. Pokaż dzieciom ilustrację dębu, liście i żołędzie. Opowiedz o zwierzętach zjadających żołędzie oraz o tym, że ludzie z żołędzi robili napój podobny do kawy. Naucz dzieci słów refrenu piosenki. Zaczynaj wybijając puls dłonią o udo i jednocześnie deklamować w rytmie:

Halo, halo, słyszycie mnie?

Już zaśpiewać z wami chcę,

najpierw ja, a potem wy,

zaczynamy, raz, dwa...

Dzieci same dopowiadają: *trzy!*

kultur, ludzi, miejsc, historii. To często niedoceniane źródło wiedzy, dzięki któremu dzieci mogą zrozumieć mechanizmy rządzące światem i relacjami międzyludzkimi na przestrzeni lat. Ludowość wywodzi się od grup ludzi żyjących w czasach dawnych, ale na tyle bliskich, że dzieci mają szansę zobaczyć ją na własne oczy i współtworzyć na zajęciach oraz inspirować się nią w zabawach i tańcach. W przyszłości być może zachęci to dzieci do poznania i zgłębienia swojej historii – tej bliższej (odnoszącej się do miejsca zamieszkania) i tej dalszej (historia regionu, kraju, kontynentu).

Edukacja regionalno-patriotyczna powinna mieć na celu scalanie różnych środowisk wychowawczych, takich jak rodzina i przedszkole. Spotkania międzypokoleniowe przedstawiają nieocenioną wartość dla całej społeczności przedszkolnej i budzą pozytywne emocje (ludowe brzmienia z pewnością zachęcą dziadków do wspomnień). Podejmowanie tego typu działań na etapie edukacji przedszkolnej jest niewątpliwie ważną inwestycją w rozwój osobowości dziecka, a także początkiem budowania właściwej hierarchii wartości.

6.4. WYKORZYSTYWANIE NARZĘDZI MULTIMEDIALNYCH

Ogromny postęp technologiczny sprawia, że dzieci w wieku przedszkolnym mają możliwość korzystania z narzędzi multimedialnych już od najmłodszych lat. O szkodliwości ekranów dla młodszych i starszych dzieci napisano już wiele. Narzędzia cyfrowe wykorzystywane w mądry sposób okazują się jednak nieocenionym wsparciem w procesie edukacyjnym zarówno w placówce oświatowej, jak i w domu. W przedszkolu o dostępie dzieci do multimediów decyduje nauczyciel i to on kontroluje, w jaki sposób są one wykorzystywane.

Warto wprowadzić narzędzia multimedialne do pracy w przedszkolu, ponieważ korzystanie z technologii i właściwe selekcjonowanie informacji to obecnie jedne z najważniejszych umiejętności dziecka, przygotowujących do prawidłowego funkcjonowania w nowoczesnym świecie. Multimedia doskonale wpisują się rozwój wszystkich kompetencji kluczowych, zwłaszcza cyfrowych. Pozwalają dzie-

ciom poznać to, czego nie mogą zobaczyć w rzeczywistości, utrwalić zdobytą wiedzę oraz wzmocnić poczucie sprawczości dzięki samodzielnemu, ale kontrolowanemu przez nauczyciela, wykonywaniu zadań.

Aktywności, w czasie których wykorzystuje się narzędzia multimedialne, są bardzo atrakcyjne, motywują dzieci do podejmowania działań i poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania. Należy jednak pamiętać o racjonalnym korzystaniu z tych narzędzi i traktować je jako dodatkowy, a nie podstawowy element edukacji. Do narzędzi multimedialnych wykorzystywanych w przedszkolu – oprócz komputera, laptopa, tabletu i smartfonu – można też zaliczyć: monitory dotykowe, podłogi dotykowe, konsole do gier ruchowych, drukarki, głośniki i mikrofony.

Formy przekazu, z których mogą w pełni korzystać dzieci w wieku przedszkolnym to:

- tekst;
- obraz;
- dźwięk;
- wideo;
- animacja.

Program „Miś” zakłada połączenie wszystkich tych typów przekazu w multibook – aplikację zawierającą m.in. cyfrową wersję kart dla dziecka, narzędzie do tworzenia obrazów z gotowych elementów, narzędzie do pisania i rysowania, plansze tematyczne, słuchowiska i gry multimedialne.

APLIKACJA MULTIMEDIALNA Z ELEKTRONICZNĄ WERSJĄ MATERIAŁÓW DLA DZIECI ORAZ POMOCAMI DYDAKTYCZNYMI.

Ze względów organizacyjnych i demograficznych w przedszkolach coraz częściej tworzone są grupy zróżnicowane wiekowo, co stanowi pewne wyzwanie dla nauczycieli. Program „Miś” zakłada, że nauczyciel prowadzący grupę mieszaną pracuje tak samo lub podobnie jak nauczyciel opiekujący się grupą jednorodną wiekowo. Warto zwrócić uwagę, że nawet w typowej grupie dostosowuje on działania do różnych możliwości rozwojowych dzieci.

W grupie zróżnicowanej wiekowo ważne jest kształtowanie postawy dziecka jako członka grupy przedszkolnej, który współpracuje ze wszystkimi koleżankami i kolegami – starszymi i młodszymi. Przebywanie w grupie niejednorodnej wiekowo jest korzystane dla rozwoju dziecka ze względu na możliwość wzajemnej wymiany doświadczeń emocjonalnych, społecznych i intelektualnych, co znajduje odzwierciedlenie w konstruktywistycznym modelu nauczania. Grupę zróżnicowaną wiekowo można w pewnym sensie porównać do rodziny, w której obserwuje się bardziej naturalne warunki do rozwoju niż w grupach dzieci w tym samym wieku. Wiąże się to z ich indywidualnymi możliwościami rozwojowymi oraz otrzymywaniem bogatej stymulacji związanej z kontaktami społecznymi i różnymi sposobami komunikacji.

W grupie zróżnicowanej wiekowo należy wprowadzić wyraźny podział obowiązków i wymagań stawianych dzieciom starszym i młodszymi. Po pewnym czasie dzieci zorientują się, że mogą otrzymywać różne zadania do wykonania w tym samym lub różnym czasie. Dotyczy to czynności samoobsługowych, prac porządkowych, zabaw, pełnienia funkcji dyżurnych i udzielania sobie pomocy. Bywa, że gdy nauczyciel pracuje z jedną grupą dzieci, pozostałe mogą bawić się swobodnie i samodzielnie nabywać różne umiejętności, zdobywać wiedzę.

Warto podkreślić, że przebywanie w grupie zróżnicowanej wiekowo ma istotny wpływ na rozwój społeczny. Dziecko czuje się odpowiedzialne za koleżanki i kolegów, czuje się potrzebne i wykazuje się coraz większymi kompetencjami, co prowadzi do wzrostu jego poczucia wartości. Na uwagę zasługuje fakt, że dziecko przebywające w grupie zróżnicowanej

wiekowo uczy się zarówno od młodszych, jak i starszych. W naturalny sposób kształtują się postawa tolerancji, partnerstwo oraz umiejętność współpracy. Dzieci młodsze szybciej się adaptują, ponieważ to starsi sprawują nad nimi opiekę, dzieląc się swoimi doświadczeniami i okazując pomoc w czynnościach samoobsługowych. Nie czują się osamotnione, gdyż wiedzą, że służyć im pomocą może nie tylko nauczyciel, lecz także starsi koledzy i koleżanki.

Należy pamiętać, że w grupach mieszanych indywidualizacja oddziaływań wychowawczych jest najbardziej widoczna przede wszystkim ze względu na wiek i możliwości rozwojowe dzieci. Każde z nich ma swój rytm rozwoju fizycznego, psychicznego, intelektualnego i społecznego. W grupie zróżnicowanej wiekowo łatwiej zaobserwować niepokojące zachowania i szybciej na nie zareagować. Grupa niejednorodna wiekowo daje też nauczycielowi więcej możliwości prowadzenia różnorodnych zabaw i zajęć o różnym stopniu trudności, które uwzględniają zainteresowania dzieci, rozbudzają ich ciekawość i zachęcają do działania. Wspólne aktywności mają na celu budowanie więzi uczuciowej między młodszymi i starszymi dziećmi. Starsze uczą się cierpliwości i okazywania serdeczności młodszym, a młodszym dużą radość sprawiają wspólna zabawa i nauka. W miarę upływu czasu i zdobywania przez młodsze dzieci większej sprawności należy ograniczyć pomoc ze strony dzieci starszych. Znajduje tu swoje odzwierciedlenie koncepcja konstruktywizmu edukacyjnego, której założeniem jest nabywanie wiedzy zgodnie ze swoimi możliwościami, a co za tym idzie – uczenie się dzieci młodszych od starszych i rozwijanie umiejętności u starszych w wyniku interakcji z młodszymi.

Nauczyciel powinien pamiętać, że zajęcia mogą być prowadzone na kilku poziomach – zróżnicowane nie tylko ze względu na poziom trudności, lecz także rodzaj, treść i tempo wykonania zadania. Niektóre działania można wykonywać z całą grupą, w małych zespołach, ale również indywidualnie. Należy zwrócić uwagę na dobranie zadania do wieku i możliwości rozwojowych. Dzieci starsze, które potrafią już przeczytać proste zdania, same mogą

7. Jak zorganizować pracę w grupie zróżnicowanej wiekowo?

odczytać polecenie. Dzieci młodsze potrzebują poleceń w formie graficznej. Materiały dla dziecka i ich przestrzeń edukacyjna zostały przygotowane zgodnie z uniwersalnym projektowaniem w edukacji – polecenia opatrzone piktogramami, a wykonanie wszystkich etapów zadań nie jest obligatoryjne.

W trakcie wykonywania zadań nauczyciel może wykorzystać prosty sposób podziału czynności. W pierwszej części uczestniczą wszystkie dzieci – omawiają wspólnie zadanie, przygotowują materiały, słuchają opowiadania. W drugiej części nauczyciel może podzielić grupę, np. na dzieci starsze i młodsze, ale doskonale sprawdzają się też podziały tylko na małe grupy zróżnicowane wiekowo (w których starsze dzieci stają się mentorami młodszych).

Praca w grupach zróżnicowanych wiekowo sprawdza się zwłaszcza podczas wykonywania czynności samoobsługowych. Dzieci 5- i 6-letnie są już na tyle samodzielne

w czynnościach samoobsługowych, że mogą zaopiekować się 3- i 4-letnimi. Starsze dzieci powinny otrzymać od nauczyciela jasny komunikat, że ich rola sprowadza się do pomocy, a nie wyręczania. Dotyczy to tylko czynności, których młodsze dzieci jeszcze nie opanowały. Podobnie z czynnościami porządkowymi – wszystkie dzieci powinny wykonywać ściśle określone prace porządkowe, stosownie do ich możliwości rozwojowych, tak aby miały poczucie odpowiedzialności za siebie i innych niezależnie od wieku. Dzięki temu nabywają kompetencje w zakresie społecznym i obywatelskim. Co ważne, grupy zróżnicowane wiekowo doskonale sprawdzają się w kształtowaniu kompetencji językowych. Dzieci 3- i 4-letnie, często mające jeszcze problem z artykulacją, szybciej nabywają umiejętność posługiwania się mową w ogóle, a przy okazji uczą się od 5- i 6-latków języka obcego poprzez zabawę i wykorzystywanie elementów dwujęzyczności.

PRZYKŁAD STOPNIOWANIA TRUDNOŚCI POLECEŃ W KARTACH AKTYWNOŚCI DLA DZIECI (TRUDNIEJSZE POLECENIE OZNACZONO GWIAZDKĄ).

The activity card is divided into two sections. The top section has a light blue background and contains three instructions with icons: a speech bubble for 'Na podstawie zdjęć opowiedz, kiedy możemy usłyszeć głoskę o.', another speech bubble for 'Nalep dymki z literą obo', and an ABC icon for '* Przeczytaj tekst w dymkach z intonacją pasującą do sytuacji na zdjęciach.'. Below these are three photographs: a group of children holding pink signs, a boy with a surprised expression holding a red book, and a boy lying down with a cat. The bottom section has a light yellow background and contains three instructions with icons: an ABC icon for 'Przeczytaj samodzielnie czytankę lub jej posłuchaj, śledząc tekst wzrokiem.', a red pencil icon for 'Podkreśl czerwoną kredką litery o, O.', and a red X icon for 'Skreśl owoce, których nazwy nie pojawiły się w czytance.'. Below the instructions is a poem: 'Ola lubi owoce i kolorowy sad. Tu morele i winogrona. A tam osa. Nagle bum! To spadło jabłko. Oto zdrowy deser dla Oli.' and illustrations of a plum, an apple, and a bunch of grapes. At the bottom right, it says 'Kolorowa jesień 27'.

7. Jak zorganizować pracę w grupie zróżnicowanej wiekowo?

Pracując z grupą mieszaną wiekowo, należy trzymać się dwóch zasad:

1. Pamiętaj, że rozwój dziecka nie zawsze idzie w parze z jego wiekiem, a różnice pomiędzy dziećmi z tego samego rocznika mogą być bardzo duże (zwłaszcza że dla młodszych dzieci często jest to pierwsze zetknięcie z grupą rówieśniczą). Czasami są to jeszcze niezdiagnozowane specjalne potrzeby dziecka.
2. Nie trzymaj się sztywno wszelkiego rodzaju podziałów. Obserwuj dzieci i podążaj za nimi. To samo dziecko może być w czymś lepsze, a w czymś słabsze. Bierz pod uwagę jego umiejętności, ogólną sprawność fizyczną i odporność emocjonalną.

Praca z grupą zróżnicowaną wiekowo to stała obserwacja dzieci przez nauczyciela, dobre relacje z wychowankami oraz otwartość na nowe rozwiązania (co też obowiązuje nauczyciela prowadzącego grupę nie zróżnicowaną ze względu na wiek). Program zakłada, że dzieci w grupie mieszanej uczestniczą w tych samych zajęciach edukacyjnych, jednak wykonują zadania w kartach i prace plastyczne nieco inne – dostosowane do swoich możliwości.

FRAGMENT SCENARIUSZA UWZGLĘDNIAJĄCEGO ZABAWĘ PRZY STOLIKACH W GRUPACH ZRÓŻNICOWANYCH WIEKOWO.

ZABAWY PRZY STOLIKACH

młodsze przedszkolaki	starsze przedszkolaki
● Praca z KA1.12 – określenie, ile nóg mają poszczególne zwierzęta i kolorowanie odpowiedniej kostki, dopasowywanie zwierzęcia do usłyszanego głosu, przyklejenie jeża w większej stercie liści. ● KP1.12, kredki 	● Praca z KP1.37 – dekodowanie (rysowanie linii zgodnie z kodem), liczenie, do ilu zwierząt prowadzi droga, rysowanie odpowiedniej liczby kropek; KP1.38 – prezentacja liczby 1, podawanie nazw zwierząt, otaczanie pętlą zwierząt z polskich lasów; KP1.39 – rysowanie drzewa lub krzewu (za pierwszym zwierzęciem z lewej strony i za pierwszym z prawej strony), słuchanie głosów zwierząt, zaznaczanie zwierzęcia, które odezwało się raz; rysowanie po śladzie szlaczka. ● KA1, kredki

ZABAWY NA DWORZE

- **Zabawy w ogrodzie przedszkolnym. „Ogonki”** – zabawa ruchowa. Rozdaj dzieciom po 1 szarfie. Dzieci wkładają je z tyłu, jednym końcem, za pasek od spodni lub spódnicy tak, żeby powstały ogonki. Na twój znak dzieci rozbiegają się po wyznaczonym terenie i próbują wyciągnąć innym jak najwięcej ogonków. Szarfę, które uda się im odebrać, trzymają w dłoniach. Ten, kto straci swój ogonek, schodzi na bok, ale zachowuje te ogonki, które udało mu się zdobyć od innych. Wygrywa to dziecko, które na koniec gry zachowa swój ogon i/lub zbierze najwięcej szarf. ● **szarfy**

III CZĘŚĆ DNIA

- **„Obserwacje leśniczego”** – masaż z rymowanką. Dzieci siedzą w kole jedno za drugim. Podczas recytacji rymowanki każde dziecko wykonuje na plecach kolegów lub koleżanek odpowiednie ruchy dłońmi.

Obserwacje leśniczego

Marlena Szeląg

Pan leśniczy wszedł na wieżę
– chce wypatrzyć jakieś zwierzę!
Dwie sarenki skubią trawę
– chyba lubią tę potrawę!
Tam wiewiórka sobie skacze,
może więcej ich zobaczę?!
Na pniu drzewa dzięcioł siadł,
będzie chyba znów coś jadł.
Dziobem swoim w drzewo stuka,

(dziecko wspina się palcami po plecach – od dołu do góry)

(delikatnie podszczypuje w różnych miejscach)

(układa w piąstkę dłoń i „skacze” po plecach)

(rysuje 2 linie, od góry do dołu, na słowo „siadł” przykładając rozłożone dłonie)

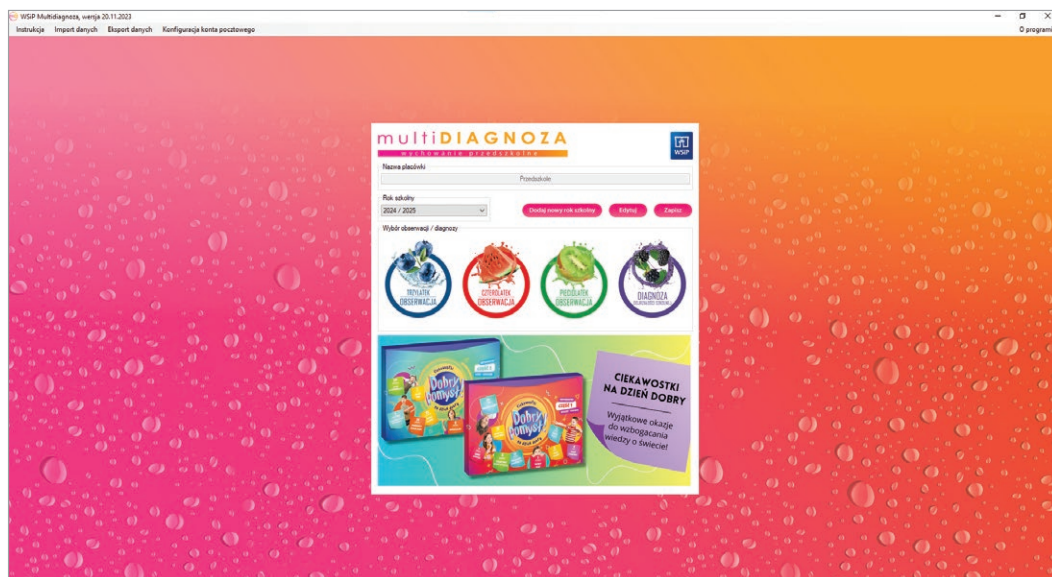
(delikatnie stuka palcem wskazującym w różnych miejscach)

8.1. DIAGNOZOWANIE OSIĄGNIĘĆ ROZWOJOWYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM. PRZYKŁADOWE ARKUSZE OBSERWACJI

Dziecko w wieku przedszkolnym może być poddawane systematycznym obserwacjom, które przeprowadzają specjaliści: lekarze, psycholodzy, terapeuci. **Diagnozy pedagogicznej** w przedszkolu dokonuje nauczyciel na co dzień pracujący z dzieckiem. Należy pamiętać, że warunkiem właściwej diagnozy jest dobry stan zdrowia dziecka. Powinno się ją przeprowadzać po okresie adaptacyjnym, czyli najlepiej na przełomie października i listopada, i powtórnie – wiosną, na przełomie marca i kwietnia. W przypadku analizy **gotowości szkolnej** obserwacja jest obowiązkowa i powinna się zakończyć przed 30 kwietnia.

Diagnozę pedagogiczną poprzedza rozmowa z rodzicami. Obraz dziecka przedstawiony przez rodziców często jest odmienny od tego, który uzyskuje się w wyniku obserwacji dziecka w przedszkolu, w środowisku społecznym. Nauczyciel opiera diagnozę głównie na obserwacji dziecka w toku pracy ciągłej w różnych sytuacjach: podczas zabawy, zajęć zorganizowanych, wykonywania prac plastycznych i innych. Zwraca uwagę na jego rozwój we wszystkich obszarach, m.in. na umiejętności społeczne, emocjonalne, poznawcze, matematyczne, językowe, przygotowanie do podjęcia nauki pisania i czytania, sprawność fizyczną. Właściwa diagnoza pedagogiczna ma na celu określenie indywidualnych możliwości oraz potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka (z uwzględnieniem sposobów radzenia sobie z nauką, nabywaniem kompetencji kluczowych oraz umiejętnością pokonywania trudności). Innymi słowy, od-

APLIKACJA DO ZLICZANIA WYNIKÓW OBSERWACJI PEDAGOGICZNEJ I DIAGNOZY DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ ORAZ GENEROWANIA INFORMACJI O GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE PODSTAWOWEJ – EKRAN STARTOWY.

8. Jak możemy sprawdzić postępy?

WPROWADZANIE DANYCH W WIDOKU „DZIECKO”.

multiDIAGNOZA Adam Zwoliński, 6 lat

Arkusz wyników diagnozy dojrzałości szkolnej

Dane grupy
Rok szkolny: 2024 / 2025
Nazwa grupy: Młodzi

Dane dziecka (dodaj edycji)
Imię: _____ Nazwisko: _____ Wiek: 6
e-mail rodziców / opiekunów prawnych: _____
Adres 1: _____ Adres 2: _____

Lista dzieci

Id	Imię	Nazwisko	Wiek	Status obserwacji	Usui
1	Adam	Zwoliński	6	✓	✓
2	Jan	Witczak	6	✓	✓
3	Jakub	Tomaszewski	6	✓	✓
4	Anna	Stankiewicz	6	✓	✓
5	Kamila	Perkowska	6	✓	✓
6	Ignacy	Nowak	6	✓	✓
7	Franciszek	Laska	6	✓	✓
8	Anna	Kowalska	6	✓	✓
9	Pola	Kamińska	6	✓	✓
10	Zofia	Stolarska	6	✓	✓

Samobsługa

1. Czy dziecko samodzielnie korzysta z toalety? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
2. Czy dziecko poprawnie myje i wyciera ręce oraz twarz? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
3. Czy dziecko samodzielnie wydmuchuje i wyciera nos? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
4. Czy dziecko potrafi się ubrać i rozebrać? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
5. Czy dziecko potrafi zapinąć guziki, zasunąć zamek? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
6. Czy dziecko potrafi zawiązać sznurówki? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
7. Czy dziecko posługuje się sztućcami? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
8. Czy dziecko nakłada do stołu i sprząta po posiłku? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
9. Czy podczas wykonywania czynności samobsługowych dziecko jest samodzielne? Czy jego ruchy są sprawnie i automatyzowane? 1 pkt. ☒ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
10. Czy dziecko potrafi wyrażać swoje potrzeby w różnych sytuacjach (potrzeby zabawy, odpoczynku, pragnienie, głód)? 0 pkt. ☒ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.

Motoryka duża

11. Czy dziecko chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych, rytmicznych, muzycznych i naśladowczych? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
12. Czy dziecko jest w miarę sprawnie fizycznie: biega swobodnie i do celu, potrafi podczas biegu zmienić kierunek, skacze na dwóch nogach, utrzymuje równowagę przynajmniej podczas kilku podskoków, skacze na jednej nodze, utrzymuje równowagę przynajmniej podczas kilku podskoków, przeskakuje przez przeszkodę, zaskakuje ze stopni schodów, utrzymuje równowagę, stojąc na jednej nodze przez około 15 sekund, przechodzi stopa przed stopą wzdłuż wyznaczonych linii, potrafi chodzić na palcach, kucnąć, przestać się tym rzucać i łapie piłkę, łapie piłkę? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
13. Czy ruchy dziecka są w miarę płynne? Czy zachowuje ono równowagę i rytm? 1 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.

Motoryka mała

14. Czy dziecko używa prawidłowego chwytu narzędzia oraz stosuje odpowiednie naciski podczas rysowania, kreślenia i prób pisania? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
15. Czy dziecko sprawnie sprząta zabawki i przybory po zakończonej zabawie? 0 pkt. ☐ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.
16. Czy dziecko sprawnie konstruuje, majsterkuje, buduje z różnych materiałów: lepi, wycina, rzeźbi, maluje? 1 pkt. ☒ 0 pkt. ☒ 1 pkt. ☐ 2 pkt.

Podpowiedź z możliwością edycji

zwierciadła aktualny rozwój oraz poziom wiedzy i umiejętności dziecka w zderzeniu z ogólnie przyjętymi normami. Powinna zawierać opis słabych i mocnych stron, a także zwracać uwagę na zainteresowania i talenty dziecka. Pełna diagnoza – jeśli zajdzie taka potrzeba – pozwoli na zaplanowanie wspólnie ze specjalistami i rodzicami działań naprawczych zmierzających do poprawy funkcjonowania dziecka w przedszkolu i poza nim.

Diagnozę pedagogiczną można przeprowadzić z wykorzystaniem arkusza obserwacji i arkusza diagnozy dojrzałości szkolnej. Arkusze uwzględniające wszystkie obszary rozwoju dziecka zawarte w podstawie programowej z pewnością pomogą:

- określić poziom umiejętności i wiedzy dziecka;
- ocenić jego postępy;
- zwrócić uwagę na uzdolnienia dziecka;
- wskazać potrzebę określonych działań kompensacyjno-wyrównawczych.

Diagnoza pedagogiczna powinna być przeprowadzona w sposób rzetelny i w pełni odzwierciedlać rozwój dziecka na danym etapie edukacji przedszkolnej. Najlepszym sposobem na przekazanie rodzicom pełnej informacji na temat rozwoju ich dziecka jest wręczenie im arkusza z wynikami obserwacji i omówienie go.

8.2. EWALUACJA PROGRAMU

Ewaluacja to ocena programu na wszystkich jego etapach, czyli w fazie planowania, realizacji i osiągniętych rezultatów. Powinna dostarczyć ewaluatorowi rzetelnej wiedzy na temat programu. Wzorcowa ewaluacja składa się z trzech etapów: przygotowania, zbierania informacji oraz analizy zebranych danych i ich praktycznego wykorzystania. Do najbardziej znanych technik ewaluacji programu należą: analiza dokumentacji, ankieta, wywiad i obserwacja postępów dzieci. Każda z tych metod ma wady i zalety, ale wszystkie pozwalają na wyciągnięcie wniosków i dokonywanie zmian adekwatnie do aktualnych warunków i potrzeb.

Wyróżnia się dwa podejścia do ewaluacji: scjentystyczne i humanistyczne. Pierwsze zakłada, że metoda naukowa jest wystarczającym narzędziem do udzielania odpowiedzi na wszystkie postawione pytania z zachowaniem norm moralnych i filozoficznych, ale paradoksalnie stoi w konflikcie z badaniami naukowymi. Podejście scjentystyczne koncentruje się głównie na wynikach mierzalnych, takich jak testy lub osiągnięcia w nauce, więc ma ograniczone zastosowanie w edukacji przedszkolnej. Drugie podejście do ewaluacji, czyli podejście humanistyczne, zakłada skupienie się na dziecku jako osobie ludzkiej zasługującej na szacunek bez stawiania żadnych wstępnych warunków.

Głównym celem ewaluacji programu jest uzyskanie informacji na temat zmian w zachowaniu dziecka, wdrażanie do samodzielnego podejmowania aktywności własnej i we współpracy z innymi, która będzie wpływała na wszech-

WPROWADZANIE DANYCH W WIDOKU „GRUPA”.

Diagnoza dojrzałości szkolnej

multiDIAGNOZA
WYKONANIE PRZEDSZKOLNE

DIAGNOZA JESIENNA | DIAGNOZA WIOSENNA

Wybór obszaru

ZMIEN WIDOK

Arkusz wyników diagnozy dojrzałości szkolnej

	Samoobsługa										Motoryka duża										Motoryka mała	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17					
Adam Ziwiński	☐	☒	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Jan Wilczak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Jakub Tomaszewski	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Anela Stankiewicz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Kamila Pietkowska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Ignacy Nowak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Franciszek Lipka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Anna Kowalska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Pola Kamińska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
Zofia Borowska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					

Podpowiedź z możliwością edycji

stronny rozwój dziecka. Ewaluacja powinna przynieść odpowiedzi na pytania, czy w czasie realizacji programu właściwie dobrano metody i środki dydaktyczne, czy dziecko miało możliwość samodzielnego dochodzenia do wiedzy oraz czy nabyło kompetencje, które pozwolą mu poradzić sobie w otaczającej rzeczywistości. Ewaluacji programu najlepiej dokonywać co 3–4 lata, ponieważ tyle trwa edukacja dziecka w przedszkolu. Co istotne, ewaluacja dostarcza w czasie rzeczywistym informacji zwrotnej dotyczącej mocnych i słabych stron programu oraz wskazuje obszary wymagające zmian.

Ewaluacja programu nauczania powinna przynieść odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy program był łatwy w realizacji, a może sprawiał jakieś trudności?
2. Czy cele programu zostały osiągnięte?
3. Jakie efekty / korzyści przyniósł dzieciom?
4. Czy przedszkole (oddział przedszkolny w szkole podstawowej) dysponowało wystarczającą bazą dydaktyczną do realizacji programu?
5. Czy program spełnił potrzeby całej społeczności przedszkolnej?

*W demokracji istotna jest czytelność reguł i równości wszystkich wobec tych reguł*²⁵ – C. Freinet. Ta myśl powinna przyświecać każdemu nauczycielowi, któremu bliska jest idea nowoczesnego przedszkola oparta na współpracy na linii przedszkole – rodzic – dziecko. To właśnie rodzice lub prawni opiekunowie, we wspólnych działaniach z przedszkolem, są dla dziecka najważniejszym i najbliższym środowiskiem wychowawczym. Współpraca nauczyciela z rodzicami jest zatem czynnikiem, który będzie wywierał największy wpływ na wszechstronny rozwój dziecka, jego edukację i przejawiane postawy. Należy pamiętać, że dzieci rozpoczynające edukację przedszkolną często pochodzą z odmiennych społeczności i kulturowo rodzin. W ich domach pielęgnuje się różne tradycje i zwyczaje, wyznaje różne światopoglądy i wartości. Głównym zadaniem nauczyciela jest zatem wspieranie rodziców w wychowaniu dziecka, jego edukacji, wzmacnianiu uzdolnień. Nie należy obawiać się współpracy z rodzicami – warto dołożyć wszelkich starań, aby stali się oni sojusznikami nauczyciela we wszystkich obszarach rozwoju dziecka. Nauczyciel powinien być przewodnikiem dziecka, a rodzicom służyć wsparciem z racji posiadanych kwalifikacji i wiedzy.

Nauczyciele mogą wspomagać działania wychowawcze rodziców:

- być źródłem wiedzy pedagogicznej;
- uwrażliwiać na potrzeby i możliwości rozwojowe dzieci;
- przekazywać na bieżąco informacje dotyczące postępów dziecka i trudności, z którymi się zmagają;
- zwracać uwagę na talenty dziecka i podkreślać potrzebę wzmacniania jego uzdolnień;
- organizować uroczystości, spotkania otwarte z rodzicami, zajęcia edukacyjne itp.

Warto też zachęcać rodziców do dzielenia się wiedzą i doświadczeniami w czasie bieżącej pracy przedszkola,

co pozwoli na stworzenie warunków do wspólnych partnerskich działań oraz otwartej i szczerej komunikacji.

Oto kryteria dobrej, owocnej współpracy przedszkola z rodzicami:

- wzajemny szacunek i otwartość na sugestie rodziców dotyczące procesu dydaktyczno-wychowawczego, okazywanie troski o rozwój i wychowanie dziecka, tworzenie przyjaznej atmosfery;
- dobre relacje interpersonalne rodziców ze wszystkimi pracownikami przedszkola bez przekraczania granic prywatności;
- systematyczne poznawanie oczekiwań rodziców wobec przedszkola;
- obustronne przestrzeganie zapisów statutu placówki;
- ujednolicanie metod wychowawczo-dydaktycznych sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi dziecka stosowanych w domu i przedszkolu;
- pozytywna opinia rodziców o przedszkolu przekazywana w środowisku lokalnym połączona z upowszechnianiem wspólnych działań (np. w mediach społecznościowych).

Przykładowe formy współpracy przedszkola z rodzicami:

- zebrania ogólne z rodzicami i radą rodziców;
- spotkania indywidualne;
- spotkania rodzic – uczeń – nauczyciel;
- zajęcia adaptacyjne dla dzieci nowo przyjętych do przedszkola;
- prowadzenie kącika dla rodziców, który będzie źródłem wiedzy o realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego, jadłospisie, aktualnościach dotyczących funkcjonowania placówki itp.;
- organizacja wystaw prac dzieci;
- organizacja zajęć prowadzonych przez nauczycieli i rodziców;
- organizacja dni otwartych;
- organizacja spotkań ze specjalistami zatrudnionymi w przedszkolu i zaproszonymi gośćmi;

²⁵ Frankiewicz, W. (red.). (1995). *Budowanie demokracji w szkole*. Otwock-Warszawa: Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta.

- informowanie o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej i innej;
- wspólna organizacja uroczystości i innych wydarzeń, np. koncertów, inscenizacji z udziałem rodziców;
- zachęcanie do udziału w konkursach organizowanych przez przedszkole;
- udział w akcjach charytatywnych i kampaniach społecznych;
- angażowanie rodziców w pracę na rzecz grupy i całego przedszkola.

Współpraca z rodzicami rozpoczyna się tuż po przyjęciu dziecka do przedszkola, a nawet wcześniej (np. na spotkaniach otwartych przed rozpoczęciem rekrutacji). Wydaje się jednak, że kluczowe znaczenie ma pierwsze w roku przedszkolnym spotkanie z rodzicami i że od niego w dużej mierze zależy jakość dalszej współpracy. Warto się do takiego spotkania przygotować:

- zaaranżować przyjazną przestrzeń;
- przygotować wodę i drobne przekąski;
- stworzyć listę zagadnień do omówienia – warto zacząć od tych, które obowiązkowo trzeba przedstawić (jeśli

będą to długie informacje i można je przekazać pisemnie, lepiej zaproponować wysłanie ich e-mailem);

- przedstawić harmonogram (choćby przybliżony) spotkań otwartych, uroczystości i wycieczek oraz wykaz dni, w których placówka nie pracuje (to ważne, aby rodzice mogli zaplanować sobie czas);
- przekazać kontakty do nauczycieli i specjalistów przypisanych do grupy oraz godziny ich dyżurów;
- ustalić formę kontaktu – dziennik elektroniczny, e-mail, telefon;
- zebrać adresy e-mailowe i numery telefonów rodziców;
- wyjaśnić, w jakim celu powoływana jest trójka grupowa, i zachęcić rodziców do aktywności;
- przedstawić skrócony plan na najbliższy tydzień i wskazać, gdzie będzie dostępny (np. w szatni, przed wejściem do sali);
- zapytać rodziców o ich pomysły na owocną współpracę i komunikację.

Im więcej sposobów na kontaktowanie się z rodzicami, różnorodnych form kanałów, tym większa pewność, że ważne informacje dotrą do wszystkich.

Bibliografia

- Arnwine, B. (2016). *Rozpoczynanie terapii integracji sensorycznej*. Gdańsk: Grupa Wydawnicza Harmonia.
- Ayres, A. J. (2015). *Dziecko a integracja sensoryczna*. Gdańsk: Grupa Wydawnicza Harmonia.
- Bogdanowicz, M. (1989). *Metoda Dobrego Startu*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Borkowska, M., Wagh, K. (2010). *Integracja sensoryczna na co dzień*. Warszawa: PZWL.
- Brudnik, E., Moszyńska, A., Owczarska, B. (2011). *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*. Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Bruner, J. S. (1978). *Poza dostarczone informacje. Studia z psychologii poznawczej*. Warszawa: PWN.
- Cackowska, M. (1999). *Nauka czytania i pisanie w klasach przedszkolnych*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Cieszyńska, J. (2006). *Kocham uczyć czytać. Poradnik dla rodziców i nauczycieli*. Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Cieszyńska, J. (2001). *Nauka czytania krok po kroku. Jak przeciwdziałać dysleksji*. Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Deskur, M. (2021). *Supermoc książek. Poradnik upowszechniania czytania*. Warszawa: Fundacja Powszechnego Czytania.
- Dewey, J. (1988). *Jak myślimy?*. Warszawa: PWN.
- Gardner, H. (2002). *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*. Poznań: Media Rodzina.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (2015). *Dwulatki i trzylatki w przedszkolu i w domu*. Kraków: Bliżej Przedszkola.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (1997). *Dziecięcia matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (1994). *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (2014). *Starsze przedszkolaki. Jak skutecznie je wychowywać i kształcić w przedszkolu i w domu*. Kraków: Bliżej Przedszkola.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (red.). (2009). *Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz edukacja matematyczna dzieci w ostatnim roku wychowania przedszkolnego i w pierwszym roku szkolnej edukacji*. Warszawa: Edukacja Polska.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (2009). *Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci, które rozpoczynają naukę w szkole*. Warszawa: Edukacja Polska.
- Helm, J.H., Katz, L. G. (2003). *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Helm, J.H., Katz, L. G. (2003). *Metoda projektu w edukacji elementarnej*. Warszawa: Wydawnictwo Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Kamińska, K. (2000). *Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Kilińska-Ewertowska, E. (1987). *Logorytmika*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kirby, A. (2010). *Dyspraksja – rozwojowe zaburzenie koordynacji*. Warszawa: Fundacja Szkoła Niezwykła.

- Kotarba-Kańczugowska, M. (2009). *Praca metodą projektu*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Kranowitz, C.S. (2012). *Nie-zgrane dziecko. Zaburzenia przetwarzania sensorycznego – diagnoza i postępowanie*. Gdańsk: Grupa Wydawnicza Harmonia.
- Krzyżewska, J. (1988). *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*. Suwałki: Agencja Usługowa Omega.
- Miller, L. J. (2016). *Dziecko w świecie doznań*. Gdańsk: Grupa Wydawnicza Harmonia.
- Paszkowska-Rogacz, A. (2003). *Psychologiczne podstawy wyboru zawodu. Przegląd koncepcji teoretycznej*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.
- Piaget, J. (2006). *Studia z psychologii dziecka* (wyd. 2). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Przytubscy, E.F. (1988). *Mam 6 lat. Przewodnik dla nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Rau, K., Ziętkiewicz, E. (2000). *Jak aktywizować uczniów*. Poznań: Oficyna Wydawnicza G&P.
- Rośłowski, B. (2000). *Nauka czytania i pisanie*. Gdańsk: Glottispol.
- Rośłowski, B. (2001). *Podstawy wiedzy o języku polskim dla gлотodydaktyków, pedagogów, psychologów i logopedów*. Gdańsk: Glottispol.
- Semenowicz, H. (1980). *Freinet w Polsce. Próby realizacji koncepcji pedagogicznej C. Freineta w szkole polskiej*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Schaffner, H.R. (2010). *Psychologia rozwojowa. Podstawowe pojęcia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Szymczak, A., Strzemieczna, E. (red.). (2024). *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Walencik-Topiłko, A. (2005). *Współczesne oblicze logorytmiki*. W: B. Ostrowska (red.), *Rytmika w kształceniu muzyków, aktorów, tancerzy i w rehabilitacji*. Łódź: Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów.
- Wojtasik, B. (2011). *Podstawy poradnictw kariery. Poradnik dla nauczycieli*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.
- Wygotski, L.S. (1971). *Wybrane prace psychologiczne*. Warszawa: PWN.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017, poz. 356 ze zmianami).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad i organizacji udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017, poz. 1591).
- Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. UE z dnia 4 czerwca 2018 r.).

.....
miejscowość, data

WNIOSEK DO DYREKTORA

.....

O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAMU

Na podstawie art. 22a ustawy z 7 września 1991 r o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 oraz z 2023 r. poz. 1234 i 2005) zespół nauczycieli

.....
w składzie:

.....

.....

.....

wnioskuje o dopuszczenie do użytku programu wychowania przedszkolnego „Miś” autorstwa
Renaty Stawczyk-Mizińskiej, opublikowanego przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna.

Po wnikliwej analizie treści programu stwierdzamy, że:

- program stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i treści nauczania opisanych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego;
- program zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania;
- treści programu są zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego;
- w programie określone zostały sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania z uwzględnieniem możliwości indywidualnej pracy, w zależności od potrzeb i możliwości dzieci oraz warunków, w jakich będzie on realizowany;
- program zawiera opis założonych osiągnięć dziecka;
- program zawiera propozycję kryteriów oceny i metod monitorowania procesu edukacyjnego i rozwoju dziecka;
- program jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Proponowany przez nas program jest zgodny z misją placówki oraz przyjętą strategią edukacyjną.
Uwzględnia całość podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Biorąc pod uwagę wymienione walory programu, prosimy o dopuszczenie programu wychowania przedszkolnego „Miś” do użytku

w roku szkolnym

.....
.....
podpisy nauczycieli

Nowość!

Miś. Przyjaciel przedszkolaków

Nowy cykl do wychowania przedszkolnego
z serią publikacji dodatkowych

Na start:

- Miś. Przyjaciel młodszych przedszkolaków

- Miś. Przyjaciel starszych przedszkolaków

Możesz także kupić:

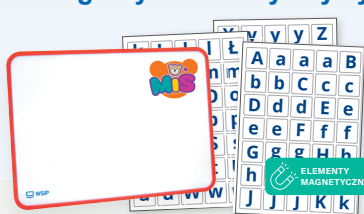
- GRAFOmisie

- MATmisie

- Miś. Tabliczka aktywności
- Magnetyczne litery i cyfry

#podobamisię